

Identiteitsvorming van Syriërs in Nederland

Een onderzoek naar de invloed van verblijf in Nederland op de positionering van Syriërs in Nederland

Student: Marleen de Jonge

Studentnr.: 514244

Supervisor: Prof. dr. Dick Douwes

Master Geschiedenis

Specialisatie Cultuurgeschiedenis

Erasmus School of History, Culture and Communication

Erasmus Universiteit Rotterdam

Master Thesis 28 juni 2021.

Dankwoord

Het was, in een periode waarin Corona hoogtij vierde, een uitdaging om dit onderzoek tot een goed einde te brengen. Daarom wil ik graag van de gelegenheid gebruik maken om enkele mensen te bedanken.

Allereerst wil ik mijn respondenten bedanken. Zij hebben hun tijd en verhaal ter beschikking gesteld en mij daarmee geholpen met het voltooien van deze Master Thesis. Daarbij hebben ze me hartelijk verwelkomd en laten zien in wat voor mooie en ook uitdagende maatschappij wij leven.

Daarnaast wil ik ook mijn begeleider bedanken voor zijn eindeloze enthousiasme voor het onderwerp. Zijn interesse, contacten en vakkennis over Syrië en haar cultuur en inwoners hebben mij nieuwsgierig gemaakt en geholpen met het opzetten uitvoeren van een onderzoek naar Syriërs in Nederland.

Tot slot de mensen om mij heen, vrienden en familie, voor hun interesse en geduldig luisterend oor voor mijn ervaringen na de interviews, maar ook voor het beklag op moeilijke dagen.

Ik kijk terug op een pittig traject. De omstandigheden hebben me echter veel geleerd en hebben uiteindelijk vooral een positieve uitwerking gehad op deze thesis. Al met al was het een leerzame periode met een interessant en waardevol onderzoek als resultaat.

Marleen de Jonge

Breda, 28 juni 2021

Samenvatting

Na het uitbreken van de burgeroorlog in Syrië in 2011 is het aantal asielaanvragen door Syriërs in Nederland significant gestegen. Het doel van hedendaags integratiebeleid in Nederland is om nieuwkomers zo snel mogelijk te laten inburgeren en participeren in de Nederlandse maatschappij. De Syriërs worden vaak beschreven en beschouwd als een succesvolle migrantengroep, toch worden er regelmatig grote verschillen opgemerkt tussen de Syrische in de Nederlandse cultuur.

Op basis van twee discoursen; het Nederlandse integratiediscours van eenheid in conformiteit; en het vluchtelingendiscours onder de term *refugeeness*, is gekeken naar de positionering en identiteitsvorming van Syriërs in Nederland. Aan de hand van de analyse van afgenomen semigestructureerd interviews met zes Syriërs in Nederland en het integratie- en inburgeringsbeleid van Nederland blijkt dat er in Nederland weinig sprake is van multiculturalisme en tolerantie van diversiteit. Er wordt vooral gestreefd naar zoveel mogelijk eenheid en dat is van grote invloed op de positionering van Syriërs in Nederland.

Sleutelwoorden: Syriërs, vluchteling, Nederland, inburgering, integratie, identiteit, discours, migratie.

Inhoud

1. Inleiding	1
Methodologie en concepten.	3
Bronkritiek	5
2. Historiografie	7
3. Syriërs in Nederland	18
3.1. Syrië en Syriërs	18
3.2. Syriërs in Nederland	22
Conclusie	26
4. De vluchtelingencrisis en asielprocedure in Nederland	27
4.1. De vluchtelingencrisis	27
4.2. Europees migratiebeleid	28
4.3. De asielprocedure	29
4.4. Nederlanderschap	33
Conclusie	35
5. Het Nederlandse nationale discours	37
5.1. De ontwikkeling van het Nederlandse integratiebeleid	37
5.2. Lokaal/stedelijk multiculturalisme	41
Conclusie	42
6. Analyse van het inburgeringstraject	43
6.1. Eerste contact met Nederland	45
Conclusie	56
7. De ervaring en beleving van Nederland	58
7.1. Een analyse van de verschillen	58
7.2. <i>Oriëntalisme en orientalism in reverse</i>	62
7.3. De ervaringen van integratie en beleid	67
7.4. Het bezitten van de Nederlandse nationaliteit	69

Conclusie.....	71
8. Conclusie	73
Advies voor toekomstig onderzoek.....	75
Bibliografie.....	77
Interviews	77
Overige primaire bronnen	77
Secundaire bronnen.....	78
Website content.....	80
Bijlagen.....	84
Bijlage 1. De participatieverklaring	84
Bijlage 2. ONA resultaatkaart	85

Afkortingen

AZC	Asielzoekerscentrum
AVIM	Afdeling Vreemdelingenpolitie Identificatie en Mensenhandel
COA	Centraal orgaan Opvang Asielzoekers
EU	Europese Unie
IND	Integratie en Naturalisatie Dienst
KNM	Kennis Nederlandse Maatschappij
ONA	Oriëntatie Nederlandse Arbeidsmarkt
SCP	Sociaal Cultureel Planbureau
VWN	VluchtelingenWerk Nederland
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

1. Inleiding

Migratie is al zo oud als Methusalem. Nederland is van oudsher een migratieland. Hoewel zwarte bladzijden uit de geschiedenis, zorgde het imperialisme al voor emigratie vanuit Nederland naar overzeese gebieden. Maar als gevolg van het drukke handelsbestaan in Nederland, vonden ook velen van buitenaf hun plek in een van de Nederlandse handelssteden. Volgens sommigen zijn Rotterdam en Amsterdam in de zestiende eeuw groot geworden omdat Antwerpen in 1585 in Spaanse handen was gevallen en de Vlaamse handelslieden hun toevlucht zochten in de Nederlandse havensteden.¹ Ook in de twintigste eeuw vormde migratie een van de grootste onderwerpen in de Nederlandse geschiedenis. Duizenden postkoloniale migranten kwamen naar Nederland om een nieuw bestaan op te bouwen in het land dat jarenlang het moederland was voor overzeese bewoners van het voormalige Nederlandse koloniale rijk. Ondanks het feit dat velen van hen al hun hele leven deel uitmaakten van het Koninkrijk der Nederlanden, werden ze als buitenstaanders aanschouwd en ontvangen door witte Nederlanders. Toen al werd de komst van vreemdelingen niet unaniem toegejuicht.²

In 2015 zorgde de Syrische vluchtelingen crisis voor een piek in asielaanvragen in Nederland. Plotseling vond er bijna een verdubbeling in het aantal aanvragen plaats. Het aantal steeg tot 58.880 en bijna de helft was afkomstig uit Syrië.³ In 2019 bereikte het aantal Syrische vluchtelingen in Nederland de 90.000, waarvan 74.000 zich inschreven bij een Nederlandse gemeente.⁴ De stijging in het aantal asielzoekers lijkt aan niemand voorbij te zijn gegaan. Mede doordat het voor veel mensen een zichtbare ontwikkeling is die in hun directe omgeving plaatsvindt. De nodige emoties worden daarbij getoond en resulteren in sommige gevallen zelfs tot bedreigingen en conflicten,

---

¹ Gustaaf Asaert, *1585 : De Val Van Antwerpen En De Uittocht Van Vlamingen En Brabanders*, (Tielt: Lannoo, 2010), 311, 312.

² Gert Oostindie, *Postcolonial Netherlands. Sixty-five years of Forgetting, Commemorating, Silencing*. (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2010), 45.

³ VluchtelingenWerk Nederland, *Vluchtelingen in Getallen 2020*, 7.

⁴ Sociaal Cultureel Planbureau, E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., *Opnieuw beginnen. Achtergronden van Positieve verschillen tussen Syrische Statushouders*. (Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2019), 6. ; Irene de Zwaan, "Bijna de helft van de Syrische vluchtelingen voelt zich nu, vijf jaar later, Nederlander. Analyse Syrische Vluchtelingen, vijf jaar later." *De Volkskrant*, 28 augustus 2020, [1](https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/bijna-de-helft-van-de-syrische-vluchtelingen-voelt-zich-nu-vijf-jaar-later-nederlander~b13df0c2/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F, geraadpleegd 17 november 2020.</p></div><div data-bbox=)

zoals in onder meer Steenbergen, Enschede, Purmerend en Almere na de aankondiging van nieuwe azc's en de voorrangregeling voor woonruimtes voor Syrische vluchtelingen.⁵ Hoewel niet bewaarheid volgens Volkskrant journaliste Irene de Zwaan, waren de emoties in de gemeenten met name gebaseerd op de angst voor terreuraanslagen, de verwachte toename aan radicale moslims en de angst voor verkrachtingen die de vluchtelingen uit het Midden-Oosten met zich mee zouden brengen.⁶

Ondanks deze geuite angsten en de protesten die werden gevoerd, blijkt uit onderzoek van onder meer het SCP en het WODC dat de helft van de Syriërs in Nederland zich Nederlander voelt.⁷ Deze 'nieuwe Nederlanders' kenmerken zich door de welwillendheid tot inburgering. Maar hoewel het verwerven van Nederlands staatsburgerschap erg belangrijk is voor hen, geven Syriërs in Nederland aan dat ze de Nederlandse cultuur enorm vinden verschillen van de Syrische cultuur.⁸ Interessant is dus dat de groep enerzijds aangeeft zich Nederlands te voelen, terwijl ze anderzijds aangeven een groot verschil te ervaren met de cultuur waarlangs ze integreren. Daarom luidt de hoofdvraag van dit onderzoek:

In hoeverre heeft verblijf in Nederland de identiteit van Syriërs in Nederland beïnvloed?

1. Wie zijn de Syriërs in Nederland?
2. Wat is de beleidsmatige context van het verblijf van Syriërs in Nederland?
3. Hoe kijken Syriërs in Nederland tegen Nederland en Nederlanderschap aan?

Om een antwoord te formuleren op de hoofdvraag zijn de bovenstaande deelvragen geformuleerd. De eerder genoemde immigratiecijfers zijn ongekend hoog. Meer dan 90.000 Syriërs in Nederland. Maar cijfers zeggen lang niet alles, dat benadrukt ook

---

⁵ K. Bakker, "Steenbergen: het protest dat 'de toon zette voor azc-debat'", *NOS*, 30 juli 2016, <https://nos.nl/nieuwsuur/collectie/8549/artikel/2122272-steenbergen-het-protest-dat-de-toon-zette-voor-azc-debat>, geraadpleegd 12 november 2020. ; C. Klomp, "Protesten tegen vluchtelingen steeds sterker", *Algemeen Dagblad*, 7 oktober 2015, <https://www.ad.nl/buitenland/protesten-tegen-vluchtelingen-steds-sterker~a08e0346/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>, geraadpleegd 12 november 2020. ; De Zwaan, "Bijna de helft van de Syrische vluchtelingen voelt zich nu, vijf jaar later, Nederlander. Analyse Syrische Vluchtelingen, vijf jaar later."

⁶ De Zwaan.

⁷ De Zwaan.

⁸ Ayşe Şafak-Ayvazoğlu, Filiz Künüröğlü, Fons van de Vijver, Kutlay Yağmur, "Acculturation of Syrian Refugees in the Netherlands: Religion as Social Identity and Boundary Marker", *Journal of Refugee Studies*, (January 2020): 3, <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.1093/jrs/feaa020>

VluchtelingenWerk Nederland; ‘[...] elk getal gaat over mensen, elk met zijn of haar eigen verhaal [...]’⁹ Daarom wil ik met dit onderzoek meer context geven aan cijfers en aan de hand van diepte-interviews deze ‘nieuwe Nederlanders’ aan het woord laten, in plaats van conclusies en meningen te verbinden aan grote getallen.

Met het uitvoeren van dit onderzoek en het beantwoorden van deze vragen hoop ik een nieuw perspectief te bieden op de interactie die in Nederland plaatsvindt tussen Syriërs en de Nederlandse maatschappij. Door het uitvoeren van kwalitatieve interviews met Syriërs hoop ik nieuwe inzichten en verbanden te ontdekken die kunnen bijdragen aan een andere blik en misschien zelfs beter of passender beleid ten aanzien van de integratie van Syriërs in Nederland. Maar ik hoop ook zeker een vernieuwde blik op de Nederlandse maatschappij te ontdekken.

Methodologie en concepten.

Deze thesis betreft een onderzoek van kwalitatieve en interpretatieve aard. Dat betekent dat er geen generaliserende conclusies uit dit onderzoek volgen. Aan de hand van analyses van verzamelde primaire bronnen, geplaatst in de context van secundaire bronnen van wetenschappelijke aard, zullen de bovenstaande onderzoeksvragen worden beantwoord. Het betreft afgenomen semigestructureerde interviews met Syriërs in Nederland. Naast de interviews zullen enkele onderdelen van het inburgeringstraject dienen als primaire bron. Deze zullen worden geanalyseerd om te achterhalen welke impliciete boodschappen en kernwaarden de Nederlandse staat meegeeft en prioriteert tijdens het inburgeringsproces van duizenden inburgeringsplichtige statushouders. Beide primaire bronnen zullen worden geanalyseerd aan de hand van kritische discours analyse. Een methode van analyse gebaseerd op de discours theorie van Michel Foucault en de analytische invulling van Sara Mills.¹⁰

De voornaamste onderzoeksmethode van deze thesis is orale geschiedenis. Dat betekent dat afgenomen interviews de basis vormen voor de primaire bronnen die worden geanalyseerd. Er zijn vier interviews afgenomen waarin zes Syrische mensen zijn geïnterviewd. Onder de respondenten bevonden zich namelijk twee echtparen. De respondenten uit dit onderzoek hebben allen tussen 2014 en 2020 in Nederland asiel aangevraagd. Drie van hen zijn statushouders en de anderen hebben inmiddels de

---

⁹ VluchtelingenWerk Nederland, *Vluchtelingen in Getallen 2020*, 1.

¹⁰ Sara Mills, *Discourse*, (London: Taylor and Francis, 2004), 116, 117.

Nederlandse nationaliteit verkregen. In de gesprekken is hen gevraagd naar hun leven, het land van herkomst en de ervaringen in Nederland. De interviews zijn opgenomen en getranscribeerd om deze zo goed mogelijk te kunnen gebruiken voor de analyse. De gebruikte citaten in dit onderzoeksrapport zijn waar nodig echter wel hertaald naar correct Nederlands. Dit was nodig omdat door de taalvaardigheden van sommige respondenten de citaten buiten de context van de gehele transcriptie anders moeilijk begrijpelijk waren. De originele transcripties blijven op verzoek, tot goedkeuring van dit onderzoeksrapport, beschikbaar.

Beide primaire bronanalyses worden in een bredere context geplaatst door middel van wetenschappelijke literatuur rondom de concepten identiteit; multiculturalisme en burgerschap. De concepten die worden gebruikt, houden nauw verband met het overkoepelende onderwerp van het debat van dit onderzoek: migratie van vluchtelingen. Migratie en vluchtelingen zijn grote actuele onderwerpen van maatschappelijk debat en de problemen en oplossingen in dit debat hangen nauw samen met de concepten multiculturalisme, identiteit en burgerschap. Multiculturalisme zegt iets over de samenstelling van een maatschappij en de manier waarop migratie en integratiebeleid worden ingevuld. Hierbij komt het concept identiteit kijken. Van welke identiteit(en) is er sprake en welke invloed hebben het vluchtelingebestaan en integratie op deze identiteit? Tot slot burgerschap. Dit concept vormt als het ware de brug tussen de voorgaande twee concepten multiculturalisme en identiteit. Burgerschap zegt iets over de mate van behoren tot een politieke eenheid, zoals een land.

Leeswijzer

Voor het beantwoorden van de eerste deelvraag zal de te onderzoeken groep worden geïntroduceerd. Wie zijn Syriërs in Nederland? Hoe presenteren Syriërs in Nederland zich? In de tweede vraag zal de beleidsmatige context besproken worden. Dat houdt in dat de asielbeleid en procedure kort zullen worden toegelicht. Daarna worden het Nederlandse integratie- en inburgeringsbeleid uitgebreid worden behandeld en worden geanalyseerd aan de hand van discours analyse. Tot slot zal in de derde deelvraag het meeste gebruik gemaakt worden van de primaire bronnen van dit onderzoek; diepte-interviews. Hoe kijken Syriërs naar Nederland en Nederlanderschap? En wat betekent die positionering voor hun identiteitsvorming met of tegenover Nederlanderschap?

Fragmenten uit de afgenomen interviews zullen hiervoor intensief worden geanalyseerd aan de hand van de methode kritische discours analyse.

Bronkritiek

De methode van orale geschiedenis wordt door sommigen om meerdere redenen bekritiseerd, maar heeft ook veel veranderingen doorgemaakt sinds de opkomst in de tweede helft van de twintigste eeuw. Dat blijkt uit het artikel van Alistair Thompson waarin hij enkele paradigma transities van orale geschiedenis beschrijft.¹¹ Deze transities brengen verschillende voor- en nadelen van de methode naar voren. De voornaamste kritiek die werd en wordt geuit betreft de subjectiviteit van de bron; de geïnterviewde. Critici claimen dat het menselijk geheugen onbetrouwbaar is. Dat geïnterviewden het zouden gebruiken om hun eigen geschiedenis te maken en dat leeftijd afdoet aan de nauwkeurigheid van herinneringen aan de ervaringen uit het verleden.¹² Onderzoek heeft inderdaad uitgewezen dat herinneringen niet altijd accuraat zijn en daarmee niet altijd exact overeenkomen met de historische feiten.¹³ Het gaat echter bij orale geschiedenis niet alleen om het achterhalen van feiten, juist de ervaring en perceptie van het verhaal en verleden van de geïnterviewde zijn waardevolle gegevens en redenen om deze methode wel toe te passen.¹⁴ Een andere transitie die Thompson beschrijft heeft betrekking op het idee van objectiviteit van de interviewer en analytisch.¹⁵ In het verlengde van de zorgen over de subjectiviteit van de bron, is kritiek ontstaan op de subjectiviteit van de interviewer. De interviewer zou de bron te veel beïnvloeden door middel van vragen en onderwerpen die wel, of juist niet behandeld worden. In de jaren zeventig ontstaat steeds meer het idee dat orale geschiedenis een interactief proces is.¹⁶ Sindsdien is een integraal onderdeel van de methode dat de historicus actief reflecteert op het proces en zich bewust is van zijn of haar invloed op de interviewer en vice versa.¹⁷

In dat kader moet voor dit onderzoek opgemerkt worden dat een relatief

---

¹¹ Alistair Thompson, "Four Paradigm Transformations in Oral History", *The Oral History Review*, Vol 34. No. 1. (Winter-Spring 2007): 49-71.

¹² Thompson, "Four Paradigm Transformations in Oral History", 53.

¹³ Larry L. Jacoby and Matthew G. Rhodes, "False Remembering in the Aged", *Current Directions in Psychological Science*, Vol. 15, No. 2 (April 2006): 49.

¹⁴ Thompson, 54.

¹⁵ Thompson, 61.

¹⁶ Thompson, 62.

¹⁷ Thompson, 62.

kwetsbare groep wordt geïnterviewd. Het zijn mensen die vaak traumatische ervaringen hebben en pas geringe tijd in Nederland verblijven. Deze aspecten kunnen voor een onbedoelde ‘machtsstructuur’ zorgen van een de witte autochtone Nederlander tegenover nieuwe soms nog taalonmachtige statushouders die in onzekerheid verkeren of ze in Nederland een bestaan op kunnen bouwen of niet. Sommige onderwerpen zullen door de respondenten worden vermeden. Ook zullen sociaal wenselijke antwoorden, het bagatelliseren van meningen en ervaringen niet ongebruikelijk zijn. Het is van belang te realiseren dat dit niet altijd expliciet duidelijk wordt tijdens of na het interview.

Tot slot zorgt een taalbarrière voor enige problematiek. Afhankelijk van de taalvaardigheid zijn de interviews in het Nederlands of Engels afgenomen. Vooral bij de recenter gearriveerde mensen is een combinatie van Nederlands en Engels gebruikt om elkaar te kunnen begrijpen. Dit zorgde soms voor *lost in translation* wat bleek uit de antwoorden wanneer de vraag duidelijk anders werd geïnterpreteerd door de respondenten dan door de interviewer. Deze manier van het gebruik van taal heeft invloed op de methode van orale geschiedenis. Orale geschiedenis wordt namelijk veelal gezien als een actieve constructie gebaseerd op zowel de verteller, de luisteraar en omgeving, maar ook van taal, in plaats van een objectieve benadering van tekst.¹⁸ Taal is in dit geval dus een zwakke schakel om het onderzoek op te baseren. Daar dient rekening mee gehouden te worden in de analyse en de verwerking van de interviews.

Toch blijft orale geschiedenis een waardevolle methode om toe te passen juist op deze doelgroep. Deze methode laat een onderzoek op micro-niveau toe van het wereldwijde fenomeen, de Syrische vluchtelingen crisis. Dit geeft de Syrische vluchteling en migrant het gezicht terug dat ze, volgens Zeno, zijn verloren in deze crisis.¹⁹

---

¹⁸ Bogusia Temple, “Narrative Analysis of Written Texts: Reflexivity in Cross Language Research.” *Qualitative Research* 8, no. 3 (2008): 356. DOI: 10.1177/1468794106093632

¹⁹ Basileus Zeno, “Dignity and Humiliation: Identity Formation among Syrian Refugees.” *Middle East Law and Governance* 9, no. 3 (2017): 285. <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.1163/18763375-00903006>.

2. Historiografie

Migratie is een containerbegrip van de termen immigratie en emigratie. Migratie, zoals Christianne Harzig en Dirk Hoerder beschrijven, biedt meer ruimte voor de betekenis van bewegingen in meerdere ‘richtingen’ en een meer complexe verhouding tussen het emigratie- en immigratieland in plaats van alleen welvaartsgewin.²⁰ Er zijn voorstanders voor het verwerpen van de term migratie als gevolg van globalisering, zo beschrijft Stephen Castles.²¹ Volgens Castles vinden voorstanders van het verwerpen van de term, de term verouderd in een wereld waarin grenzen steeds meer fluïde worden.

Ontwikkelingen in transport, technologie en cultuur zouden het logisch maken voor mensen om grensoverschrijdend te denken.²² Het heersende politieke discours is dat migratie een probleem is dat moet worden opgelost.²³ Stephen Dobson stelt al in zijn introductie, “[...] refugees and their destinies are largely dependent upon decisions made by people not in their presence – in the hidden corridors of power.”²⁴ Wanneer gekeken wordt naar het integratiebeleid in Nederland en de reactie van sommige Nederlanders op vluchtelingen en migranten, kan deze aanname worden bevestigd. Zo bleek ook uit een adviesrapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Daarin werd expliciet beschreven dat er beleid moet worden gevoerd op een nieuwe realiteit. Een realiteit waarin Nederland structureel veel migranten en vluchtelingen ontvangt.²⁵ Of, zoals het NRC Handelsblad de boodschap van het rapport citeerde: “Het beeld dat migratie ophoudt moeten we echt bijstellen.”²⁶ Hieruit blijkt dat het politieke discours met betrekking tot migratie in Nederland als probleem wordt beschouwd.

---

²⁰ Christianne Harzig, Dirk Hoerder, and Donna R Gabaccia. *What Is Migration History?* (Cambridge, UK: Polity, 2009.), 3.

²¹ Stephen Castles, “Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective.” *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36, no. 10 (2010): 1565–86. In *Migration, Citizenship and Identity : Selected Essays*, ed. Stephen Castles, (Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2017), 4, 5.

²² Castles, “Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective.”, 5.

²³ Castles, 5.

²⁴ Stephen Dobson. *Cultures of Exile and the Experience of Refugeeness*. (Bern: Lang, 2004), 7.

²⁵ WRR, “Samenleven in verscheidenheid. Beleid voor de migratiesamenleving”, (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Den Haag 2020), 11.

²⁶ Floor Boon, “Het migratiebeleid is verouderd, zegt het WRR: ‘Nederland is een immigratieland’”, NRC, 13 december 2020, <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/12/13/het-migratiebeleid-is-verouderd-a4023695>, geraadpleegd 16 april 2021.

Vluchtelingen en *refugeeness*

Vluchtelingen- of vreemdelingenbeleid wordt door professoren migratie en constitutioneel recht Spijkerboer en Vermeulen beschouwd als een januskop.²⁷ In een boek dat ze in 2005 uitbrachten over de ontwikkeling van het Nederlandse vluchtelingenrecht benoemen ze de dichotomie van vluchtelingenrecht en beleid in zijn algemeenheid. Enerzijds is vluchtelingenrecht een instrument dat mensen moet beschermen als de mensenrechten in het land van herkomst falen. Anderzijds is het een instrument gemaakt voor en door staten waarbij de belangen van de vreemdeling niet als enige centraal staan.²⁸ Zoals Stephen Dobson beschrijft: “Refugees then become one further justification for the nation state and shared European agreements [...]”.²⁹ Toch is die tweeledigheid volgens Spijkerboer en Vermeulen vermoedelijk ook de kracht van het beleid omdat het voor draagvlak zorgt aan beide kanten van het politieke spectrum.³⁰ Dit onderzoek zal plaatsvinden in het veld van *history of migration*. Dit veld wordt als volgt gedefinieerd: “Rather than deal with “flows” of people or “waves” of migration, migration history studies the agency of men and women who, within their capabilities, negotiate societal options and constraints in pursuit of life-plans.”³¹ Stephen Dobson heeft een interessant concept ontwikkeld dat hierbij van belang is, namelijk, *refugeeness*.³² Voordat ik dit concept verder zal uitleggen wordt, ook door Dobson, eerst een definitie van *refugee* gegeven. Vooral de Engelse vertaling van het woord vluchteling leent zich voor een treffende betekenisontleding zoals Dobson laat zien.³³ Het woord is terug te leiden naar het Latijnse *fugis*, wat ‘vluchten’ betekent. Het voorvoegsel *re* suggereert een herhaaldelijk proces. Met die inherente mogelijkheid dat een vluchteling opnieuw kan vluchten behoudt deze zijn vreemdheid.³⁴ Op deze manier is vreemdheid dus inherent aan vluchtelingen. Er bestaat een tweedeling in de betekenis van wat de term vluchteling of migrant precies inhoudt. Enerzijds het vluchtige nomaden bestaan, waarbij herhaaldelijk wordt gevlucht.³⁵ Dit wordt ook wel

---

²⁷ T.P. Spijkerboer en B.P. Vermeulen. *Vluchtelingenrecht*. (Nijmegen: Ars Aequi Libri, 2005), 1.

²⁸ Spijkerboer en Vermeulen. *Vluchtelingenrecht*. 1.

²⁹ Stephen Dobson. *Cultures of Exile and the Experience of Refugeeness*. (Bern: Lang, 2004), 7.

³⁰ Spijkerboer en Vermeulen. *Vluchtelingenrecht*. 1

³¹ Harzig, Hoerder, and Gabaccia. *What Is Migration History?*, 3.

³² Stephen Dobson. *Cultures of Exile and the Experience of Refugeeness*. (Bern: Lang, 2004)

³³ Dobson. *Cultures of Exile and the Experience of Refugeeness*, 16.

³⁴ Dobson, 16.

³⁵ Dobson, 16.

het *temporary migration model* genoemd.³⁶ Daarnaast bestaat het idee van de sedentaire vluchteling ook wel de *settler model* genoemd, een tegenstrijdige benaming waarbij de vluchteling of migrant zich op één plek vestigt en daar uiteindelijk integreert.³⁷ Hier ontstaat een scheiding in de betekenis van vluchteling en migrant.

Om een gat in de betekenisgeving aan vluchtelingen aan te vullen heeft Stephen Dobson de term *refugeeness* geformuleerd. Volgens Dobson zijn vluchtelingen momenteel gedefinieerd door de verschillende discoursen zoals het rechterlijk, nationaal, gender, ras en klasse discours; “The discourses on nation, the mass, gender, class and race create refugees who are wives, husbands, unaccompanied children, at work and in leisure.”³⁸ Maar hier ontbreekt een kernachtige ervaring die misschien wel de grootste invloed heeft op de vorming, positionering en constructie van vluchtelingen, *refugeeness*. Hiermee bedoelt hij: “[...] the experiential and existential quality of the experience of refugees, as they make choices in the construction and living of their cultures of exile.”³⁹ Dobson beschouwt *refugeeness* als een discours dat zwaar mee weegt, of zou moeten wegen in onderzoek en beleidsbeslissingen omtrent vluchtelingen en migratie.⁴⁰

Dobson beschouwt de term vluchteling als belangrijke vorm. Ik ben het ermee eens dat dit in de wetenschappelijke betekenisgeving een interessante en belangrijke noemer is. Daarom wordt *refugeeness* zoals Dobson het beschrijft, in dit onderzoek worden gebruikt als instrument of discours om de benadering van de Syrische vluchtelingen in Nederland te analyseren. Ik zal echter proberen de term vluchteling doorgaans niet te gebruiken. De inherente vreemdheid, zoals Dobson al concludeerde, levert namelijk soms negatieve ervaringen en connotaties op. De mensen in dit onderzoek hebben het bestaan van een vluchteling gekend, of kennen deze nog steeds, maar dit zijn, zo benadrukt ook Basileus Zeno, te uniforme en homogeniserende termen die andere ervaringen overschaduwden. Het is volgens hem een Eurocentrisch perspectief dat zich te veel focust op universeel lijden in plaats van bijvoorbeeld specifieke socio-

---

³⁶ Stephen Castles, “Migration and Community Formation under Conditions of Globalization” *International Migration Review* 36 no 4, (2002): 1143-68, in *Migration, Citizenship and Identity: Selected Essays*, ed. Stephen Castles, (Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2017), 25.

³⁷ Castles, “Migration and Community Formation under Conditions of Globalization”, 25.; Dobson, 16.

³⁸ Dobson, 53.

³⁹ Dobson, 7.

⁴⁰ Dobson, 8, 24.

economische en politieke context en identiteit.⁴¹ De Syrische bevolking is bij uitstek een gevarieerde samenleving bestaande uit verschillende gemeenschappen.

Vershillende etnische gemeenschappen zoals Koerden, Palestijnen en Turkmenen, maar ook religieuze gemeenschappen zoals soennieten, sjiieten, alawieten, druzen en christenen.⁴² Tevens kunnen de termen vluchteling en migrant volgens Zeno de kloof tussen gast en gastheer vergroten, in plaats van deze dichter bijeen te brengen.⁴³ Een logisch gevolg van het zojuist beschreven kenmerk van inherente vreemdheid van het vluchtelingendiscours geformuleerd door Dobson.

Transnationalisme, multi- en interculturalisme.

Wanneer wordt gekeken naar de identiteitsvorming van mensen die gevlucht zijn, moet er ook gekeken worden naar de omgeving en situatie waarin zij terecht komen. Daarbij zijn de concepten transnationalisme, multiculturalisme en interculturalisme van waarde om te kijken naar de manier waarop betekenis wordt gegeven aan nieuwe gemeenschappen, nationaliteiten en narratieven. Transnationalisme of een transnationale gemeenschap refereert volgens Castles aan een actief bewustzijn dat de huidige nationale grenzen overschrijdt. Daarmee biedt transnationalisme juist een mogelijkheid voor mensen om zich op andere plekken thuis te voelen.⁴⁴ Deze benadering wordt door sommigen gezien als een gevaar voor de loyaliteit en solidariteit voor de democratische natiestaat, omdat transnationalisme, zoals de term al impliceert, van een post-nationale orde is.⁴⁵ Turkse Nederlanders wordt tegenwoordig met regelmaat transnationalisme verweten, wanneer zij zich actief bezighouden met de Turkse politiek.

Multiculturalisme gaat, meer dan transnationalisme, over de ontvangst en acceptatie van een of meerdere narratieven en identiteiten in, in dit geval, Nederland. Julia Muller schrijft in haar artikel dat multiculturalisme streeft naar het bereiken van

---

⁴¹ Basileus Zeno, "Dignity and Humiliation: Identity Formation among Syrian Refugees.", 293.

⁴² John A. Shoup, *Culture and Customs of Syria*. Culture and Customs of the Middle East. (Westport, Conn.: Greenwood Press, 2008.), 5.

⁴³ Zeno, 285.

⁴⁴ Rik P. Huizinga, Bettina van Hoven, "Everyday geographies of belonging: Syrian refugee experiences in the Northern Netherlands, *Geoforum*, Volume 96 (2018): 309-317, <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2018.09.002>.

⁴⁵ Castles, "Transnational Communities: A New Form of Social Relations under Conditions of Globalisation", 430.

eenheid in verscheidenheid.⁴⁶ Volgens Charles Taylor zijn de belangrijkste elementen in de beschrijving van multiculturalisme de decentralisatie van de traditionele ethno-historische identiteit en het weigeren er één aan te wijzen als zijnde officieel.⁴⁷ Hij beschrijft ook het interculturalisme. In tegenstelling tot multiculturalisme blijft bij interculturalisme volgens Taylor wel één historische identiteit de boventoon voeren. Deze blijft dominant maar is onderhevig aan een ontwikkelingsproces waarbij alle burgers een gelijkwaardige inbreng hebben.⁴⁸ Waarin de begrippen multi- en interculturalisme wel overeenkomen is het streven naar enige vorm van uniformiteit. Hiermee blijven deze concepten gebonden aan het idee van de grenzen van de natiestaat.⁴⁹

Burgerschap

In het verlengde van deze ideeën rondom de samenstelling van samenlevingen past het idee van burgerschap, de Nederlandse vertaling van het concept *citizenship*. Frederick Cooper is een historicus die zich uitgebreid in dit concept heeft verdiept. In zijn boek ‘Citizenship, Inequality and Difference’ zet hij het concept uiteen aan de hand van grootschalige casussen.⁵⁰ Op die manier laat hij de variaties zien waarin burgerschap bestaat, werd en wordt gebruikt. In zijn introductie geeft hij een kernachtige basisdefinitie van burgerschap: “It is the right to claim rights somewhere, as members of some kind of political unit.”⁵¹ Hieruit klinken drie belangrijke elementen; rechten; lidmaatschap en politieke eenheid. Cooper categoriseert verschillende gradaties van burgerschap met *thick* en *thin citizenship*, evenwel dik en dun burgerschap.⁵² Dun burgerschap refereert aan het idee van burgerschap als een instituut voor de relatie tussen staat en burger waarmee bepaalde rechten worden gegarandeerd.⁵³ Dik burgerschap heeft betrekking op claim die burgers hebben met betrekking tot sociale

---

⁴⁶ Julia Muller, “Negotiating place, culture and new Dutch identities: Inclusion, exclusion and belonging in a grassroots refugee integration organisation in Utrecht, the Netherlands”, *Refugees Studies Centre, University of Oxford, Working Papers Series no 126* (October 2018): 7.

⁴⁷ Charles Taylor. “Interculturalism or Multiculturalism?” *Philosophy & Social Criticism* 38, no. 4-5 (2012): 418. <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.1177/0191453711435656>.

⁴⁸ Taylor. “Interculturalism or Multiculturalism?”, 418.

⁴⁹ Castles, “Transnational Communities: A New Form of Social Relations under Conditions of Globalisation”, 437.

⁵⁰ Frederick Cooper, “*Citizenship, Inequality and Difference. Historical Perspectives*”, (Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2018).

⁵¹ Cooper, “*Citizenship, Inequality and Difference. Historical Perspectives*”, 10.

⁵² Cooper, 25

⁵³ Cooper, 5, 25

omstandigheden zoals levensonderhoud.⁵⁴ Holston en Appadurai noemen dit formeel versus inhoudelijk burgerschap en stellen dat dit onderscheid laat zien dat steden interessante nieuwe plekken zijn voor de samenstelling van meerdere verschillende burgerschappen.⁵⁵ Hier slaan Appadurai en Holston een andere weg in. Zij presenteren steden als vruchtbare plekken voor de heroverweging en ontwikkeling van burgerschap.⁵⁶ Terwijl in de benadering van Cooper burgerschap overwegend wordt gekoppeld aan de politieke vorm van de natiestaat.⁵⁷ Holston en Appadurai geven aan dat de oorsprong van burgerschap ligt in het ontstaan van natiestaten, maar natiestaten hebben volgens hen de vooraanstaande historische positie van de stad ondermijnd.⁵⁸ In een tijd van globalisering gebeurt het regelmatig dat een stad zich anders verhoudt tot wereldwijde ontwikkelingen dan de natiestaat. De stad is de plek waar globale ontwikkelingen worden gelokaliseerd.⁵⁹

Bestaande onrust omtrent burgerschap is het resultaat van de theoretische aard van het onderscheid tussen dik en dun burgerschap. “[...] although in theory full access to rights depends on membership, in practice that which constitutes citizenship substantively is often independent of its formal status.”⁶⁰ Dit is ook een discrepantie die Cooper beschrijft. Waardevol en inhoudelijk burgerschap houdt volgens Holston en Appadurai in steeds mindere mate verband met formeel nationaal burgerschap en steden spelen hier een belangrijke rol in. Het formele burgerschap en lidmaatschap van een natiestaat zorgt voor meer ongelijkheid en exclusie dan gelijkheid en inclusie, zo constateren ze.⁶¹ De formele benoeming tot lid van de politieke eenheid brengt dus weinig gelijkheid en heeft minder betekenis op lokaal niveau, zoals Holston en Appadurai constateren. Om deze reden is het interessant om een verschil tussen de betekenis of waarde van burgerschap op lokaal stedelijk niveau en nationaal niveau te bekijken.

---

⁵⁴ Cooper, 5, 25

⁵⁵ James Holston and Atjun Appadurai. "Introduction: Cities and Citizenship." In *Cities and Citizenship*, edited by J. Holston, (Durham; London: Duke University Press, 1999.) 4, doi:10.2307/j.ctv11cw70j.4.

⁵⁶ James Holston and Atjun Appadurai. "Introduction: Cities and Citizenship.", 3

⁵⁷ Cooper, 10.

⁵⁸ Holston and Appadurai. "Introduction: Cities and Citizenship.", 2.

⁵⁹ Holston and Appadurai, 3.

⁶⁰ Holston and Appadurai. 4.

⁶¹ Holston and Appadurai. 4.

Identiteit

In het verlengde van burgerschap ligt het concept identiteitsvorming. Een heel brede term waarvan ik slechts enkele aspecten zal behandelen. Eén belangrijk aspect is het feit dat identiteit als proces moet worden gezien, zoals ook Stuart Hall het beschrijft in ‘Cultural Identity and Diaspora’.⁶² Hall onderscheidt twee manieren waarop over culturele identiteit kan worden gedacht. De één gaat uit van een altijd onderliggende collectiviteit, de andere juist van significante verschillen.⁶³ Identiteit impliceert dus altijd een mate van tegenstelling en dialectiek. Volgens Hall is een identiteit alleen iets in relatie tot wat het niet is. Het bestaat alleen bij verschil en niet bij het traditionele idee van overeenkomstigheid.⁶⁴ Wat de Syrische identiteit voor de Syriërs in Nederland betekent, is in deze theoretische context vermoedelijk gevormd tegenover een Nederlandse identiteit, maar eveneens langs mede-vluchtelingen al dan niet van Syrische afkomst. Dit benadrukt ook Dobson die beweert dat *refugeeness* zal laten zien dat vluchtelingen de bron zijn van *hybrid exile cultures*.⁶⁵ Hall geeft aan dat er sprake is van een zekere mate van verbeelding bij de vorming van identiteit.⁶⁶ De verbeelding en het idee van een gezamenlijke identiteit zijn van belang voor bijvoorbeeld een nationale identiteit, zoals Benedict Anderson ook stelt.⁶⁷

Een andere benadering die Hall geeft ten aanzien van identiteit luidt als volgt: “[...] identity are the names we give to different ways we are positioned by, and position ourselves within, the narratives of the past.”⁶⁸ Hieruit kan worden opgemaakt dat Hall een zekere controle aan identiteit toeschrijft evenals Dobson doet. Maar naast dit ogenschijnlijke zeggenschap over identiteit beschrijft Hall ook een meer discursief kenmerk van identiteit, waarbij identiteitsvorming kan worden gebruikt als machtsmiddel om een eventuele ondergeschikte ‘ander’ te positioneren. Hall geeft hierbij het voorbeeld van kolonialisme.⁶⁹ Hoewel er in deze specifieke situatie geen

---

⁶² Stuart Hall, “Cultural Identity and Diaspora” in *Colonial Discourse and Post-Colonial theory: A Reader* ed. Patrick and Laura Chrisman (London: Harvester Wheatsheaf, 1994), 222.

⁶³ Stuart Hall, “Cultural Identity and Diaspora”, 223, 225.

⁶⁴ Stuart Hall, "Introduction: Who Needs 'Identity'?" In *Questions of Cultural Identity*, edited by Stuart Hall and Paul du Gay, (London: SAGE Publications Ltd, 2011.), 4.
<http://dx.doi.org.eur.idm.oclc.org/10.4135/9781446221907.n1>.

⁶⁵ Dobson, 17, 23.

⁶⁶ Hall, “Cultural Identity and Diaspora”, 224.

⁶⁷ Benedict Anderson, *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (London: Verso, 2006), 6,7.

⁶⁸ Hall, “Cultural Identity and Diaspora” 225.

⁶⁹ Hall, “Cultural Identity and Diaspora”, 225.

sprake is van een koloniale context, is het wel degelijk interessant om in acht te nemen dat dit de macht van identiteit en identiteitsvorming kan zijn. De Syrische vluchtelingen in Nederland zijn immers wel een minderheid die door sommigen als bedreiging van hun eigen identiteit wordt gezien.

Acculturatie en religie

De Syrische vluchtelingencrisis is in wetenschappelijke termen een vrij recent fenomeen. Dat betekent dat er relatief weinig literatuur is en hetgeen dat is gepubliceerd is vaak hooguit vijf jaar oud. Veel sociologische onderzoeken naar Syrische vluchtelingen focussen zich op de mentale gezondheid van de groep en zijn uitgevoerd onder Syrische vluchtelingen in Turkije, Libanon en Jordanië. Dit zijn immers de landen die de meeste vluchtelingen hebben opgevangen. In andere literatuur wordt de identiteitsvorming van Syrische vluchtelingen in verband gebracht met het integratie- of assimilatieproces en wordt de nadruk vaak op religieuze aspecten gelegd. Het recente onderzoek van onder andere Ayşe Şafak-Ayvazoğlu gepubliceerd in 2020 in het *Journal of Refugee Studies* is hier een duidelijk voorbeeld van.⁷⁰

Onder de titel ‘Acculturation of Syrian refugees in the Netherlands: Religion as social identity and boundary marker’ wordt een kwalitatief onderzoek gepresenteerd waarbij vijftien Syrische vluchtelingen in Nederland zijn geïnterviewd. Het doel van het onderzoek is “[...] to understand the acculturation processes of Syrian refugees in the Netherlands [...]”.⁷¹ Het gebruik van het concept acculturatie valt op. Şafak-Ayvazoğlu beschrijft de definitie van *acculturation* van Redfield uit 1936: ‘the process of cultural change that occurs when individuals from different cultural backgrounds come into prolonged, continuous, first-hand contact with each other’.⁷² Integratie, assimilatie, separatie en marginalisatie worden dan beschouwd als variaties van acculturatie die de mate van overname en verwerping van de nieuwe cultuur bepalen.⁷³ Psycholoog John W. Berry beschrijft dat assimilatie, in de context van acculturatie, een strategie is waarbij een ‘minderheidsgroep’ vooral de aandacht vestigt op contact met de nieuwe cultuur en weinig waarde hecht aan het behouden van de eigen culturele identiteit.⁷⁴ De

---

⁷⁰ Şafak-Ayvazoğlu et al. , “Acculturation of Syrian refugees in the Netherlands: Religion as social identity and boundary marker”, 1-24.

⁷¹ Şafak-Ayvazoğlu et al., 9.

⁷² Şafak-Ayvazoğlu et al., 3.

⁷³ Şafak-Ayvazoğlu et al., 3.

⁷⁴ John W. Berry, “Immigration, Acculturation and Adaptation”. *International Association of*

tegenhanger van assimilatie noemt Berry separatie. In de benadering van Berry valt integratie precies tussen assimilatie en separatie. Bij integratie is er volgens hem sprake van een mate van behoud van culturele identiteit parallel aan de wens om in contact te komen met nieuwe culturele identiteiten en hier integraal deel van uit te maken.⁷⁵ De benadering van Berry kent veel agentschap toe aan de ‘migrant’. De definitie geformuleerd door het UNHCR luidt als volgt: “[integration as] ‘a mutual, dynamic, multifaceted and ongoing process’, which involves refugees’ adaptation to the host state’s ‘way of living’, without losing ‘one’s own cultural identity.’”⁷⁶ Deze definitie klinkt eveneens erg eenzijdig terwijl andere definities vaak uitgaan van een tweerichtingsproces waarbij zowel de ontvangende gemeenschap als de nieuwkomers een bijdrage leveren en inleveren.⁷⁷ Integratie wordt tevens beschouwd als een onderhandelingsproces dat nooit wordt voltooid, maar altijd in proces blijft.⁷⁸ Hier is een sterke overeenkomst te zien met de veelgebruikte definitie van identiteit. Niet geheel onlogisch aangezien integratie ook een vorm van identiteitsvorming is. Een onderhandeling tot een ‘nieuwe’ positie. De term acculturatieproces biedt hier een bruikbare overkoepelende term wanneer de determinatie tot één duidelijke categorie of definiëring moeilijk of onmogelijk lijkt.

Het onderzoek van Şafak-Ayvazoğlu toont in eerste opzicht een aantal overeenkomsten met dit onderzoek. Vooral in de gebruikte onderzoeksmethode, de wetenschappelijke en maatschappelijke bijdrage.⁷⁹ Het artikel claimt een gat in de literatuur te vullen. Volgens Şafak-Ayvazoğlu ontbreekt er kwalitatieve literatuur over de acculturatie ervaringen van vluchtelingen in Nederland.⁸⁰ Dit is eveneens een beweegreden voor het uitvoeren van dit Master Thesis onderzoek. Het onderzoek van Şafak-Ayvazoğlu richt zich echter vooral op de rol van religie in het acculturatieproces van Syriërs in Nederland.⁸¹ Ze concludeert in haar onderzoek dat het verband tussen dit acculturatieproces en de rol van religie significant is. Zo resulteert een meer seculiere

---

Applied Psychology 46(1, 1997): 9.

⁷⁵ Berry, “Immigration, Acculturation and Adaptation”, 9.

⁷⁶ Muller, “Negotiating place, culture and new Dutch identities: Inclusion, exclusion and belonging in a grassroots refugee integration organisation in Utrecht, the Netherlands”: 6.

⁷⁷ Muller, 6.

⁷⁸ Muller, 7.

⁷⁹ Şafak-Ayvazoğlu et al., 21.

⁸⁰ Şafak-Ayvazoğlu et al., 2.

⁸¹ Şafak-Ayvazoğlu et al., 8

samenleving zoals Nederland in een meer individualistische maatschappij, terwijl veel Syriërs als gevolg van het belang van de Islam meer een gemeenschapsmaatschappij gewend zijn.⁸² Şafak-Ayvazoğlu toont een verband tussen de gehanteerde acculturatie strategie onder Syriërs afhankelijk van de betekenis en belang van religie.⁸³ Voor wie religie erg belangrijk is, beschrijft Şafak-Ayvazoğlu, is integratie een aantrekkelijke strategie. Kenmerken van assimilatie werden vaker opgemerkt onder respondenten voor wie religie aanzienlijk minder belangrijk was.⁸⁴

Diasporische identiteit

Ook in het onderzoek ‘The Syrian Refugees in Jordan: Negotiating Diasporic Identity Through Sacred Symbols’ wordt religie een belangrijke identiteitsvormer genoemd voor Syrische diaspora. In haar dissertatie haalt Brenda Oliden politicoloog William Safran aan. Hij stelt dat identiteit van de vluchteling tijdsafhankelijk is omdat deze sterk onderhevig is aan de herinneringen aan het ‘thuisland’.⁸⁵ Volgens Safran blijft er in het geval van identiteiten in diaspora altijd een link met het ‘thuisland’. Mensen zijn fysiek op de ene plek, maar denken nog regelmatig aan de plek waar ze vandaan komen.⁸⁶ Religie, evenals de aanhang van de termen vluchteling en ‘op de vlucht zijn’, zorgen voor een brug en verbintenis tussen het land waarnaar mensen zijn gevlucht en het land van herkomst.⁸⁷ Safran benadrukt dat het hier een diasporische identiteit betreft. Met diaspora wordt de beweging, verspreiding en migratie van mensen van hun thuisland bedoelt.⁸⁸ Deze identiteit is niet hetzelfde als, in dit geval, de Syrische (nationale) identiteit. In deze diasporische identiteit is er vaak sprake van een zekere mate van nostalgie.⁸⁹

Een interessante blik, en met het oog op de eerder beschreven literatuur een vernieuwend inzicht, wordt gegeven door politicoloog Basileus Zeno. Hij schetst in zijn artikel ‘Dignity and Humiliation: Identity Formation among Syrian Refugees’ een aantal invalshoeken in een onderzoek naar de identiteitsvorming van Syrische

---

⁸² Şafak-Ayvazoğlu et al., 7.

⁸³ Şafak-Ayvazoğlu et al., 18.

⁸⁴ Şafak-Ayvazoğlu et al., 18.

⁸⁵ Brenda Oliden, “The Syrian Refugees in Jordan : Negotiating Diasporic Identity through Sacred Symbols.” (Dissertation, California State University, Long Beach, 2015.), 14

⁸⁶ Oliden, “The Syrian Refugees in Jordan : Negotiating Diasporic Identity through Sacred Symbols.”, 14.

⁸⁷ Oliden, 15, 65, 66.

⁸⁸ “Diaspora”, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/diaspora>, geraadpleegd 20 mei 2021.

⁸⁹ Oliden, 14.

vluchtelingen.⁹⁰ Zo brengt hij een verschuiving aan het licht in de betekenis van Syrische nationale identiteit als gevolg van de ontwikkeling van de protesten tot een burgeroorlog en wereldwijd conflict.⁹¹ Door de formatie van verschillende groeperingen in het conflict, is de Syrische bevolking verwikkeld geraakt in een ingewikkeld proces van wat de Syrische nationaliteit precies is. Hier gaan namelijk veel belangen mee gemoeid. Is dat pro-Assad, anti-Assad, pro-rebellen et cetera?⁹² In dit artikel gebruikt hij de concepten *humiliation* en *dignity* om de identiteitsvorming onder Syriërs te onderzoeken. Het gaat hierbij wel vooral om de identiteitsvorming binnen de Syrische gemeenschap, in plaats van de relatie tot een eventuele nieuwe maatschappij.⁹³ Hoewel dit een andere benadering is van het onderwerp identiteitsvorming dan dit onderzoek beoogt, vormt het onderzoek van Zeno een interessante basis en context waarbinnen dit Master Thesis onderzoek plaatsvindt. In die context, beschrijft Zeno, gaven enkele respondenten aan dat ze de term ‘vluchteling’ als vernederend ervaren, omdat deze ook een politieke lading kan hebben en hen daarmee positioneert.⁹⁴ Of de ervaring van de identiteit van vluchteling is gestoeld op ongelijkheid en heeft daarmee de negatieve connotatie omdat het iemand in een minderheidspositie plaatst.⁹⁵ Anderzijds, zo blijkt uit het onderzoek van Oliden, kan de associatie met vluchteling en migrant ook een manier zijn om verbonden te blijven aan het land van oorsprong. Op die manier wordt terugkeer niet uitgesloten en vormt religie, zo beschrijft Oliden, een belangrijke manier om dat verband in stand te houden.⁹⁶

Zeno constateert dat de betekenis van de Syrische nationale identiteit van belang is in de ervaring van de identificering met de term vluchteling en ontwikkeling in een nieuwe maatschappij.⁹⁷ Deze ogenschijnlijk belangrijke samenhang lijkt te ontbreken in andere wetenschappelijke literatuur, maar vormt een interessant uitgangspunt voor dit Master Thesis onderzoek.

---

⁹⁰ Zeno, 282-97.

⁹¹ Zeno, 283.

⁹² Zeno, 283.

⁹³ Zeno, 286.

⁹⁴ Zeno, 289.

⁹⁵ Zeno, 290.

⁹⁶ Oliden, 15.

⁹⁷ Zeno, 291.

3. Syriërs in Nederland

Dit hoofdstuk, wat correspondeert met de tweede deelvraag van het onderzoek, wordt toegespitst op de betreffende doelgroep Syriërs. Wie zijn Syriërs in Nederland? Ik zal beginnen met een korte introductie van het land Syrië.⁹⁸ Vervolgens worden de respondenten kort geïntroduceerd en tot slot zal er meer worden verteld over de Syrische mensen en hun positie en verblijf in Nederland.

3.1. Syrië en Syriërs

Syrië is een overwegend Arabisch land in het Midden Oosten. Na de Tweede Wereldoorlog kwam het in Britse en daarna Franse handen en was het land tot 1946 een Frans mandaat.⁹⁹ Na de onafhankelijkheid begon een periode van interne onrust en instabiliteit. Meerdere coups vonden plaats in korte tijd.¹⁰⁰ In 1970 kwam Hafiz al-Asad aan de macht, de vader van de zittende president Bashar al-Asad. Bij aanvang van zijn regeer periode in 2000 hoopten veel Syriërs dat Bashar al-Asad open zou staan voor politieke hervormingen. Die hoop verdween toen er in 2001 enkele politieke hervormers werden gearresteerd.¹⁰¹ Al snel bleek dat er van democratisering weinig sprake was en dat het regime de ruimte voor democratische geluiden steeds verder beperkte. De onvrede onder Syrische inwoners groeide en in 2011 uitte die onvrede zich in protesten waarin democratische hervormingen en het aftreden van Bashar al-Asad werden geëist. Hiermee bereikte de zogenoemde Arabische Lente ook Syrië.¹⁰² De eerst vreedzame protesten mondten uit tot een gewapend conflict en burgeroorlog vol geweld.

Het Westerse imperialisme heeft volgens Nikolaos van Dam in het begin twintigste eeuw een gebied opgedeeld dat desondanks tot op de dag van vandaag nog als een geografisch en culturele entiteit kan worden beschouwd.¹⁰³ *Greater Syria* is een gebied dat zich zou uitstrekken over Jordanië, Syrië, Lebanon, Palestina en delen van

---

⁹⁸ Hoewel het land getroffen is door veel oorlogsgeweld en ook verschillende respondenten aangeven het land of hun stad van herkomst niet meer te herkennen, zal ik niet in verleden tijd spreken.

⁹⁹ Nikolaos van Dam. *Destroying a Nation : The Civil War in Syria.* (London: I.B. Tauris & Co, 2017.), 5.

¹⁰⁰ "Timeline of events. Key events in Syria 1946–2010", Britannica, <https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War/Timelines-of-events#ref300774>, geraadpleegd 1 juni 2021.

¹⁰¹ John A. Shoup, 34.

¹⁰² De instabiliteit die Syrië en andere landen in het Midden-Oosten sinds 2010 doormaken, ook wel de Arabische Lente genoemd, wijt historicus Frederick Cooper aan de West-Europese inmenging en ingrijpen tijdens en na de Eerste Wereldoorlog. Zo is er, naar aanleiding van het verdrag van Versailles, sprake van imperialistische grenzen die problemen opleveren in het post-imperialistische tijdperk als gevolg van 'onnatuurlijke' samenvoeging van etnische en religieuze gemeenschappen. Cooper benoemt hier de Palestijnen en Koerden als uitgelezen voorbeeld.

¹⁰³ Nikolaos van Dam. *Destroying a Nation : The Civil War in Syria.*, 3.

Turkije. Hoewel deze gebieden cultureel en geografisch nog steeds aan elkaar verwant zijn, is het nooit een historische of politieke eenheid geweest en is het ook een fout volgens Van Dam om te denken dat dit zonder imperialisme wel het geval zou zijn geweest.¹⁰⁴

Desondanks zijn Arabische eenheid en nationaliteit lange tijd het doel geweest van politici in Syrië en omliggende Arabische landen. Dat leidde ertoe dat het idee van een eigen Syrische nationale identiteit pas laat gevormd is. Volgens Van Dam beschreven de meeste Syriërs zich tot voor kort als overwegend Arabisch, ondanks het feit Syrië een land is met een gevarieerde bevolking bestaande uit onder andere soennieten, alawieten, en andere etnische en religieuze gemeenschappen zoals Koerden, druzen en christenen en Palestijnse vluchtelingen uit het conflict met Israël uit 1948.¹⁰⁵ Pas nadat het zicht op een Arabische eenheid verdween, werd het idee van nationale associatie en trots gangbaarder.¹⁰⁶ Dat gevoel van Syrische eenheid stond volgens Van Dam ook centraal bij de protesten in het begin van de Syrische revolutie in 2011. Hier werd benadrukt dat ze allemaal Syriërs waren in plaats van leden van ethische of religieuze gemeenschappen. Tegen verwachting en hoop van veel initiële demonstranten is de burgeroorlog uiteindelijk wel in een overwegend sektarisch conflict uitgedomd.¹⁰⁷ Het regime speelde in op deze sektarische verdeeldheid bijvoorbeeld door Islamistische gevangenen vrij te laten die het voortouw namen in gewapend verzet tegen het regime.

Volgens Van Dam, en dit kwam ook bij verschillende respondenten in het gesprek aan bod, geven Syriërs soms aan dat Syrië een tolerante samenleving is, waarin alle groepen vredig naast elkaar leven.¹⁰⁸ Het voorbeeld dat dan vaak volgt, stelt Van Dam, is het feit dat verschillende gemeenschappen hoogwaardigheidsbekleders hebben geleverd. Hoewel er over het algemeen sprake is van een tolerant bestaan, zegt dit weinig over de positie en welvaart van de specifieke minderheidsgroepen, meent Van Dam. Hij spreekt dan van ‘zogenaamde’ tolerantie.¹⁰⁹ Tevens leven veel van de minderheidsgroepen geconcentreerd in het land of de stad. Dit versterkt volgens Van

---

¹⁰⁴ N. van Dam, 2, 3.

¹⁰⁵ N. van Dam, 7; “Palestine and the Palestinians (1948–67)”, Britannica, <https://www.britannica.com/place/Palestine/Palestine-and-the-Palestinians-1948-67>, geraadpleegd 1 juni 2021.

¹⁰⁶ N. van Dam, 9.

¹⁰⁷ N. van Dam, 5.

¹⁰⁸ Interview respondent 1, geïnterviewd door Marleen de Jonge op 3 februari en 9 maart 2021.

¹⁰⁹ N. van Dam, 15.

Dam de regionale en sektarische identiteit.¹¹⁰ Deze regionale, op clan of stam gebaseerde gemeenschappen hebben volgens Van Dam zelfs een groot aandeel in de machtsontwikkeling van Syrië, en ondermijnen daarmee verder de zogenaamde tolerantie van diversiteit.¹¹¹

De trots op (zogenaamde) diversiteit kwam één keer expliciet terug in een interview met een tweede generatie Syrisch-Palestijnse respondent uit Damascus. Hij beschreef het vooroorlogse Syrië als een modern en tolerant land met ruimdenkende mensen.¹¹² Interessant is dat juist hij deze uitspraak doet, aangezien zijn achtergrond als Palestijnse vluchteling hem ervan weerhield om door de Syrische overheid als volwaardige Syriër te worden erkend en hij nooit die nationaliteit ontving. Zijn uitspraak richt zich vooral op de ruimdenkendheid en tolerantie van zijn medeburgers in plaats van de overheid, aangezien hij direct de overheid bekritiseert op het beperken van de vrijheid.¹¹³ Die ogenschijnlijke tolerantie blijkt ook uit het interview met respondenten 2 en 3. Een relatief jong echtpaar druzisch echtpaar uit Syrië, waarvan de man zijn verhaal als volgt start:

“[...] uhm, ten eerste, ik ben Syrisch, maar ik ben geen moslim. Wij wonen in As-Suwayda. In het zuiden van Syrië, en wij zijn bang van de overheid en de islam. Dus, en in Abu Dhabi ook, was ik bang want de overheid is moslim.”¹¹⁴

Als druzische Syriër maakt hij direct duidelijk geen moslim te zijn en hij geeft de indruk dat hij iets te vrezen heeft voor zowel de Syrische overheid als die in de Verenigde Arabische Emiraten. Anderzijds wordt in hetzelfde gesprek aangegeven dat Syrië een heel open maatschappij en gemeenschap is waarbij je met iedereen gemakkelijk contact kan maken, ook als je geen ‘relatie’ hebt met de ander, aldus respondent 3.¹¹⁵ Het is echter van belang om melden dat de huidige oorlog die woedt in Syrië, zoals net werd beschreven, een overwegend sektarisch conflict is geworden, tegen de wens en verwachting van velen. In die context is het logisch dat de respondent, als onderdeel van

---

¹¹⁰ N. van Dam, 8.

¹¹¹ N. van Dam, 58.

¹¹² Respondent 1.

¹¹³ Respondent 1.

¹¹⁴ Interview respondenten 2 en 3, geïnterviewd door Marleen de Jonge 15 maart 2021

¹¹⁵ Respondenten 2 en 3.

een minderheidsgroep, angst heeft voor de overheid die van een andere gemeenschap is.¹¹⁶

Meer indirecte tolerantie kwam vaker naar voren in de vorm van gastvrijheid.¹¹⁷ Gastvrijheid is ook een van de dingen waar Van Dam zijn boek mee begint.¹¹⁸ De afgenomen interviews voor dit onderzoek getuigen van die gastvrijheid en behulpzaamheid. Alle respondenten ontvingen mij thuis en werkten graag mee aan mijn onderzoek. Maar ook in de gesprekken kwam de Syrische gastvrijheid aan bod. Vooral in de aanduiding met het verschil in Nederland, vertelt respondent 5:

“En Syrische mensen ontmoeten elkaar altijd. Hier niet, niet, niks [...] Ja, dit is, ik mis dat. Deze [sociale contacten] zijn echt belangrijk. Soms komt familie om tien uur en hij heeft honger. Heeft hij honger dan wordt er eten bereid. Hier niks, hier gebeurt dat niet.”¹¹⁹

In dit citaat wordt ook familie aangehaald. Familie vormt de basis van de Syrische cultuur. Veel Syriërs hebben een nauwe band met een groot deel van hun familie. Het concept gezin bestaat in de Syrische cultuur niet zoals wij dat kennen. Zij hanteren meer een *extended family*, waarbij bijvoorbeeld ook ooms en tantes onderdeel uitmaken van de kring die wij het gezin noemen. Nagenoeg alle respondenten benoemen hun familie, zoals in het bovenstaande citaat te lezen is, uitten zorgen of vertellen dat ze hen bezoeken of dat graag (vaker) zouden doen.¹²⁰ De belangrijke betekenis van sociale contacten voor Syriërs blijkt ook uit interviews afgenomen tijdens het veldwerk van een ander onderzoek.¹²¹

De familie, vrienden, en gastvrijheid zijn dus belangrijk in de Syrische samenleving. Dat bleek uit de interviews, maar ook literatuur over het land en de

---

¹¹⁶ Daarbij kan de distantiering te maken hebben met het oriëntalisme, daar zal in hoofdstuk 7 dieper worden ingegaan.

¹¹⁷ Respondenten 2 en 3.; Interview respondenten 4 en 5, geïnterviewd door Marleen de Jonge op 2 mei 2021.

¹¹⁸ N. van Dam, x.

¹¹⁹ Respondenten 4 en 5.

¹²⁰ Respondenten 2 en 3. Respondenten 4 en 5. Interview respondent 6, geïnterviewd door Marleen de Jonge op 5 mei 2021.

¹²¹ Emmelie van Dam, “Being a ‘Good Citizen’, The Process of Socio-Cultural integration of Syrian newcomers in Utrecht, the Netherlands”, (MA diss., University of Utrecht, 2017), 35.; Huizinga en Van Hoven, “Everyday geographies of belonging: Syrian refugee experiences in the Northern Netherlands, 314, 315.

maatschappij geven dit aan.¹²² Het zijn belangrijke culturele waarden die van invloed zijn op het leven hier in Nederland, zoals al bleek in de voorgaande citaten.

De respondenten

Voor dit onderzoek zijn zes Syriërs geïnterviewd die tussen 2014 en 2020 naar Nederland zijn gevlucht. Onder de respondenten bevonden zich twee echtparen. In totaal zijn er vier mannen en twee vrouwen geïnterviewd, waarbij beide vrouwen onderdeel uitmaakten van de geïnterviewde echtparen. In leeftijd liggen alle respondenten vrij dicht bij elkaar, namelijk in de leeftijdscategorie 30 tot 40 jaar. Verder is het een gevarieerde samenstelling van respondenten van druzen, soennieten en alawieten, iemand met een Palestijnse achtergrond uit Damascus, en mensen uit Latakia, Aleppo en Al-Suwayda. Beide echtparen hebben jonge kinderen maar zijn toch heel verschillend. Het betreft een druzisch echtpaar wonend in een middelgrote Nederlandse stad en een islamitisch echtpaar in een klein dorpje. Al met al vallen de nodige verschillen op. Zo lijkt het druzische gezin meer westerse uitstraling en levensbenadering te hebben dan het islamitische gezin, afgeleid van kleding, achtergrond en toekomst perspectief.

3.2. Syriërs in Nederland

Na het uitbreken van de oorlog in Syrië kwam er een grote stroom vluchtelingen op gang die ook gedeeltelijk Nederland bereikte. Dat was goed merkbaar toen het aantal asielaanvragen in 2015 piekte tot een verdubbeling van het jaar ervoor. Syrische vluchtelingen vormden het grootste deel van deze stijging. Momenteel zijn er meer dan 90.000 Syriërs in Nederland.¹²³ Hiervan bevinden er zich, medio mei 2021, bijna 7.000 in een azc.¹²⁴ Hoewel een aanzienlijk aantal zijn weg lijkt te hebben gevonden, hebben Syriërs nog steeds de grootste aandeel in asielaanvragen die in Nederland momenteel worden gedaan.¹²⁵

---

¹²² N. van Dam, x. Shoup, 130.

¹²³ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., *Opnieuw beginnen. Achtergronden van Positieve verschillen tussen Syrische Statushouders*. (Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2019), 6.

¹²⁴ “Capaciteit en bezetting”, Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, (1 mei 2021) <https://www.coa.nl/nl/lijst/capaciteit-en-bezetting>, geraadpleegd 13 mei 2021.

¹²⁵ “Hoeveel Asielzoekers komen er naar Nederland?”, (2021) Sociaal Cultureel Planbureau, <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-asielzoekers-komen-naar-nederland->, geraadpleegd 19 mei 2021.

Gezinshereniging

In verschillende aspecten vallen Syrische asielzoekers en statushouders op. Veel van de Syriërs in Nederland, vooral degenen die in 2015 in Nederland kwamen, komen uit de sociale middenklasse uit grotere steden.¹²⁶ Dat geldt ook voor de respondenten van dit onderzoek. Uit meerdere onderzoeken blijkt dat Syriërs met een verblijfsvergunning, vaker dan andere groepen, gezinshereniging in gang zetten en dat dit ook sneller lukt. Syriërs zijn volgens SCP vaker in het bezit van de benodigde officiële documenten in tegenstelling tot bijvoorbeeld Eritreeërs.¹²⁷ Veertig procent van de Syrische statushouders heeft gezinshereniging in gang gezet, tegenover achttien procent van de statushouders van andere nationaliteiten.¹²⁸ Het aantal Syriërs dat momenteel in Nederland is gekomen als nareiziger is dan ook aanzienlijk hoger dan bij andere groepen. Een mogelijk gevolg van dit gegeven is een latere start van het integratie en participatieproces, omdat gezinshereniging veel tijd en energie kost.¹²⁹ Dit bleek ook uit het gesprek met respondent 2. De man is meer dan een jaar in Nederland, maar is nog niet begonnen met inburgering als mede als gevolg van het organiseren van gezinshereniging.¹³⁰

Terugkeer en doormigratie

Terugkeer en doormigratie komen volgens het onderzoek van het SCP regelmatig voor onder asielmigranten en dit wordt in de toekomst ook verwacht van Syriërs.¹³¹ Deze voorspelling is gebaseerd op de ervaring uit het verleden met een andere groep asielmigranten.¹³² Het is tevens een verwachting die is terug te leiden naar het eerder genoemde discours van *refugneeness* waarbij werd geconcludeerd de kans op ‘verder vluchten’ resulteert in een inherente vreemdelingenstatus van vluchtelingen. Die voorspelling en het bijbehorende effect van *refugeeness* kunnen van invloed zijn op het integratiebeleid. Dat blijkt ook uit het rapport waarin wordt aangegeven dat het van

---

¹²⁶ Anja van Heelsum, “Aspirations and frustrations: experiences of recent refugees in the Netherlands”, *Ethnic and Racial Studies*, 40:13, (June 2017), 2140, DOI: 10.1080/01419870.2017.1343486

¹²⁷ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., *Opnieuw beginnen. Achtergronden van Positieve verschillen tussen Syrische Statushouders*, 36.

¹²⁸ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 40.

¹²⁹ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 30.

¹³⁰ Interview respondent 2 en 3.

¹³¹ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 30, 31.

¹³² In het onderzoek van het SCP wordt niet uitgelicht om welke groep het precies gaat, alleen dat het een groep betreft die tussen 1995 en 1999 naar Nederland is gekomen. Vermoedelijk betreft het migranten uit voormalig Joegoslavië.

waarde is te weten wie er in Nederland blijft ten behoeve van het integratiebeleid.¹³³

In dit onderzoek wordt gesteld dat ongeveer de helft van de Syrische statushouders eraan denkt Nederland ooit te verlaten. Daarmee denken zij vaker aan vertrek dan statushouders van andere nationaliteiten.¹³⁴ Evenals in het eerder genoemde onderzoek van Şafak-Ayvazoğlu, blijkt ook uit het onderzoek van het SCP dat de betekenis de islam voor Syriërs een rol speelt in overweging om al dan niet in Nederland te blijven.¹³⁵ Hoe belangrijker de religie, hoe groter de kans op vertrek.¹³⁶ De wens om terug te keren naar Syrië komt ook terug bij de participanten uit het onderzoek 'Being a Good Citizen', een dissertatie van de Universiteit Utrecht, gebaseerd op uitgebreid veldwerk bij initiatieven in Utrecht die zijn opgericht om contact tussen Nederlanders en nieuwkomers te vergroten.¹³⁷ Ondanks de wens om uiteindelijk terug te keren, proberen de Syriërs volgens de dissertatie zo snel en goed mogelijk deel te nemen aan de Nederlandse maatschappij.¹³⁸

De ideale asielzoeker

Syriërs hebben relatief veel sociale contacten met autochtone Nederlanders. Volgens een publicatie van het SCP ligt dit in frequentie op hetzelfde niveau als bij langer gevestigde migranten uit Iran en Irak, en zelfs vergelijkbaar met Turkse, Surinaamse en Marokkaanse gemeenschappen.¹³⁹ In lijn van deze conclusie bestaat het idee dat Syriërs als 'voorbeeld' asielzoekers en statushouders worden gezien. Dat beargumenteert het onderzoek 'Being a Good Citizen' ook.¹⁴⁰ De Syriërs worden in dit onderzoek beschouwd als een 'speciale' groep die beschikt over kenmerken die de sociaal-culturele integratie in Nederland ten goede zou komen. Het onderzoek definieert die 'speciale' groep als volgt: "[...] in general they are highly educated, extrovert, 'modern', and culturally rather similar to 'Dutch' culture."¹⁴¹ Op deze ogenschijnlijke vergelijkbaarheid met de Nederlandse cultuur zal ik later terugkomen. Maar ondanks

---

¹³³ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 64.

¹³⁴ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 63.

¹³⁵ Şafak-Ayvazoğlu et al., "Acculturation of Syrian refugees in the Netherlands: Religion as social identity and boundary marker", 1-24.

¹³⁶ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 60.

¹³⁷ E. van Dam, "Being a 'Good Citizen', The Process of Socio-Cultural integration of Syrian newcomers in Utrecht, the Netherlands", 11, 12.

¹³⁸ E. van Dam, 33.

¹³⁹ Roxy Damen en Willem Huijnk, "Sociale contacten", in *Syrische Statushouders op weg in Nederland. De ontwikkeling van hun positie en leefsituatie*. (Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2020), 115.

¹⁴⁰ E. van Dam, 35.

¹⁴¹ E. van Dam, 45.

deze ideale beschrijving, ondervindt juist de hoger opgeleiden meer moeilijkheden tijdens het integreren. Syriërs in Nederland zijn namelijk volgens het onderzoek van het SCP onderhevig aan de integratieparadox.¹⁴² Dat betekent dat de verwachting is dat juist hoger opgeleiden beter in staat zouden zijn om te integreren, maar tegen algemene verwachting in hebben zij meer moeite met inburgeren dan laag opgeleide Syriërs.¹⁴³ Dit zou het gevolg zijn van grotere verschillen tussen de positie van hoger opgeleiden in de Syrische samenleving en die in Nederland, wat tot meer gevoel van uitsluiting leidt.¹⁴⁴

Ondanks de integratieparadox die het SCP beschrijft, zijn Syriërs wel overwegend dankbare en welwillende asielzoekers en statushouders. Dat blijkt uit de afgenomen interviews voor dit onderzoek, maar ook uit het veldwerk van ‘Being a Good Citizen’ en de verhalen van andere Syriërs in Nederland. De uitspraak van Mohammad die zijn verhaald deed in het kader van een *Oral History* project in Rotterdam genaamd Ongekend Bijzonder, laat dit mooi zien:

“Ik wil helpen bouwen aan deze stad. Ik wil alle krachten van de Syrische vluchtelingen verzamelen om iets te betekenen voor de samenleving die ons vrijheid en veiligheid geschonken heeft. Wij werken liever dan een uitkering te ontvangen. Geef ons die mogelijkheid.”¹⁴⁵

Of een andere mevrouw die kort te zien is in een filmpje op de website van Ongekend Bijzonder waarin ze uitlegt dat ze geen Arabische zenders ontvangt op haar televisie omdat ze de Nederlandse taal en cultuur wil leren, want: “Met Arabische taal kan ik Nederlandse cultuur niet begrijpen.”¹⁴⁶

---

¹⁴² E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 57.

¹⁴³ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 57.

¹⁴⁴ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 57

¹⁴⁵ “Het levensverhaal van Mohammad”, Ongekend Bijzonder, <https://ongekendbijzonder.nl/levensverhaal/het-levensverhaal-van-mohammad/>, geraadpleegd 18 juni 2021.

¹⁴⁶ “Met de Arabische taal kan ik Nederlandse cultuur niet begrijpen”, Ongekend Bijzonder, <https://ongekendbijzonder.nl/levensverhaal/met-arabische-taal-kan-ik-nederlandse-cultuur-niet-begrijpen/>, geraadpleegd 18 juni 2021.

Conclusie

Syriërs zijn de inwoners van een Arabisch land in het Midden-Oosten dat omringd wordt door onder andere Jordanië, Libanon, Irak en Turkije. Tot voorkort identificeerde de meesten zich als Arabier nadat lange tijd naar Arabische eenheid werd gestreefd door verschillende bestuurders in het Midden-Oosten. Pas sinds enkele decennia is het idee van nationalisme in Syrië gangbaarder dan alleen de Arabische identiteit.¹⁴⁷

Desondanks is een Syrische nationale identiteit moeilijk tot onmogelijk te definiëren. Allereerst is het dus een vrij recent fenomeen voor Syriërs om zich op die manier te identificeren. Syrië bestaat tevens uit veel verschillende religieuze en etnische gemeenschappen die, ondanks uitingen van tolerantie, nog altijd zeer geconcentreerd en soms geïsoleerd leven, wat ook leidt tot meer sektarische identiteiten.¹⁴⁸ Daarbij is de huidige burgeroorlog in het land uitgemond in een sektarisch conflict wat het land verder verdeeld. Tot slot geeft Zeno aan dat de ontwikkeling van de vredige protesten naar een intern conflict tot wereldwijd conflict, leidt tot een verschuiving van de betekenis van een eventuele Syrische nationale identiteit.¹⁴⁹ Ook de massale uittocht van Syrische vluchtelingen zorgt voor een verandering van de Syrische identiteit. Er is meer sprake van een diasporische Syrische identiteit waarbij de herinneringen aan het land de voornaamste identiteit vormt, en deze is volgens Oliden niet hetzelfde als de Syrische (nationale identiteit).¹⁵⁰

In Nederland wonen inmiddels meer dan 90.000 Syriërs. Hoewel een concrete identiteit onmogelijk te benaderen is, kunnen wel enkele kenmerken worden ontdekt. Zo zijn Syriërs in Nederland zijn relatief hoogopgeleiden uit de sociale middenklasse die als zeer gastvrije mensen worden beschouwd voor wie sociale contacten en familie erg belangrijk zijn. Ze worden soms zelfs de ‘ideale asielzoekers’ genoemd omdat ze dankbaarheid uiten en erg welwillend zijn met betrekking tot integratie.

---

¹⁴⁷ N. van Dam, 9.

¹⁴⁸ N. van Dam, 8.

¹⁴⁹ Zeno, 283.

¹⁵⁰ Oliden, 14.

4. De vluchtelingencrisis en asielprocedure in Nederland

Voor het beantwoorden van de tweede deelvraag zal de beleidsmatige context worden beschreven. Dat houdt in dat asiel- en integratiebeleid en Nederlands staatsburgerschap zullen worden uitgelegd en toegelicht. In dit hoofdstuk worden de asielprocedure en Nederlands staatsburgerschap behandeld. Hoofdstukken 5 en 6 zullen dieper ingaan op het integratiebeleid en inburgeringsproces. Het betreft hier de huidige beleidscontext voor meerderjarige vluchtelingen en asielzoekers. Voor minderjarige (alleenstaande) asielzoekers wijkt dit proces af. Die uitzonderingen worden in dit onderzoek niet behandeld, omdat deze asielzoekers niet tot de onderzochte groep behoren.

4.1. De vluchtelingencrisis

Wereldwijd waren er in 2019 79,5 miljoen mensen op de vlucht volgens de cijfers van UNHCR.¹⁵¹ Dat is één procent van de wereldbevolking en een verdubbeling over de laatste tien jaar.¹⁵² Vanuit Syrië is sinds 2011 een grote stroom vluchtelingen op gang gekomen die hun weg zoeken naar een veilig bestaan. 13,2 miljoen Syriërs zijn ontheemd. Daarvan zoekt ongeveer 6,6 miljoen internationaal naar veiligheid en het grootste deel, namelijk zo'n tachtig procent, wordt opgevangen in omliggende landen als Jordanië, Libanon, Turkije en Irak.¹⁵³ Slechts een klein deel bereikt Europa. Wereldwijd hebben Syriërs al enkele jaren het grootste aandeel in deze cijfers. Zo ook in asielaanvragen. In de afgelopen tien jaar zijn er wereldwijd 1,4 miljoen nieuwe asielvragen gedaan door Syriërs. De helft van de aanvragen vond plaats in 2015 en 2016 en het merendeel in Europa.¹⁵⁴ Een trend die ook in de Nederlandse cijfers terug te zien is.¹⁵⁵

De Europese Raad onderscheidt vier verschillende routes waarlangs vluchtelingen Europa benaderen.¹⁵⁶ De West Mediterrane route. Hier betreft het vooral Noord Afrikaanse vluchtelingen die via Spanje Europa binnenkomen. De West Afrikaanse route is volgens de Europese Raad sinds 2020 de nieuwe gangbare

---

¹⁵¹ UNHCR. The UN Refugee Agency, *Global Trends. Forced Displacement in 2019*. (Copenhagen: UNHCR, Statistics and Demographics Section, 18 June 2020), 8.

¹⁵² UNHCR. The UN Refugee Agency, *Global Trends. Forced Displacement in 2019*. 8.

¹⁵³ UNHCR. The UN Refugee Agency, *Global Trends. Forced Displacement in 2019*. 9, 20.

¹⁵⁴ UNHCR. The UN Refugee Agency, *Global Trends. Forced Displacement in 2019*. 41.

¹⁵⁵ VluchtelingenWerk Nederland, *Vluchtelingen in Getallen 2020*, (VluchtelingenWerk Nederland, 12 augustus 2020), 7.

¹⁵⁶ "EU migration policy", European Council. Council of the European Union. (Versie 6 januari 2021), <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/migratory-pressures/> geraadpleegd 31 maart 2021.

toegangsroute naar Spanje, via de Canarische Eilanden. Via de centrale Mediterrane route bereiken vluchtelingen Europa vanuit onder andere Libië en Tunesië via Malta en Italië. Tot slot de Oost Mediterrane route. Dit is de route waarlangs de meeste Syrische vluchtelingen Europa bereiken in Cyprus, Griekenland en Bulgarije.¹⁵⁷ In 2015 bereikte via deze route een record aantal vluchtelingen Europa. Volgens de Raad nam dit aantal daarna significant af en reisden er in 2019 al negentig procent minder vluchtelingen via deze route naar Europa. Een overeenkomst tussen Europa en Turkije heeft daar vermoedelijk aan bijgedragen.¹⁵⁸ In maart 2016 werd een overeenkomst gesloten waarbij Europa Turkije zou ondersteunen om massale doorstroom van vluchtelingen naar Europa te voorkomen. Turkije wordt ondersteund in het opvangen van vluchtelingen en het aanpakken van mensensmokkelaars.¹⁵⁹ Tevens is in deze overeenkomst vastgelegd dat er actief migranten worden teruggestuurd vanuit de Griekse Eilanden naar Turkije. Dit betreft migranten die geen asiel hebben aangevraagd of waarvan asiel is afgewezen. Daartegenover wordt voor iedere Syrische vluchteling die wordt teruggestuurd naar Turkije, één Syrische vluchteling vanuit Turkije gevestigd in Europa.¹⁶⁰

4.2. Europees migratiebeleid

Nederland als lid van de Europese Unie voert niet alleen binnenlands beleid met betrekking tot de migratie van vluchtelingen en andere asielzoekers. In een brief van het ministerie van Justitie en Veiligheid aan de voorzitter van de Tweede Kamer van 14 oktober 2019, wordt een zespijleragenda met beleidsvoornemens ten aanzien van het migratie beleid gepresenteerd.¹⁶¹ Deze agenda bestaat uit zes beleidspijlers op zes verschillende niveaus. Zo wordt er ook beleid gevoerd in de regio van herkomst om migratie naar Europa en Nederland te beïnvloeden.¹⁶² In sommige gevallen betreft dit lange termijn beleid door middel van diplomatie om op die manier migratie zoveel

---

¹⁵⁷ European Council. Council of the European Union. "EU migration policy".

¹⁵⁸ "Eastern Mediterranean route", European Council. Council of the European Union. (Versie 6 januari 2021), <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/migratory-pressures/eastern-mediterranean-route/>, geraadpleegd 31 maart 2021.

¹⁵⁹ "Eastern Mediterranean route", European Council. Council of the European Union.

¹⁶⁰ "EU-Turkey statement, 18 March 2016", European Council. (Versie 18 maart 2016)

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>, geraadpleegd 31 maart 2021.

¹⁶¹ A. Broekers-Knol, "Kamerbrief. Voortgang integrale migratieagenda", (Staatssecretaris Justitie en Veiligheid, 14 oktober 2019), 1.

¹⁶² A. Broekers-Knol, "Kamerbrief. Voortgang integrale migratieagenda", 3, 4.

mogelijk te voorkomen.¹⁶³ Maar ook meer praktisch beleid en budget om de opvang van vluchtelingen in bijvoorbeeld Jordanië, Libanon, Irak en Egypte te verbeteren.¹⁶⁴ Voor de onderzochte groep in dit onderzoek is dit beleid echter niet van toepassing. Alleen het Europees en landelijk beleid worden behandeld in dit onderzoek.

Europa is het doel van veel migranten en vluchtelingen. In een poging om deze zoveel mogelijk te spreiden is de Europese Unie een belangrijke speler in migratiebeleid en management. Als lidstaat van de EU is Nederland gebonden aan en heeft te maken met de gevolgen van beleid dat op Europees niveau wordt bepaald. Dit Europese beleid heeft directe invloed op het binnenlandse integratiebeleid van Europese lidstaten. Bijvoorbeeld in de regulering van het aantal vluchtelingen en de asielprocedure. Asiel is een grondrecht vastgelegd in het ‘Verdrag betreffende de status van vluchtelingen’, ook wel bekend als het Verdrag van Genève uit 1951 dat Nederland in 1956 ondertekende.¹⁶⁵ Om zoveel mogelijk gelijkheid te scheppen binnen de verschillende Europese lidstaten met betrekking tot asiel is in 1999 door de Europese Unie het CEAS (Common European Asylum System) ontwikkeld, ook wel GEAS genoemd, gemeenschappelijk Europees asielstelsel.¹⁶⁶ Binnen dit systeem worden vijf wetgevende instrumenten gebruikt die de verschillende aspecten van de asielprocedures in de verschillende lidstaten gelijk moet stellen, bijvoorbeeld om asielshoppen tegen te gaan en zo het aantal aanvragen te kunnen spreiden.¹⁶⁷

4.3. De asielprocedure

Asielbeleid zoals in Nederland wordt uitgevoerd is dus gebaseerd op deze Europees vastgestelde regels en richtlijnen. Een asielzoeker die in Nederland asiel aanvraagt doet dit in Budel of Ter Apel, of op Schiphol bij de Koninklijke Marechaussee als de asielzoeker met het vliegtuig Nederland bereikt.¹⁶⁸ Gedurende dit proces heeft de

---

¹⁶³ A. Broekers-Knol, “Kamerbrief. Voortgang integrale migratieagenda”, 2.

¹⁶⁴ A. Broekers-Knol, “Kamerbrief. Voortgang integrale migratieagenda”, 4.

¹⁶⁵ Europese Unie, *Een Gemeenschappelijk Europees Asielstelsel*, Binnenlandse Zaken (Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2014), 3; “Verdrag betreffende de status van vluchtelingen”, Overheid.nl. Verdragenbank, <https://verdragenbank.overheid.nl/nl/Verdrag/Details/007233>, geraadpleegd 31 maart 2021.

¹⁶⁶ “Common European Asylum System”, Migration and Home Affairs, European Commission, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum_en, geraadpleegd 31 maart 2021.

¹⁶⁷ Europese Unie, *Een Gemeenschappelijk Europees Asielstelsel*.

¹⁶⁸ “Asiel”, Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, <https://www.coa.nl/nl/asiel>, geraadpleegd 1 april 2021.; “Asielbeleid”, Rijksoverheid, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/procedure-behandeling-asielzoekers>, geraadpleegd 1 april 2021.

asielzoeker met veel verschillende instanties te maken; de IND (Immigratie en Naturalisatie Dienst), de AVIM (Afdeling Vreemdelingenpolitie Identificatie en Mensenhandel), het COA (Centraal Orgaan opvang Asielzoekers), GZA (GezondheidsZorg Asielzoekers), GGD, VWN (VluchtelingenWerk Nederland). Parallel aan de asielprocedure biedt het COA, zoals het Europese beleid voorschrijft, opvang en begeleiding voor de asielzoekers.¹⁶⁹

De asielprocedure wordt door het COA inzichtelijk onderverdeeld in vijf fasen. Het proces begint met de aanmelding en registratie. De aanvraag tot asiel wordt ingediend bij de IND. De AIVM registreert en identificeert de asielzoeker en de GZA en GGD verzorgen een medische screening.¹⁷⁰ Daarna volgt het aanmeldgehoor. Dit is een gesprek met de IND en eventueel een tolk en heeft als doel het vaststellen van de identiteit, nationaliteit, de afgelegde reisroute en achterhalen welke lidstaat de verantwoordelijkheid moet dragen voor de betreffende asielprocedure.¹⁷¹ De derde fase is de rust- en voorbereidingstijd. Op het moment van aanmelding gaat een periode van zes dagen rust en voorbereiding in voor de asielzoeker.¹⁷² Na deze voorbereidingstijd start fase vier en daarmee de algemene asielprocedure van acht dagen. Hier worden gesprekken gevoerd met de asielzoeker, de IND, een advocaat en eventueel een tolk en/of vrijwilliger van VWN.¹⁷³ Hierna beoordeelt de IND de aanvraag. Een beoordeling en beslissing worden volgens de beschikbare informatiebronnen binnen deze acht dagen gedeeld.¹⁷⁴ Er zijn drie mogelijke uitkomsten. (1) Bij geen besluit volgt een verlengde asielprocedure die soms kan oplopen tot zes en soms zelfs achttien maanden.¹⁷⁵ (2) De negatieve uitkomst is de afwijzing van de asielaanvraag. Dan moet de asielzoeker Nederland binnen 28 dagen verlaten.¹⁷⁶ (3) Tot slot is er de positieve uitkomst van de toekenning van de tijdelijke verblijfsvergunning. In eerste instantie krijgt de asielzoeker

---

¹⁶⁹ “Asiel”, Centraal Orgaan opvang Asielzoekers.

¹⁷⁰ “Asiel”, Centraal Orgaan opvang Asielzoekers.

¹⁷¹ IND (Immigratie en Naturalisatie Dienst), *Werkinstructie Strategie en Uitvoeringsadvies*, (Ministerie van Justitie en Veiligheid), 2.

¹⁷² “Asielbeleid. Vraag en Antwoord”, Rijksoverheid,

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/vraag-en-antwoord/procedure-asielzoeker#:~:text=Rust%2D%20en%20voorbereidingstijd&text=Ook%20plant%20de%20IND%20de,smart%20pas%20de%20echte%20asielprocedure,geraadpleegd 1 april 2021.>

¹⁷³ “Asiel”, Centraal Orgaan opvang Asielzoekers.

¹⁷⁴ “Asielbeleid. Vraag en Antwoord”, Rijksoverheid.

¹⁷⁵ “Verlengde asielprocedure (VA)”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, <https://ind.nl/Paginas/Verlengde-asielprocedure.aspx>, geraadpleegd op 1 april 2021.

¹⁷⁶ “Verlengde asielprocedure (VA)”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

asiel voor bepaalde tijd.¹⁷⁷ Deze is vijf jaar geldig en verandert de status van de asielzoeker in een statushouder.¹⁷⁸ Het moment dat iemand in het bezit is van een verblijfsvergunning van bepaalde tijd mogen ook achtergebleven gezinsleden van de statushouder asiel aanvragen in Nederland.¹⁷⁹

Verblijfsvergunning voor bepaalde tijd

Vanaf het moment van toekenning van asiel en daarmee een verblijfsvergunning, wordt de asielzoeker een statushouder, ook wel vergunninghouder genoemd. Daarbij komen direct diverse rechten en plichten kijken. Een van de eerste dingen die een statushouder moet regelen in de Basisregistratie Personen (BRP). De statushouder moet zich inschrijven in de BRP in de gemeente waar hij of zij op dat moment verblijft.¹⁸⁰ Daarnaast moet een statushouder, binnen vier maanden na de verstrekking van de verblijfsvergunning, ook een zorgverzekering afsluiten omdat dit in Nederland verplicht is.¹⁸¹

Een verblijfsvergunning gaat gepaard met het recht op een woonruimte bij een gemeente.¹⁸² Vanuit het COA wordt de statushouder gekoppeld aan een gemeente. Een beslissing die volgens het COA wordt genomen op basis van een persoonlijke beoordeling waarbij wordt gekeken welke plek de beste kansen op integratie en participatie biedt voor de betreffende statushouder.¹⁸³ Hierbij is volgens het COA en de IND sprake van inspraak van de statushouder. De IND geeft aan dat de statushouder ook zelfstandig op zoek mag naar een woonruimte.¹⁸⁴ Totdat een geschikte woonruimte is gevonden, blijft de statushouder in een azc wonen.¹⁸⁵ Die betrokkenheid wordt door het COA en de IND blijkt echter rooskleuriger dan de praktijk als andere bronnen aangeven. In het interview met de respondenten 4 en 5 gaven zij namelijk expliciet aan niet te zijn betrokken bij dit proces en ook niet tevreden te zijn met de locatie, een klein

---

¹⁷⁷ “Asiel onbepaalde tijd”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, <https://ind.nl/onbepaalde-tijd/Paginas/Asiel-onbepaalde-tijd.aspx>, geraadpleegd 7 april 2021.

¹⁷⁸ “Asiel”, Centraal Orgaan opvang Asielzoekers.

¹⁷⁹ “Asielzoeker”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

¹⁸⁰ “Asielzoeker”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

¹⁸¹ “Asielzoeker”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

¹⁸² “Asielzoeker”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

¹⁸³ “Huisvesting van statushouders”, Centraal Orgaan opvang Asielzoekers,

<https://www.coa.nl/nl/huisvesting-van-statushouders>, geraadpleegd 7 april 2021.

¹⁸⁴ “Asielzoeker”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

¹⁸⁵ “Asiel”, Centraal Orgaan opvang Asielzoekers.

dorpje van ongeveer vierduizend inwoners.¹⁸⁶ Onderzoek van het SCP geeft aan dat statushouders evenredig worden verdeeld over Nederlandse gemeenten, ook dit duidt de beperkte mogelijkheden in keuze en inspraak van de statushouders.¹⁸⁷

Verblijf in azc

Na de toekenning van een verblijfsvergunning wacht de statushouder zijn nader te bepalen woonplaats af in een azc. Na de piek in het aantal asielaanvragen in 2014 kon deze wachttijd ver oplopen. Cijfers over de gemiddelde verblijftijd van (Syrische) statushouders in een azc zijn beperkt aanwezig. Beschikbare data van het CBS geeft aan dat na de instroom in 2014 zeventig procent van de Syrische asielzoekers twaalf maanden na aankomst een eigen woonruimte had.¹⁸⁸ Na achttien maanden loopt dit op tot negentig procent.¹⁸⁹ Hoewel Syriërs op basis van deze cijfers de snelst doorstromende groep is, blijkt uit de interviews dat mensen minstens een jaar in COA opvanglocaties verblijven voordat ze een eigen woonruimte krijgen toegewezen.¹⁹⁰ Het betreft hier uiteenlopende ontvangststromen van 2016 en 2019.¹⁹¹ De gemiddelde verblijftijd in een azc blijkt dus behoorlijk lang. Daarbij komt de inburgeringsplicht die statushouders hebben vanaf het moment dat ze een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd krijgen. Hierop zal in het volgende hoofdstuk verder worden ingegaan, maar met een langere wachttijd kan de inburgering niet onder de meest optimale omstandigheden worden gestart.

Volgens het COA worden er verschillende activiteiten georganiseerd in het azc ter voorbereiding op de toekomst, zoals taallessen en voorbereiding op die inburgering.¹⁹² Uit de gesprekken met Syriërs met een verblijfsvergunning of inmiddels Nederlands staatsburgerschap klinkt echter een ander geluid. Vanwege de Covid-19 pandemie of de enorme drukte in 2015 en 2016 waren de respondenten niet in de gelegenheid om deel te nemen aan dergelijke programma's, of pas op het moment dat ze

---

¹⁸⁶ Respondenten 4 en 5.

¹⁸⁷ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 36, 54.

¹⁸⁸ CBS, *Van opvang naar integratie. Cohortstudie van recente asielmigranten*, (Den Haag: Centraal Bureau Statistiek, 2017), 12

¹⁸⁹ CBS, *Van opvang naar integratie. Cohortstudie van recente asielmigranten*, 13.

¹⁹⁰ CBS, *Van opvang naar integratie. Cohortstudie van recente asielmigranten*, 13; Respondent 1; Respondenten 2 en 3.

¹⁹¹ Respondent 1; Respondenten 2 en 3.

¹⁹² "Programma Voorbereiding op inburgering", Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, <https://www.coa.nl/nl/programma-voorbereiding-op-inburgering>, geraadpleegd 8 april 2021.

het azc verlieten.¹⁹³ Daarmee hebben vermoedelijk meerdere statushouders niet de mogelijkheid gekregen te starten met inburgeren.

Tot slot wordt de tijd in een azc vaak als zwaar omschreven. Er is sprake van grote groepen mensen van verschillende nationaliteiten, geloofsovertuigingen en voertalen en weinig sprake van privacy, zo vertellen respondenten 1 en 2.¹⁹⁴ Ook dit heeft geen positieve invloed op de start van het inburgeringsproces.

4.4. Nederlanderschap

De inhoud van het Nederlandse inburgeringstraject wordt hier overgeslagen om in hoofdstuk 6 uitgebreid te behandelen. Na het afronden van het inburgeringstraject krijgt de statushouder een inburgeringsdiploma en daarmee bestaat de mogelijkheid om een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd aan te vragen of te naturaliseren.¹⁹⁵ Wanneer een statushouder na de vijf jaar van de verblijfsvergunning van bepaalde tijd en het behalen van het inburgeringsexamen in Nederland wil blijven wonen, moet een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd worden aangevraagd.¹⁹⁶ Een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd brengt nieuwe rechten en plichten met zich mee. Een van de plichten is de informatieplicht. De IND meldt dat vreemdelingen in Nederland de plicht hebben om de IND te informeren van eventuele wijzigingen die de toekenning van de verblijfsvergunning in twijfel kunnen brengen.¹⁹⁷ Opmerkelijk is dat de IND hier de term ‘vreemdelingen’ gebruikt. Onder de rechten van de statushouder van een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd staat: “Met een verblijfsdocument voor onbepaalde tijd hebt u bijna dezelfde rechten als iemand met de Nederlandse nationaliteit.”¹⁹⁸ De enige verschillen tussen een Nederlandse staatsburger en een statushouder van een verblijfsvergunning van onbepaalde tijd betreffen volgens de IND dat de laatste niet mag stemmen bij nationale verkiezingen en niet mag werken in overheidssectoren als de politie en het leger.¹⁹⁹ De IND pretendeert dus enerzijds dat een dergelijke verblijfsvergunning nagenoeg hetzelfde is als Nederlands

---

¹⁹³ Respondent 1.

¹⁹⁴ Respondent 1.; Respondenten 2 en 3.

¹⁹⁵ “Inburgering in Nederland”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid., <https://ind.nl/Paginas/Inburgering-in-Nederland.aspx>, geraadpleegd 9 april 2021.

¹⁹⁶ “Asiel onbepaalde tijd”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, <https://ind.nl/onbepaalde-tijd/Paginas/Asiel-onbepaalde-tijd.aspx>, geraadpleegd 14 april 2021.

¹⁹⁷ “Plichten van de vreemdeling”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, <https://ind.nl/Paginas/Plichten-vreemdeling.aspx>, geraadpleegd op 14 april 2021.

¹⁹⁸ “Asiel onbepaalde tijd”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

¹⁹⁹ “Asiel onbepaalde tijd”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

staatsburgerschap. Anderzijds wordt dat met de benaming van vreemdelingenplicht ondermijnd en wordt de statushouder duidelijk gepositioneerd als de ander, de vreemdeling zelfs. Terwijl een inburgeringsdiploma moet worden behaald om aanspraak te maken op asiel voor onbepaalde tijd. De mate van vreemdheid zou daarmee volgens de gehele inburgeringsprocedure al moeten zijn geminimaliseerd. Ondanks succesvolle inburgering blijft de statushouder dus een vreemdeling.

De Nederlandse nationaliteit

Er zijn vier verschillende manieren om het Nederlandse staatsburgerschap te verkrijgen. Via geboorte, via erkenning, naturalisatie of optie.²⁰⁰ Voor statushouders uit Syrië is alleen via naturalisatie de Nederlandse nationaliteit te verkrijgen, op de andere opties maken zij geen aanspraak. Naturalisatie moet worden aangevraagd bij de gemeente. De IND behandelt de aanvraag en doet binnen twaalf maanden een uitspraak.²⁰¹ Op het moment van aanvraag moeten legeskosten worden betaald. Het gaat hier om grote bedragen uiteenlopend van 700 tot 1200 euro.²⁰² Naturalisatie kost meer geld dan het verlengen van een verblijfsvergunning. Dit wordt door de IND dan ook genoemd als nadeel van het worden van Nederlander.²⁰³ Het is logisch dat voor dergelijke bedragen er soms eerder voor wordt gekozen om de verblijfsvergunning te blijven verlengen in plaats van te naturaliseren. Vanuit de Nederlandse overheid is het echter een opmerkelijke benadering om zoveel geld te verbinden aan het voltooien van het staatsburgerschap, nadat mensen reeds het inburgeringstraject hebben doorstaan.

In de naturalisatie aanvraag moet in principe ook afstand worden gedaan van de huidige nationaliteit. Dit is niet het geval voor verblijfsvergunninghouders. Zij zijn niet verplicht om hun eerste nationaliteit op te geven in het naturalisatieproces.²⁰⁴ Daarbij is het voor Syriërs nagenoeg onmogelijk om afstand te doen van hun Syrische

---

²⁰⁰ “Nederlanders worden”, Rijksoverheid, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nederlandse-nationaliteit/nederlander-woorden>, geraadpleegd 14 april 2021.

²⁰¹ “Nederlanders worden door naturalisatie”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid (17 maart 2021), <https://ind.nl/Nederlanderschap/naturalisatie/Paginas/Naturalisatie.aspx>, geraadpleegd 15 april 2021.

²⁰² “Nederlanders worden door naturalisatie”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

²⁰³ “Nederlander worden: wat zijn de voordelen en nadelen?”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, <https://ind.nl/Nederlanderschap/naturalisatie/voordelen-nadelen/Paginas/Nederlander-woorden-voordelen-nadelen.aspx>, geraadpleegd 14 april 2021.

²⁰⁴ “Afstand doen van nationaliteit”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, <https://ind.nl/Nederlanderschap/Paginas/Afstand-nationaliteit.aspx>, geraadpleegd 15 april 2021.

nationaliteit. Dat is bij wet vastgelegd door de Syrische overheid.²⁰⁵

Bij goedkeuring van de IND is de laatste stap tot het verkrijgen van de Nederlandse nationaliteit de naturalisatieceremonie. Dit is een verplicht onderdeel georganiseerd door de gemeente. Het wordt door de IND beschreven als een viering waarbij de betekenis van de Nederlandse nationaliteit centraal staat.²⁰⁶ Als laatste onderdeel om het Nederlanderschap officieel te maken moet de verklaring van verbondenheid worden afgelegd. Hiermee verklaart de betreffende persoon dat deze begrijpt dat de wetten en regels van het Koninkrijk der Nederlanden ook op hem/haar van toepassing zijn.²⁰⁷ Na deze ceremonie kan een Nederlands identiteitsbewijs worden aangevraagd en dan is het Nederlanderschap officieel.²⁰⁸ De voormalige vluchteling, asielzoeker, statushouder is nu Nederlander en heeft geen verblijfsvergunning meer nodig.

Conclusie

Een van de eerste conclusies die op basis van het bovenstaande hoofdstuk met betrekking tot beleid en procedures kan worden gedaan, is de hoge mate van structuur en bureaucratie. Het proces van de asielaanmelding tot naturalisatie is een zeer ingewikkeld, langdurig proces waar vluchtelingen doorheen moeten om een nieuw bestaan op te kunnen bouwen in Nederland. Daarbij is gebleken dat het beschreven proces een ideale voorstelling van de asiel- en inburgeringsprocedure is. In de praktijk zijn er uiteenlopende ervaringen. Vooral na de piek in asielaanvragen uit 2015 is het strak beschreven proces in gedrang gekomen en hebben veel asielzoekers en statushouders vertraging en andere ver van ideale situaties ervaren. Deze maken vooral het inburgeringsproces moeilijker omdat langdurig verblijf in azc's averechts werkt voor de wens van de Nederlandse overheid om statushouders zo snel mogelijk te laten participeren in de Nederlandse maatschappij.

Tot slot viel op hoe de statushouders met een verblijfsvergunning voor

---

²⁰⁵ J. Paternotte, "Initiatiefnota van het lid Paternotte over Bescherm Nederlanders met een ongewenste tweede nationaliteit", 28 mei 2020, (Tweede Kamer der Staten-Generaal. 35475 nr. 2.), 2.

²⁰⁶ "Naturalisatie of optie: positieve beslissing", Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, <https://ind.nl/Nederlanderschap/naturalisatie/naturalisatie-beslissing-ontvangen/Paginas/positieve-beslissing.aspx>, geraadpleegd 15 april 2021.

²⁰⁷ "Verklaring van verbondenheid", Rijksoverheid (februari 2017), <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2009/03/03/verklaring-van-verbondenheid>, geraadpleegd 15 april 2021.

²⁰⁸ "U wordt Nederlander. Wat mag en moet u doen?", Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, (februari 2021), <https://ind.nl/Formulieren/6075.pdf>, geraadpleegd 15 april 2021.

onbepaalde tijd worden gepositioneerd. Ondanks het behalen van een inburgeringsdiploma blijven zij voor de Nederlandse wet een vreemdeling. Hier zal in het volgende hoofdstuk verder op in worden gegaan.

5. Het Nederlandse nationale discours

Voordat er verschillende beleidsuitvoeringen worden geanalyseerd in het volgende hoofdstuk, wordt er gekeken naar de ontwikkeling van het integratiebeleid in Nederland. Nederland stond namelijk lange tijd bekend als het succesverhaal van de multiculturele samenleving, toch neemt het rechts-populistische geluid toe en ontstond er veel ophef op verschillende locaties waar nieuwe azc's gebouwd zouden worden. In dit hoofdstuk wordt het nationale discours geformuleerd zoals door sociologen Rogier van Reekum en Anne Gordijn wordt beschreven.

5.1. De ontwikkeling van het Nederlandse integratiebeleid

Nederland is, zoals al eerder werd beschreven, bij uitstek een migratie land. Al eeuwenlang is het een plek waar mensen van buitenaf naartoe komen of vluchten. Het vormt ook een groot deel van de Nederlandse geschiedenis van de vorige eeuw. Duizenden nieuwkomers en repatrianten uit voormalige koloniën kwamen naar Nederland om hier een nieuw bestaan op te bouwen. Maar ook veel gastarbeiders waarvan slechts een klein deel te gast bleek, en de overgrote meerderheid hier een nieuw leven opbouwde. Aan het einde van de vorige eeuw bestond Nederland dus voor een groot deel uit een diverse groep inwoners met een migratie achtergrond vanuit onder andere Indonesië, Suriname, de Antillen, Turkije, Marokko en voormalig Joegoslavië.

Hoewel migratie geen vreemd onderwerp is in de Nederlandse geschiedenis, lijkt beleid op integratie dat wel. Zoals politicoloog Maarten Vink in zijn artikel beschrijft, werd er voor het grootste deel na de Tweede Wereldoorlog nauwelijks beleid gevoerd op integratie ondanks de duizenden nieuwkomers die naar Nederland kwamen. De Nederlandse overheid veronderstelde dat de postkoloniale migranten geen problemen zouden hebben met integreren en van de gastarbeiders werd verwacht dat ze terug zouden keren.²⁰⁹ Vanuit deze veronderstelling ontstond het veelgehoorde 'integratie met behoud van eigen identiteit'. Een misleidende uitspraak die volgens Vink enkel een multiculturele samenleving pretendeert, maar niet is.²¹⁰ Pas vanaf het moment dat bleek dat de gastarbeiders in Nederland zouden blijven veranderde de aard van het integratiebeleid. Als gevolg daarvan vond er in de jaren negentig van de twintigste eeuw

---

²⁰⁹ Maarten P. Vink, "Dutch 'Multiculturalism' Beyond the Pillarisation Myth." *Political Studies Review* 5, no. 3 (September 2007): 340. <https://doi.org/10.1111/j.1478-9299.2007.00134.x>.

²¹⁰ Vink, "Dutch 'Multiculturalism' Beyond the Pillarisation Myth.", 344.

in beleidsvoering een paradigmaverschuiving plaats. Eerder toegestaan duaal burgerschap werd in 1997 afgeschaft en in 2006 werd in de eerste wet omtrent inburgering vastgelegd dat nieuwkomers een integratie examen moesten afleggen over de Nederlandse taal en maatschappij.²¹¹ In 2004 werd door het toenmalige kabinet expliciet afstand gedaan van een multiculturele samenleving.²¹²

De Nederlandse multiculturele en tolerante identiteit

Nederland stond lange tijd bekend als het land van de multiculturele samenleving en de tolerantie ten aanzien van migranten. In de laatste vijftig jaar trad hier echter verandering in op. Daarbij veronderstellen de volgende wetenschappers dat Nederland helemaal niet zo tolerant is als het zelf denkt. Politicoloog Maarten Vink, socioloog Rogier van Reekum en socioloog Anne Gordijn doen in hun artikelen interessante uitspraken over de relatie tussen het Nederlandse integratiebeleid en de betekenis van de Nederlandse identiteit en cultuur. Allen beschrijven een kentering in het beleid ten aanzien van migratie en integratie rond de eeuwwisseling. Vink ontkracht het multiculturalisme als gevolg van de Nederlandse verzuiling aan de hand van de ‘verzuilingsmythe’, terwijl Van Reekum en Gordijn een nadere blik werpen op de Nederlandse identiteit en het effect daarvan op integratie.²¹³

Een van de aspecten waar de zogenaamde Nederlandse tolerante multiculturele samenleving op rustte is de verzuiling. Het idee dat de Nederlandse tolerantie voor diversiteit hoger was dan elders vanwege het verzuilde verleden. Een pluralistische traditie waarbij verschillende gemeenschappen vredig naast elkaar leefden zou ervoor zorgen dat ook integratiebeleid gebaseerd zou zijn op dit tolerante pluralisme.²¹⁴ Maar dat komt niet overeen met de ontwikkelingen die Vink opmerkt in de laatste decennia van de vorige eeuw, waarbij integratie steeds veeleisender en minder vrijblijvend werd. Vinks redenering over de ‘verzuilingsmythe’ berust op twee argumenten. Ten eerste vond er al sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw ontzuiling plaats. In hoeverre kan er dan nog worden gesproken van zuilen waarin verschillen worden geaccepteerd.

---

²¹¹ Vink, 346, 247.

²¹² Vink, 346.

²¹³ Vink, “Dutch ‘Multiculturalism’ Beyond the Pillarisation Myth.”, 337-50; Rogier van Reekum, “As Nation, People and Public Collide: Enacting Dutchness in Public Discourse.” *Nations and Nationalism* 18, 4 (October 2012): 583-602. DOI: 10.1111/j.1469-8129.2012.00554.x; Anne Gordijn, “What about the influence of Dutch culture on integration?”, *European Journal of Social Work*, 13:2 (April 2010): 217-229, DOI: 10.1080/13691451003690866.

²¹⁴ Vink, 342.

Ten tweede zorgde de opkomst van het populisme al langere tijd voor een afkeer van het multiculturalisme.²¹⁵ De verzuiling is dus geen aanwijsbare reden voor een zogenaamd tolerant Nederland volgens Vink.

Van Reekum en Gordijn doen uitspraken over de Nederlandse identiteit en wat Nederlands zijn betekent in de ontwikkelingen die zich in de laatste vijftientig jaar hebben voorgedaan ten aanzien van integratie en het bijbehorende beleid. Ze proberen de verandering in het integratiebeleid te verklaren. Waarom leek er eerst meer sprake van ‘integratie met behoud van eigen identiteit’ en lijkt integratie sinds de eeuwwisseling meer eenrichtingsverkeer waarbij de nieuwkomers volledig moeten assimileren?²¹⁶ En welke invloed heeft de Nederlandse identiteit hierop?

De moorden op Theo van Gogh en Pim Fortuyn zorgden, volgens Anne Gordijn, voor een breuk in het beeld en het intrinsieke geloof in Nederland als een tolerante en multiculturele samenleving.²¹⁷ Die breuk resulteerde volgens Van Reekum in het idee van een heropleving van nationalisme. Dat is echter niet wat er volgens hem aan de hand is. Het probleem volgens Van Reekum is dat er nooit eerder gekeken werd naar de performativiteit en discoursen van ‘Nederlandsheid’.²¹⁸ Kortom, er is nooit gekeken naar de betekenis van het discours van Nederlands zijn ten aanzien van integratie. Toch gebeurde er wel iets naar aanleiding van deze extreme gebeurtenissen. Het populistische geluid op rechts werd steeds populairder en het integratiebeleid werd steeds ‘strenger’. Wanneer integreren door middel van het overnemen van de Nederlandse normen en waarden wordt gestimuleerd, levert dit volgens Gordijn moeilijkheden op voor het behouden van andere culturele en traditionele identiteiten.²¹⁹ Anderzijds vereist het ook een duidelijk beeld van wat die Nederlandse normen en waarden zijn. Precies die relatie tussen de Nederlandse identiteit en tolerantie bleek volgens Gordijn naar aanleiding van deze publieke tragedies onduidelijker dan gedacht.²²⁰

Evenals Van Reekum legt ook Gordijn de nadruk op de Nederlandse cultuur en identiteit om te zien welke invloed deze heeft op integratie. Volgens Gordijn wordt in de problematiek rondom integratie te vaak de nadruk gelegd op de oorspronkelijke

---

²¹⁵ Vink, 343, 344.

²¹⁶ Gordijn, “What About the Influence of Dutch Culture on Integration?”, 226.

²¹⁷ Gordijn, 219.

²¹⁸ Van Reekum, “As Nation, People and Public Collide: Enacting Dutchness in Public Discourse.”, 584.

²¹⁹ Gordijn, 219.

²²⁰ Gordijn, 219.

cultuur van de te integreren gemeenschap. Daaruit is het stigma ontstaan dat segregatie zelf is gecreëerd.²²¹ Het is deze schijntolerantie die het volgens haar voor alle betrokkenen onduidelijk maakt waarom integratie niet altijd soepel verloopt.²²²

De kern van de verschuiving in het integratie beleid, en tevens het probleem in deze schijntolerantie, zit volgens zowel Gordijn als Van Reekum in het idee dat integratie moet zorgen voor eenheid met de Nederlandse identiteit.²²³ Hiermee wordt integratie volgens Gordijn een mechanisme om te bepalen wie wel en wie niet behoort tot de Nederlanders.²²⁴ Van Reekum beschrijft dit proces als ‘culturalization of citizenship’.²²⁵ Holston and Appadurai beschreven ook dat in steeds mindere mate het formele burgerschap van belang is voor wat daadwerkelijk waardevol en inhoudelijk burgerschap inhoudt.²²⁶ Gedraging naar de Nederlandse normen en waarden is van de grootste betekenis in het Nederlandse burgerschap. Dit culturele burgerschap ligt volgens Van Reekum ten grondslag aan wat ‘Nederlands zijn’ betekent.²²⁷ Zowel Van Reekum als Gordijn merken dus op dat conformiteit ten grondslag ligt aan zowel het Nederlandse integratiebeleid als de Nederlandse identiteit.²²⁸ Overeenkomstigheid en overeenstemming is het discours waarnaar wordt gehandeld en geleefd in de Nederlandse samenleving. Enigszins paradoxaal geldt in Nederland dat diversiteit wordt getolereerd binnen de Nederlandse normen en waarden. Alleen wanneer iemand zich gedraagt naar deze normen en waarden worden andere diversiteitsaspecten wellicht getolereerd. Dit presenteert Van Reekum als *alien diversity* versus *native diversity*.²²⁹ Nederlands nationalisme berust op een intern geaccepteerde, ‘native’ diversiteit en de uitsluiting van fundamentele diversiteit van buitenaf. Evenals Van Reekum constateert Gordijn een paradox tussen de ogenschijnlijke tolerantie en het streven naar overeenkomstigheid en uniformiteit en stelt dat de basis van de Nederlandse identiteit “aversion of non-conformism” is.²³⁰

Van Reekum verklaart het populistische rechtse geluid van Pim Fortuyn en

---

²²¹ Gordijn, 222.

²²² Gordijn, 225.

²²³ Gordijn, 224; Van Reekum, 594.

²²⁴ Gordijn, 224.

²²⁵ Van Reekum, 594.

²²⁶ Holston and Appadurai. "Introduction: Cities and Citizenship.", 4.

²²⁷ Van Reekum, 594.

²²⁸ Van Reekum, 596; Gordijn, 225.

²²⁹ Van Reekum, 596.

²³⁰ Gordijn, 225, 226; Van Reekum, 596.

Geert Wilders ook vanuit dit discours van *alien* versus *native diversity*. Dit geluid is volgens hem namelijk niet in strijd met wat Nederlands zijn betekent. De kernwaarden van het discours worden zelfs gebruikt. Waarden als openheid, tolerantie, cultureel progressief, anti-collectivisme en andere inheems diverse kenmerken, zijn precies wat hen helpt in het differentiëren van Nederlands en andere buitenlandse culturen, bij uitstek de islamitische culturen.²³¹ Er is in Nederland dus meer sprake van interculturalisme waarbij één identiteit wordt verkozen boven anderen, in plaats van het multiculturalisme waarbij dit niet het geval is en alle identiteiten gelijkwaardig naast elkaar bestaan.

5.2. Lokaal/stedelijk multiculturalisme

Dat multiculturalisme, vooral met betrekking tot migrantengroepen, sinds de jaren negentig van de twintigste eeuw een terugslag heeft meegemaakt, concludeert ook filosoof Will Kymlicka.²³² Kymlicka beschrijft dat er ten aanzien van binnenlandse historische minderheidsgroepen namelijk vaak wel sprake is van een multiculturele benadering.²³³ Een constatering die overeenkomsten vertoont met het eerder genoemde verschil tussen *alien diversity* en *native diversity*.²³⁴ Kymlicka beschrijft dat in plaats van multiculturalisme een herleving plaats vond van een natie gebaseerd op eenheid en gemeenschappelijkheid in identiteit en burgerschap.²³⁵ In die ontwikkeling past dan ook het Nederlandse nationale discours van eenheid in conformiteit.

Ondanks de terugslag van multiculturalisme op nationaal niveau, wordt door sommigen een andere ontwikkeling waargenomen op meer lokaal niveau. Holston en Appadurai benadrukten reeds het belang van de stad en zijn lokale en regionale invloeden op migratie en burgerschap en ook Myrthe Hoekstra beschrijft deze *local turn*.²³⁶ Daar waar op nationaal niveau wordt geprobeerd diversiteit in te perken met strenge regels rondom inburgering en staatsburgerschap, bestaat in de steden meer vrijheid en meer mogelijkheid voor diversiteit. De verschillende nationaliteiten en

---

²³¹ Van Reekum, 594.

²³² Will Kymlicka, "The Rise and Fall of Multiculturalism? New Debates on Inclusion and Accommodation in Diverse Societies", *International Social Science Journal*, 61, 199, (2010), 104

²³³ W. Kymlicka, "The Rise and Fall of Multiculturalism? New Debates on Inclusion and Accommodation in Diverse Societies", 106.

²³⁴ Van Reekum, 596.

²³⁵ W. Kymlicka, 97.

²³⁶ Myrte Hoekstra, "Diverse cities and good citizenship: how local governments in the Netherlands recast national integration discourse", *Ethnic and Racial Studies*, 38:10 (2015): 1798, DOI: 10.1080/01419870.2015.1015585

diversiteiten komen daar met elkaar in contact en leiden tot vormen van burgerschap in tegenstelling tot de hoge mate van assimilatie wat op nationaal niveau wordt geambieerd.²³⁷ Lokaal en stedelijk burgerschap is minder formeel volgens Holston en Appadurai maar zorgt juist voor meer inclusiviteit, terwijl het formele staatsburgerschap dat wordt verkregen door te voldoen aan de strenge voorwaarden op lokaal niveau minder betekenisvol is.²³⁸ Van Dam geeft aan dat het inclusieve gemeentelijk beleid ten aanzien van integratie in Utrecht voor een voedingsbodem zorgt voor de verschillende initiatieven die de contacten tussen nieuwkomers en Utrechters moet stimuleren. Hiermee wijkt de stad af van het landelijke eenheidsbeleid, maar stimuleert succesvol de participatiesamenleving, iets wat ook op landelijk niveau wordt geambieerd.²³⁹ Van Dam toont hiermee aan wat ook Holston en Appadurai aankaarten, niet nationaal burgerschap, maar stedelijk burgerschap kunnen een belangrijke rol spelen in de migratie aanpak.

Conclusie

In de afgelopen vijftientig jaar heeft er een verschuiving plaatsgevonden in het integratiebeleid van Nederland. Het multiculturalisme kreeg een terugslag en er bleek meer sprake van schijntolerantie dan een daadwerkelijk tolerante houding tegenover de diversiteit die migratie met zich meebracht en nog steeds meebrengt. Het huidige beleid is erop gericht dat integratie moet zorgen voor eenheid en overeenkomstigheid met de Nederlandse identiteit.²⁴⁰ Op die manier is integratie een instrument tot in- en uitsluiting. Er is sprake van een discours van eenheid in conformiteit waarmee een definitieve breuk plaatsvindt met het multiculturalisme wat gestoeld is op eenheid in verscheidenheid. Toch lijkt ook het eerder beschreven interculturalisme niet aan de orde. Hoewel er wel sprake is van één dominante identiteit lijkt deze, op landelijk beleidsniveau, niet onderhevig aan een ontwikkeling van gelijkwaardige inbreng omdat er wel degelijk sprake is van een dominante stem die het dominante verhaal in stand houdt.

---

²³⁷ M. Hoekstra, "Diverse cities and good citizenship: how local governments in the Netherlands recast national integration discourse", 1800.

²³⁸ Holston and Appadurai, 4.

²³⁹ E. van Dam, 49.

²⁴⁰ Gordijn, 224.; Van Reekum, 594.

6. Analyse van het inburgeringstraject

Om te achterhalen hoe Syriërs in Nederland tegen Nederlanderschap aan kijken is het van belang te definiëren met welk Nederlanderschap zij geïntroduceerd worden. Welk Nederland wordt hen gepresenteerd in de asiel- en inburgeringsfase? Het vorige hoofdstuk heeft al laten zien dat dit perioden van veel formaliteiten en bureaucratie betreft. Nederland is het land van papier zoals een van de respondenten mij vertelde.²⁴¹ Maar ook inhoudelijk presenteert Nederland zich op een specifieke manier. In dit hoofdstuk zal het inburgeringstraject worden behandeld en zullen enkele onderdelen uit dit traject worden beschreven en geanalyseerd. Dit wordt gedaan aan de hand van twee discoursen die eerder in dit onderzoek al werden geformuleerd; het vluchtelingendiscours op basis van het concept *refugeeness* en inherente vreemdheid; en het Nederlandse nationale discours van eenheid in conformiteit.

Inburgeren in Nederland

Inburgeren wordt in Nederland gecoördineerd en gefaciliteerd door DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs).²⁴² Voor statushouders geldt een inburgeringsplicht en een inburgeringstermijn van drie jaar.²⁴³ In 2013 is in de Wet inburgering vastgelegd dat statushouders zelf verantwoordelijk zijn voor de inburgering.²⁴⁴ De statushouder kan kiezen of hij zelfstandig leert en het examen voorbereidt, maar volgens DUO kiezen de meeste mensen voor een school en een cursus.²⁴⁵ De kosten van een cursus en het examen moeten door de statushouder zelf worden betaald, maar met een sociale lening kan dit worden ondersteund volgens de Rijksoverheid.²⁴⁶ DUO kan een lening verstrekken van maximaal tienduizend euro die wordt kwijtgescholden wanneer het inburgeringsexamen tijdig wordt gehaald.²⁴⁷ Als de inburgering na drie jaar niet is voldaan en een statushouder dus niet is ingeburgerd, krijgt deze een boete. Dit zijn boetes variërend van tweehonderdvijftig euro tot twaalfhonderdvijftig euro.²⁴⁸ Er zijn

---

²⁴¹ Respondenten 4 en 5.

²⁴² “Asielzoeker”, Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid.

²⁴³ “U gaat inburgeren”, Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, <https://www.inburgeren.nl/u-gaat-inburgeren/>, geraadpleegd 8 april 2021.

²⁴⁴ “Wet inburgering 2013”, Rijksoverheid, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/inburgeren-in-nederland/wet-inburgering-2013>, geraadpleegd 8 april 2021.

²⁴⁵ “U gaat inburgeren”, Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

²⁴⁶ “Wet inburgering 2013”, Rijksoverheid.

²⁴⁷ Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Voortgangscijfers Inburgering Totaal Nederland” (Servicecentrum Inburgering, 1 januari 2021), 1.

²⁴⁸ “U gaat inburgeren”, Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

mogelijkheden om een verlenging van de inburgeringstermijn aan te vragen. Bijvoorbeeld wanneer een statushouder nog lange tijd na de aanvang van de inburgeringsplicht in een azc woont of in het geval van analfabetisme.²⁴⁹

De verschillende onderdelen

Inburgeren bestaat uit zeven verschillende onderdelen die geëxamineerd worden. (1) De participatieverklaring, (2) Oriëntatie op de Nederlandse Arbeidsmarkt (ONA), (3) lezen, (4) luisteren, (5) schrijven, (6) spreken en (7) Kennis van de Nederlandse Maatschappij.²⁵⁰

De participatieverklaring is een verklaring die moet worden ondertekend door inburgeraars die op of na 1 oktober 2017 moesten beginnen met inburgeren en is daarmee het laatst toegevoegde onderdeel van de inburgering. De participatieverklaring betreft een brief van de gemeente, verstrekt door DUO, waarin een aantal kernwaarden worden gepresenteerd die in Nederland centraal staan.²⁵¹ Deze verklaring moet binnen één jaar na inschrijving bij een gemeente worden ondertekend. Ook hier staat een boete op indien dit onderdeel niet tijdig wordt voldaan. De ondertekende verklaring wordt geregistreerd door de gemeente.²⁵² VWN heeft een traject ontwikkeld om de impact van de ondertekening van de verklaring te vergroten.²⁵³ De verklaring presenteert volgens VWN namelijk begrippen en waarden die verre van vanzelfsprekend zijn voor veel statushouders. De impact en waarde van de verklaring worden volgens VWN vergroot door statushouders goed te introduceren met deze Nederlandse kernwaarden voordat deze wordt ondertekend.²⁵⁴

De onderdelen met betrekking tot de taalvaardigheden worden afgenomen op het taalniveau A2. Dat is het niveau dat volgens DUO en het Ministerie van Onderwijs,

---

²⁴⁹ Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Voortgangscijfers Inburgering Totaal Nederland”, 1.

²⁵⁰ “Examen doen”, Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. <https://www.inburgeren.nl/examen-doen/index.jsp>, geraadpleegd 8 april 2021.

²⁵¹ “Participatieverklaring in het kort”, Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. <https://duo.nl/zakelijk/inburgering-ketenpartners/participatieverklaring/over-de-participatieverklaring.jsp>, geraadpleegd 8 april 2021.

²⁵² “Examen doen”, Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

²⁵³ “Traject participatieverklaring”, VluchtelingenWerk Nederland, <https://www.vluchtelingenwerk.nl/westenmiddennederland/voorbereiding-op-de-participatieverklaring>, geraadpleegd 8 april 2021.

²⁵⁴ “Traject participatieverklaring”, VluchtelingenWerk Nederland.

Cultuur en Wetenschap nodig is om eenvoudige dagelijkse gesprekken te voeren.²⁵⁵ Naast taalvaardigheden wordt een test afgenomen op de kennis van de Nederlandse maatschappij te testen, het zogenoemde KNM (Kennis Nederlandse Maatschappij).

Het examen ONA, Oriëntatie op de Nederlandse Arbeidsmarkt is een van de laatst toegevoegde onderdelen van het inburgeringsexamen uit 2015.²⁵⁶ Dit onderdeel is ontwikkeld om de statushouder kennis te laten maken met de arbeidsmarkt en gaat over werken en werk zoeken in Nederland. Het bestaat uit twee onderdelen een portfolio met opdrachten en een cursus of eindgesprek.²⁵⁷ Het portfolio bestaat uit acht zogenoemde resultaatkaarten. Dit zijn opdrachtformulieren met ieder een eigen onderwerp: beroepsoriëntatie, realistisch beroepsbeeld, je eigenschappen kennen, beroepskansen, beroepscompetenties, netwerk opbouwen, werk vinden en werkcultuur.²⁵⁸ Als dit portfolio is goedgekeurd kan het tweede deel van het examen ONA worden gedaan.²⁵⁹ Hierbij bestaat de keuze uit twee mogelijkheden; een eindgesprek of een cursus. Wanneer een van deze twee keuzes wordt voldaan, is het examen ONA afgerond. Na het voldoen van alle zeven onderdelen is inburgering succesvol afgerond.

6.1. Eerste contact met Nederland

Vanuit het nationale discours dat zojuist is beschreven is het interessant te bekijken in hoeverre deze terug te zien is in het inburgeringsproces waarmee statushouders in Nederland worden geïntroduceerd. Daarom zullen de participatieverklaring, het inburgeringsexamen Kennis van de Nederlandse Maatschappij (KNM) en het ONA nader worden geanalyseerd.

De participatieverklaring

In het geval van de participatieverklaring heeft de Nederlandse staat expliciete boodschappen afgegeven met betrekking tot wat de kernwaarden van Nederlandse maatschappij en het staatsburgerschap behelzen. De participatieverklaring is het laatst toegevoegde onderdeel van de inburgering, waarin Nederland vier kernwaarden van de

---

²⁵⁵ Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Voortgangscijfers Inburgering Totaal Nederland”, 3.

²⁵⁶ “Inburgeringsexamen”, Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, <https://duo.nl/zakelijk/inburgering-ketenpartners/examens/inburgeringsexamen/index.jsp>, geraadpleegd 9 april 2021.

²⁵⁷ “Examen doen”, Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

²⁵⁸ Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, “Toelichting oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt”, 3, <https://www.inburgeren.nl/images/ona-toelichting.pdf>, geraadpleegd 9 april 2021.

²⁵⁹ Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, “Toelichting oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt”, 1.

Nederlandse maatschappij presenteert; vrijheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en participatie.²⁶⁰ Deze kernwaarden komen overeen met of passen binnen het zojuist beschreven nationale discours van *overeenstemming in diversiteit* zoals Van Reekum en Gordijn constateerden.²⁶¹ Vrijheid en gelijkwaardigheid, de gelijkwaardigheid, onafhankelijk van iemands vrije keuze van mening, geloofsovertuiging en geaardheid laten zien dat Nederland staat voor tolerantie en diversiteit. De naïviteit of pretentie van tolerantie die vooral door Gordijn werd beschreven, blijkt uit de kanttekening die wordt geplaatst bij de waarde van vrijheid.²⁶²

‘Vrijheid:

In Nederland mag iedereen denken, doen en zeggen wat hij wil.

Dit betekent dat:

- Iedereen zijn eigen mening mag uiten;
- Iedereen een eigen geloof mag hebben en vrij is wel of niet te geloven;
- Iedereen mag uitkomen voor zijn of haar seksuele geaardheid;
- Iedereen recht heeft op eigen keuzen en zelfstandigheid (zelfbeschikkingsrecht).

Hier zijn ook grenzen aan verbonden. Wat iemand doet of zegt mag nooit in strijd zijn met de wet. Je mag bijvoorbeeld niet discrimineren, aanzetten tot haat of oproepen tot vijandigheid.’²⁶³

De vrijheid op deze bovengenoemde terreinen bestaat dus tot de grens van de wet. Dit is logisch, daarmee heeft iedere inwoner van Nederland te maken, maar het beperkt de vrijheid van geloofsovertuiging. In de verklaring wordt namelijk niets gezegd over het praktiseren en uiten van deze geloofsovertuiging. Deze wordt beperkt bijvoorbeeld door het boerka- en nikabverbod dat wettelijk is bepaald. Maar ook het verbod op ritueel slachten beperkt een traditionele geloofsbeoefening. Tevens is er beperkt sprake van

---

²⁶⁰ “Participatieverklaring”, Overheid.nl. Wettenbank.

²⁶¹ Van Reekum, 596.

²⁶² Gordijn, 219.

²⁶³ “Participatieverklaring”, Overheid.nl. Wettenbank.

vrijheid met betrekking tot eigen keuzen en zelfstandigheid in tegenstelling tot wat hier wordt gesteld. Evenals de gelijkheid die wordt gepretendeerd in de eerste zin van de verklaring:

‘Nederland is een democratie en een rechtstaat. Dat betekent dat iedereen dezelfde rechten heeft en dat iedereen zich aan dezelfde regels moet houden.’²⁶⁴

Met het gebruik van ‘iedereen’ wordt niet vermeld welke juridische status het betreft. De doelgroep van deze verklaring zijn statushouders met een inburgeringsplicht. Zolang zij niet ingeburgerd zijn, kunnen ze niet naturaliseren noch de Nederlandse nationaliteit aanvragen. Zolang ze de Nederlandse nationaliteit niet bezitten zijn ze in de ogen van de Nederlandse wet vreemdelingen. En in de vreemdelingenwet is vastgelegd dat andere rechten en plichten gelden voor vreemdelingen dan voor Nederlanders. De rechten en plichten van een statushouder perken de vrijheid, bijvoorbeeld in het kiezen van een eigen woonplaats, in.

Dit duidt niet op gelijkwaardigheid en ook de benaming vreemdeling, inclusief de negatieve connotatie van dit woord, doen af aan de gepretendeerde gelijkheid die statushouders in Nederland zouden hebben volgens deze verklaring. Dit verschil werd ook opgemerkt door de respondent die na naturalisatie inmiddels de Nederlandse nationaliteit bezit. De respondent gaf aan na het verkrijgen van de Nederlandse nationaliteit met meer respect en gelijkheid te worden behandeld dan voorheen. In zijn beleving werd hij als vreemdeling ook zo behandeld, als onwetend en minderwaardig.²⁶⁵ In de verklaring en op andere plekken waar de doelgroep wordt aangesproken ontbreekt dus de duidelijkheid over of de statushouder een burger of vreemdeling is. Er wordt in deze verklaring afwisselend gebruikt gemaakt van termen als ‘iedereen’, ‘burgers’ en ‘alle mensen’. De participatieverklaring stelt dat de overheid ‘de plicht [heeft] mensen te beschermen tegen uitbuiting en ongelijke behandeling’. Die ongelijke behandeling is echter een inherent onderdeel van de legale status van statushouders als vreemdelingen. Het is zowel wettelijk vastgelegd dat vreemdelingen niet hetzelfde worden behandeld als Nederlandse burgers, als de ervaring van

---

²⁶⁴ “Participatieverklaring”, Overheid.nl. Wettenbank.

²⁶⁵ Respondent 1.

geïnterviewde respondenten dat vreemdelingen ongelijk worden behandeld.

Tot slot wordt in een apart kader op de verklaring kort samengevat wat de ondertekende verklaart. Hier staat de volgende tekst:

‘Ik verklaar dat ik kennis heb genomen van de waarden en spelregels van de Nederlandse samenleving en dat ik deze respecteer. Ik verklaar dat ik actief een bijdrage wil leveren aan de Nederlandse samenleving en reken erop dat ik daarvoor ook de ruimte krijg van mijn medeburgers.’²⁶⁶

Het gebruik van ‘medeburgers’ duidt erop dat de verklaring de ondertekenende statushouder beschouwd als Nederlandse burger. Dit is een vorm van schijnvrijheid of schijntolerantie aangezien ze voor de wet dus degelijk andere rechten en plichten hebben onder de noemer vreemdeling. Hier komen de verschillende vormen van burgerschap aan het licht. Het verschil tussen het formele burgerschap in de vorm van toekenning van de Nederlandse nationaliteit en het meer informeel en inhoudelijk burgerschap dat betrekking heeft op het functioneren binnen Nederland. Zoals al eerder werd geconstateerd vormt het informele en inhoudelijke burgerschap de basis van ‘Nederlands zijn’ of het Nederlandse discours. Het zoveel mogelijk gedragen naar deze boven beschreven Nederlandse normen en waarden leidt tot de meeste conformiteit, meer dan alleen het toekennen van de nationaliteit zonder de vraag naar erkenning en gedraging van deze waarden.

Ander opvallend woordgebruik in het bovenstaande citaat is het woord ‘spelregels’ om de Nederlandse normen aan te duiden. Spelregels impliceren een waardeoordeel. Daarmee wordt een boodschap gegenereerd dat wanneer de ondertekende zich niet aan de bovenbeschreven normen en waarden houdt, hij iets fout doet wat wellicht gevolgen heeft in de vorm van sancties. Hierdoor lijkt het alsof de ondertekende eraan wordt herinnerd dat het geen vrijblijvende normen en waarden betreft, maar dat het niet naleven ervan gevolgen heeft. Omdat ze tot op zekere hoogte zijn vastgelegd in de Nederlandse wet, maar ook gevolgen met betrekking tot respect en acceptatie.

---

²⁶⁶ “Participatieverklaring”, Overheid.nl. Wettenbank.

KNM, Kennis Nederlandse Maatschappij

Een ander onderdeel van het inburgeringstraject is het examen over de Nederlandse maatschappij, het zogenoemde KNM. Binnen drie kwartier moeten veertig vragen over de Nederlandse maatschappij en samenleving worden beantwoord. Alle vragen behoren tot kleine casussen die, soms met een filmpje, worden geïntroduceerd en opgelezen. Vervolgens wordt er een meerkeuzevraag gesteld die meestal eindigt met een vraag als: ‘Wat kan Ali het beste zeggen? Wat kan Zara het beste doen?’²⁶⁷ De onderwerpen lopen uiteen. Er kan grofweg een onderscheid worden gemaakt in vragen over de bestaande structuren in de Nederlandse maatschappij met betrekking tot het onderwijssysteem, zorgsysteem, belastingsysteem et cetera en vragen die kennis moeten geven over de eerder beschreven normen en waarden. Sommige vragen zijn dus heel praktisch ingesteld, zoals wie er gebeld moet worden als iemand ziek is of welke school er volgt na de basisschool. Andere vragen houden nauw verband met sociaal wenselijk gedrag. Bijvoorbeeld in een vraag met betrekking tot de vrijheid van kledingkeuze of Nederlandse gebruiken en etiquette, zoals de onderstaande vraag:

‘Ali is op zijn werk. Zijn collega Henk is jarig. Henk geeft iedereen een stuk taart. Wat kan Ali het beste doen?’

- A. De volgende dag ook iets lekkers meenemen.
- B. Een hand geven en zeggen: “Gefeliciteerd”.
- C. Henk uitnodigen om ’s avonds te komen eten.’²⁶⁸

De onderwerpen of aard van de vragen passen binnen het doel van het examen; kennis toetsen van de Nederlandse maatschappij. De daadwerkelijke vraagstelling daarentegen lijkt, vooral in vragen met onderwerpen zoals normen, waarden en etiquette, specifiek gedrag en gewenste antwoorden af te dwingen. Dit is in de bovenstaande vraag te zien wanneer gevraagd wordt: ‘Wat kan Ali het beste doen?’²⁶⁹ Het goede antwoord volgens het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, als eigenaar van deze examens, is antwoord B. Het feit dat de andere antwoorden fout zijn laat de aanwezigheid van een

---

²⁶⁷ “Inburgeringsexamen”, Ministerie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid, (2019), <https://www.oefenexamensduo.nl/Portal/appmodules/examen/login.ctrl?organisatieid=1&productdefinitieid=52&index=0&examenummer=> , geraadpleegd 11 mei 2021.

²⁶⁸ “Inburgeringsexamen”, Ministerie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid, (2019).

²⁶⁹ “Inburgeringsexamen”, Ministerie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid, (2019).

discours, een machtsstructuur en dominant narratief, zien. Het discours waarbij conformiteit wordt verkozen boven diversiteit.

ONA, Oriëntatie Nederlandse Arbeidsmarkt

Dit onderdeel bestaat uit twee verschillende onderdelen. Het invullen van de zogenoemde resultaatkaarten die een portofolio vormen en het volgen van een cursus óf een eindgesprek waarin het portfolio van de resultaatkaarten moeten worden verantwoord. Dit tweede onderdeel is moeilijk te analyseren omdat er een gevarieerd cursusaanbod is en er geen openbare verslaglegging is van de gevoerde eindgesprekken. Daarom wordt gekeken naar de resultaatkaarten die moeten worden ingevuld en de online aangeboden ondersteuning.²⁷⁰ De aangeboden toelichting geeft voor iedere vraag uitleg over wat er wordt gevraagd.²⁷¹ Het ONA portfolio bestaat uit acht ingevulde resultaatkaarten. Deze kaarten zijn online te vinden en omvatten veertien bladzijden opdrachten. Iedere kaart heeft een eigen thema: beroepsoriëntatie, realistisch beroepsbeeld, je eigenschappen kennen, beroepskansen, beroepscompetenties, netwerk opbouwen, werk vinden en werkcultuur.²⁷²

Evenals voor het inburgeringsexamen KNM is ook in het ONA een tweedeling in vraagstelling te ontdekken. Enerzijds worden er vragen gesteld die kennis over de arbeidsmarkt vereisen, anderzijds worden er vragen gesteld over het gedrag op en binnen die arbeidsmarkt. Daarmee ontstaan er ook hier sturende vragen en uitspraken die gericht zijn op een uniforme gedraging en perspectief en getuigen van het Nederlandse discours van eenheid in conformiteit. Bijvoorbeeld resultaatkaart 3 met het thema en titel 'je eigenschappen kennen'.²⁷³

---

²⁷⁰ Resultaatkaarten ONA”, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, (8 februari 2016), <https://www.onaportaal.nl/nieuws/resultaatkaarten-ona-25>, geraadpleegd 9 april 2021.

²⁷¹ “Toelichting oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt”, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, <https://www.inburgeren.nl/images/ona-toelichting.pdf>, geraadpleegd 9 april 2021.

²⁷² “Toelichting oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt”, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 3.

²⁷³ “Resultaatkaarten ONA”, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

1 Ik kan eigenschappen/competenties noemen die belangrijk zijn als je werkt in Nederland. Ik kan van de eigenschappen/competenties zeggen of ik deze heb of niet.

Deze eigenschappen/competenties zijn voor iedereen belangrijk:	Heb ik die eigenschap/competentie?
1. <input type="text"/>	☐ ja ☐ nee
2. <input type="text"/>	☐ ja ☐ nee
3.. <input type="text"/>	☐ ja ☐ nee

Fragment Resultaatkaart 3 ONA. ©Ministerie SZW.

In het bovenstaande fragment wordt gesproken over dingen “die belangrijk zijn als je werkt in Nederland”. Hierbij wordt bedoeld op competenties en eigenschappen. Vervolgens is de specifieke vraag: welke eigenschappen en competenties zijn voor iedereen belangrijk? Met deze opdracht wordt verondersteld dat er een bepaalde set aan eigenschappen nodig is om in Nederland te kunnen werken. De woordkeuze ‘iedereen’ impliceert dat een zekere uniformiteit nodig is om te slagen op de Nederlandse arbeidsmarkt en deze eigenschappen zijn daarbij noodzakelijk. Met de toevoeging van de vraag of de statushouder deze uniforme eigenschappen en competenties ook zelf bezit, wordt de statushouder gedwongen na te denken over het bezitten of vergaren van noodzakelijke eigenschappen.

In de laatste resultaatkaart over de werkcultuur, is duidelijk te zien dat het ONA er niet alleen op gericht is om de statushouder te wapenen met voldoende kennis over de arbeidsmarkt, maar ook om de verschillen en diversiteit in werkcultuur op de werkvloer te beperken. De introductie van de resultaatkaart luidt namelijk als volgt:

“Toelichting bij resultaatkaart 8 – werkcultuur.

Wat laat u zien op deze Resultaatkaart?

De werkcultuur is de manier waarop mensen zich op het werk gedragen en hoe zij samenwerken.

U laat zien dat u het verschil weet tussen het werk in uw land van herkomst en het werk in Nederland. Doen Nederlandse collega’s anders dan collega’s in uw land van herkomst? Praat

uw baas in Nederland anders tegen u, dan uw baas in uw land van herkomst? [...]”²⁷⁴

Allereerst blijkt uit dit citaat een instandhouding van de vreemdheid van de statushouder. Door te benadrukken dat er verschillen zijn, en geen mogelijkheid te bieden tot het opmerken van overeenkomsten, wordt vooral de vreemdheid van de statushouder benadrukt. In de antwoord mogelijkheden bij deze opdracht bestaat namelijk geen categorie of open veld waar eventuele overeenkomsten kunnen worden ingevuld.²⁷⁵ Evenals het fragment uit de eerste resultaatkaart wordt met deze opdracht op resultaatkaart 8 op een mate van uniformiteit in gedrag aangestuurd. Door te vragen naar de verschillen die kunnen worden opgemerkt in de praktijk wordt impliciet aangestuurd op hoe het wel, en hoe het niet ‘moet’ op een Nederlandse werkvloer. Met die impliciete boodschap wordt opnieuw de vreemdheid van de statushouder benadrukt. Er wordt namelijk geïmpliceerd dat wat hij gewend is in Nederland niet goed is. Dat wordt versterkt met de instructie voor het invullen van de opdracht: “Denk bijvoorbeeld aan: wat vindt de werkgever een goede werknemer? [...]”²⁷⁶ Een goede werknemer is dus iemand die zich gedraagt zoals op de Nederlandse werkvloer gebruikelijk is. Hierdoor ontstaat een vorm van integratie die ook wel wordt beschreven als eenrichtingsverkeer.

Tevens wordt er in de toelichting regelmatig gesproken over het ‘eigen land’ van degene die het ONA examen moet afronden. Bijvoorbeeld in de zin: “Heeft u een diploma of certificaat voor dit beroep in uw eigen land?”²⁷⁷ Hiermee wordt eveneens de afstand en vreemdheid benadrukt. Want als Nederland niet het ‘eigen land’ is, dan blijft Nederland een ander land en blijft de statushouder een vreemdeling. De ontwikkeling van verwantschap tussen de statushouder en Nederland wordt met deze woordkeuze niet gestimuleerd, maar juist de vreemdheid ervan. Het valt op dat in het laatste deel van de toelichting op de resultaatkaarten gesproken wordt over, in plaats van ‘eigen land’, ‘land

---

²⁷⁴ “Toelichting oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt”, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 15.

²⁷⁵ “Resultaatkaarten ONA”, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

²⁷⁶ “Toelichting oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt”, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 15.

²⁷⁷ “Toelichting oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt”, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 4.

van herkomst'.²⁷⁸ Daarmee vervalt de nadruk op de vreemdheid gedeeltelijk. Desalniettemin blijft er sprake van een aanduiding van het verschil tussen de twee landen.

Het asielzoekerscentrum en omgeving

Zoals al eerder werd beschreven vormen de opvanglocaties van het COA, in de volksmond asielzoekerscentra genoemd, de eerste verblijfplaats voor de asielzoekers en statushouders in Nederland. In deze omgeving maken Syrische vluchtelingen kennis met de Nederlandse samenleving. In Nederland zijn momenteel 72 azc's.²⁷⁹ Hier verblijven op dit moment in totaal circa 26.000 asielzoekers en statushouders. Dit is een halvering ten opzichte van het piekjaar 2015. Ook het aantal opvanglocaties is aanzienlijk afgenomen in de laatste vijf jaar. In 2015 en 2016 faciliteerde het COA 105 en 113 opvanglocaties, op 1 mei 2021 waren dat er nog 72. Dit is een lichte stijging nadat het aantal locaties in 2019 daalde tot 63.²⁸⁰

Sinds 2015 is er in de media zo nu en dan aandacht voor conflicten of protestacties rondom vluchtelingen en asielzoekers. Een enkele keer betreft het een conflict gepleegd door asielzoekers. Protestacties vinden in verschillende gemeenten plaats naar aanleiding van de komst van een azc of vanwege de voorrangsregeling met betrekking tot huisvesting van statushouders. De emoties in de gemeenten waren, volgens journaliste Irene de Zwaan, deels gebaseerd op de angst voor terreuraanslagen, radicale moslims en verkrachtingen die de vluchtelingen uit het Midden-Oosten met zich mee zouden brengen.²⁸¹ Een angst die socioloog Zygmunt Bauman wijt aan de inherente samenhang van migranten en vluchtelingen als zijnde de belichaming van de ineenstorting van de bestaande orde.²⁸² Toch heeft angst in de vorm van dreiging rondom vluchtelingen en asielzoekers volgens een onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen in opdracht van het WODC vooral betrekking op economische dreiging zoals bijvoorbeeld de schaarste van huisvesting.²⁸³ Alleen heel sporadisch wordt fysieke

---

²⁷⁸ "Toelichting oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt", Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 15.

²⁷⁹ "Capaciteit en bezetting", Centraal Orgaan Opvang asielzoekers.

²⁸⁰ "Capaciteit en bezetting", Centraal Orgaan Opvang asielzoekers.

²⁸¹ De Zwaan, "Bijna de helft van de Syrische vluchtelingen voelt zich nu, vijf jaar later, Nederlander. Analyse Syrische Vluchtelingen, vijf jaar later."

²⁸² Zeno, 295.

²⁸³ Tom Postmes, Ernestine Gordijn, e.a., *Draagvlak Migratiebeleid*, (Groningen: RUG, Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, 2017), 2, 5.

dreiging genoemd als angst.²⁸⁴ Uit de conclusies van de onderzoeken naar het draagvlak van migratie en migratiebeleid die in opdracht van het Ministerie van Veiligheid en Justitie en het WODC werden uitgevoerd komen een aantal interessante zaken naar voren.²⁸⁵

Het onderzoek uit 2017 onderscheidt drie verschillende factoren die bijdragen aan het afnemen van draagvlak ten aanzien van migratie(beleid).²⁸⁶ Incompatibiliteit, competitie en dreiging. Incompatibiliteit heeft te maken met een intrinsiek geloof dat de migrant fundamenteel anders is en waarmee niet samengeleefd kan worden. Bij competitie neemt het draagvlak af wanneer er een idee bestaat dat mensen in competitie zijn met migranten om schaarse zaken zoals huisvesting. Tot slot kan een vorm van dreiging zorgen voor een afname van het draagvlak. Dreiging zowel in fysieke vorm (terroristische aanslag), als een culturele dreiging en angst voor de teloorgang van ‘de Nederlandse cultuur’.²⁸⁷ Toch komen beiden onderzoeken met meer genuanceerde conclusies.

Nederlanders die in de directe omgeving van een azc wonen hebben geen negatiever beeld ten aanzien van vluchtelingen en migranten dan de rest van Nederland.²⁸⁸ Hoewel er volgens het onderzoek overwegend positief gereageerd wordt op de opvang van vluchtelingen is de mate van negativiteit wel gegroeid tussen 2017 en 2019. Zorgen met betrekking tot huisvesting en de Nederlandse identiteit zijn wel vrij hoog en ook deze zijn gestegen in de genoemde periode van 50% naar 63%.²⁸⁹ Empathisch vindt het grootste deel van Nederland het goed dat er vluchtelingen worden opgevangen. In de praktijk vindt echter het overgrote deel dat migranten en vluchtelingen eerder een bedreiging vormen dan een verrijking.²⁹⁰ De kanttekening die het onderzoek hierbij plaatst is dat eventuele geweldpleging of een overwegend negatieve houding tegenover migratie en vluchtelingen vooral symptomen zijn van

---

²⁸⁴ Tom Postmes, Ernestine Gordijn, e.a., *Draagvlak migratiebeleid*, 6.

²⁸⁵ Toon Kuppens, Frank Gootjes e.a., *Ongenoegen, Migratie, Gastvrijheid en Maatschappelijke Onrust*, (Groningen: RUG, Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, 2020); Tom Postmes, Ernestine Gordijn, e.a., *Draagvlak Migratiebeleid*, (Groningen: RUG, Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, 2017).

²⁸⁶ Tom Postmes, Ernestine Gordijn, e.a., *Draagvlak migratiebeleid*, 2.

²⁸⁷ Tom Postmes, Ernestine Gordijn, e.a., *Draagvlak migratiebeleid*, 2, 3.

²⁸⁸ Tom Postmes, Ernestine Gordijn, e.a., *Draagvlak migratiebeleid*, 5.

²⁸⁹ Toon Kuppens, Frank Gootjes e.a., *Ongenoegen, Migratie, Gastvrijheid en Maatschappelijke Onrust*, 2, 5, 6.

²⁹⁰ Toon Kuppens, Frank Gootjes e.a., *Ongenoegen, Migratie, Gastvrijheid en Maatschappelijke Onrust*, 5, 6.

grotere onvrede ten aanzien van de overheid en de beleidsvoering op andere terreinen.²⁹¹

Naar aanleiding van deze cijfers en onderzoeken is het interessant om te kijken wat de ervaringen van Syriërs zijn die vaak lange tijd in één of meerdere azc's verbleven. Hoe hebben zij het azc en de omgeving ervaren? Alle respondenten zijn inmiddels woonachtig in hun eigen (huur)huis of appartement. Allereerst wordt contact met medewerkers van het COA vaak als negatief beschreven. Eén respondent vertelt over een conflict tussen een asielzoeker of statushouder en een medewerker van het azc na frustratie over de gang van zaken en behandeling. Deze respondent uit ook duidelijk wantrouwen richting de Nederlandse instanties waarmee asielzoekers en statushouders in Nederland te maken hebben.²⁹² In het onderzoek 'Being a Good Citizen' wordt ook aangegeven dat de deelnemers een verschil opmerken tussen meer menselijke behandeling en ondersteuning in de lokale stedelijke initiatieven en de bureaucratische instanties zoals het COA.²⁹³

Tevens wordt er regelmatig een verschil opgemerkt tussen de contacten met Nederlanders rondom het azc en rondom hun eigen woonplaats.²⁹⁴ Zoals door respondenten 2 en 3.

“[R2] Ja, wij, wij vinden [huidige woonplaats] mooi. Ja en de mensen zijn aardig vergeleken met [twee azc verblijfplaatsen], want de mensen daar...ja, de mensen hier lachen meer...

[R3] Ze zijn vriendelijker.

[R2] Ja vriendelijker. De mensen in [azc verblijfplaats] waren ook aardig, maar hier meer.

[R3] We kunnen onze taal hier oefenen met hen. Het voelt niet moeilijk om gedag te zeggen, of jezelf te introduceren of om hulp te vragen.”²⁹⁵

---

²⁹¹ Toon Kuppens, Frank Gootjes e.a., *Ongenoegen, Migratie, Gastvrijheid en Maatschappelijke Onrust*, 3.

²⁹² Respondent 1.

²⁹³ E. van Dam, 53.

²⁹⁴ Respondent 1. Respondenten 2 en 3. Respondenten 4 en 5.

²⁹⁵ Respondenten 2 en 3.

Uit het bovenstaande citaat blijkt dat de respondenten een verschil opmerken tussen het contact met Nederlanders tijdens het verblijf in een azc, en in de omgeving van hun eigen woonplaats. Hoewel de redenen voor deze ervaring wellicht genuanceerder liggen, heeft de ervaring wel effect op het beeld dat de respondenten van Nederland hebben. Uitzonderingen daargelaten, hebben de respondenten dus geen slechte ervaringen met mensen uit de omgeving van het azc, maar er wordt wel een verschil in ontvangst opgemerkt. Hiermee kan geconcludeerd worden dat vervreemding in de omgeving van de azc groter is dan in de omgeving van de zelfstandige woonplaats van de respondenten.

Conclusie

In hoofdstuk 4 werd al geconcludeerd dat het asiel- en inburgeringsproces strakke en bureaucratische processen zijn, waarin de praktijk en theorie geregeld uiteen lopen en elkaar soms zelfs tegenwerken. Om terug te komen op de onderzoeksvraag met betrekking tot de beleidsmatige context van het verblijf van Syriërs in Nederland, kan worden geconcludeerd dat Nederlandse overheid een andere blik op migratie en integratie heeft dan het in eerste instantie denkt of dacht. Dat betekent, en dat blijkt ook uit het discours wat door Van Reekum en Gordijn wordt geconstateerd, dat eenheid in conformiteit wordt nagestreefd in het inburgerings- en integratietraject. De pretentie van tolerantie kwam naar voren in de participatieverklaring waar vrijheid en gelijkwaardigheid worden gepredikt, terwijl dit in de praktijk een stuk genuanceerder ligt en er minder sprake is van gelijkwaardigheid. Statushouders zijn vreemdelingen en mensen met de Nederlandse nationaliteit zijn Nederlandse burgers. Maar ook andere onderdelen van het inburgeringstraject blijken onderhevig aan het Nederlandse discours waarin naar eenheid in conformiteit wordt gestreefd. Daarmee wordt er gehandeld naar assimilatie van een dominant narratief in plaats van interactieve integratie, er wordt immers geprobeerd de verschillen tussen de twee culturen zoveel mogelijk beperken en te sturen naar een Nederlandse norm.

Ook het eerder beschreven vluchtelingendiscours gebaseerd op het concept *refugeeness* van Dobson is terug te zien in het beleid. Woordkeuze en aanspreekvorm in het beleid en in de wet, leiden tot vervreemding van de reeds nieuwe statushouder, ongeacht de inspanningen om in te burgeren. Bijvoorbeeld de benaming van statushouders van een verblijfsvergunning van onbepaalde tijd die (nog) niet zijn

genaturaliseerd. Zij zijn volledig ingeburgerd voor de Nederlandse wet, maar zonder de Nederlandse nationaliteit, die alleen kan worden verkregen door naturalisatie, blijven ze vreemdelingen voor de Nederlandse wet.

Uit de analyse van enkele van de inburgeringsonderdelen blijkt dit integratiebeleid en bijbehorende discours een in- en uitsluitingssysteem waarbij statushouders gepositioneerd worden. Hiermee sluiten dit discours, en de uitwerking ervan, aan bij enkele kenmerken die Hall toeschrijft aan identiteit en identiteitsvorming. Allereerst stimuleert dit discours een onderliggende collectiviteit en probeert significante verschillen te verkleinen.²⁹⁶ Hall kent tevens een zekere mate van zeggenschap en controle toe aan identiteit. Hij beschrijft het als een positionering. Die zeggenschap kan echter ook uit handen worden genomen beschrijft hij, wanneer identiteit wordt gebruikt om de ‘ander’ te positioneren.²⁹⁷ Op basis van de bovenstaande analyse kan worden geconcludeerd dat de statushouders worden gepositioneerd als de vreemdeling.

---

²⁹⁶ Hall, “Cultural Identity and Diaspora”, 223, 225.

²⁹⁷ Hall, 225.

7. De ervaring en beleving van Nederland

Om antwoord te formuleren op de vraag naar de identiteitsvorming van Syriërs in Nederland, wordt er in plaats van het integratiebeleid en -succes in het land van ontvangst, gekeken naar het perspectief van Syriërs in Nederland. Dit is tevens wat ook in het onderzoek van Van Heelsum is gedaan om het ‘succes van inburgeren’ niet te benaderen vanuit het perspectief van het land van ontvangst.²⁹⁸ Daarom wordt onderstaand een analyse gegeven van de afgenomen interviews en de ervaringen en betekenisgeving van deze Syriërs ten aanzien van Nederland en het Nederlanderschap. Hierbij wordt gekeken naar wat de respondenten expliciet zeggen, maar ook de impliciete betekenis die ontstaat als gevolg van aanwezige discoursen. Evenals in het vorige hoofdstuk wordt dit gedaan aan de hand van de twee leidende discoursen in dit onderzoek; het vluchtelingendiscours op basis van het concept *refugeeness* en inherente vreemdheid; en het Nederlandse nationale discours van eenheid in conformiteit.

Ten grondslag aan deze analyse ligt te methode van *reading against the grain*. Eén van de voornaamste aspecten van *reading against the grain* is het achterhalen wat niet wordt gezegd. Vaak beschreven als de stiltes of gaten in een bron. Toch kunnen deze gaten en stiltes op meerdere manieren vorm krijgen beschrijft Robyn Fivush. Naast het daadwerkelijk verzwijgen van dingen, kunnen stiltes volgens haar ook worden veroorzaakt door het creëren van verwarring, opzettelijke misvatting of incomplete- en herinterpretaties. Hoewel deze gebruikt wordt voor het analyseren van de interviews, kan de methode niet optimaal worden toegepast. Dit komt door de soms aanwezige taalbarrière tussen de interviewer en de respondenten. De taalbarrière kan voor miscommunicatie en verwarring zorgen, maar zorgt in dit geval niet voor een impliciete betekenis zoals Fivush voorstelt.

7.1. Een analyse van de verschillen

Een van de eerste dingen die opviel, al tijdens het afnemen van het interview, was de wat emotionele uitdrukking van respondent 2. Een 33 jarige Syrische man die in Syrië een succesvolle carrière als advocaat had en naar Nederland vluchtte vanwege zijn werk voor ngo's (niet-gouvernementele organisaties) met betrekking tot mensen- en

---

²⁹⁸ Anja van Heelsum, “Aspirations and frustrations: experiences of recent refugees in the Netherlands”, *Ethnic and Racial Studies*, 40:13, (June 2017), 2137, DOI: 10.1080/01419870.2017.1343486

vrouwenrechten.²⁹⁹ Toen er werd gevraagd naar zijn leven hier in Nederland antwoordde hij:

“Om eerlijk te zijn, ik mis Syrië natuurlijk. Vooral mijn ouders omdat zij daar nog zijn. Wij wonen hier voor de toekomst van mijn dochter niet voor ons. Volgens mij, maar misschien is dat anders voor mijn vrouw. Want ik hou van Syrië. Daar kan ik met vrienden afspreken en ik ken iedereen in As-Suwayda in Syrië. Hier is dat anders, want ik kan niet..., misschien als ik het raam open wil doen, misschien vinden mijn burens dat vervelend. Ik weet het niet. Wat kan ik hier doen? Ik ben bang, is dat goed in Nederland of niet? Bijvoorbeeld, barbecue. Kan ik hier barbecueën of niet? [Wijzend naar zijn balkon.] Ik weet het niet. Maar in Syrië kan ik dat doen. Ik ken de tradities in Syrië, maar hier...[...]"³⁰⁰

Uit dit citaat kunnen een aantal dingen worden opgemaakt. Allereerst benadrukt hij dat hij een buitenstaander is doordat hij alles vergelijkt met zijn situatie in Syrië. Deze situaties lopen dusdanig uiteen dat hij daarmee laat zien dat hij meer onderdeel uitmaakt van het Syrische discours en (nog) niet van het Nederlandse. In Syrië begrijpt hij hoe de dingen werken en in Nederland niet. Het feit dat hij dingen vraagt zoals “Wat kan ik hier doen?” en “[...] is dat goed in Nederland of niet?” getuigen ervan dat hij wel onderdeel wil uitmaken van het Nederlandse nationale discours of narratief omdat hij begrijpt dat dit hem toegang biedt tot een gelijkwaardig bestaan zoals hij in Syrië had.³⁰¹

De beperkte tolerantie van diversiteit zoals eerder al werd opgemerkt in het Nederlandse discours, wordt ook aangetoond in dit citaat. De aanwezigheid van de vragen en de noodzaak die de respondent voelt om dit te leren, laten zien dat die tolerantie begrensd is. Hoewel ze het grootste deel van hun leven al hebben achtergelaten toen ze op de vlucht sloegen, stelt respondent 3 dat hij denkt pas goed te kunnen wennen en starten met zijn leven in Nederland, wanneer hij stopt met het

---

²⁹⁹ Interview respondenten 2 en 3, geïnterviewd op 15 maart 2021 door Marleen de Jonge

³⁰⁰ Respondenten 2 en 3.

³⁰¹ Respondenten 2 en 3.

vergelijken van zijn leven in Syrië met het leven in Nederland.³⁰² In veel gevallen is er onder Syriërs in Nederland sprake van een diasporische identiteit, een identiteit gebonden aan het ‘thuisland’, zoals ook Oliden beschreef voor de vluchtelingen in Jordanië.³⁰³ De boven geciteerde respondent geeft echter aan dat hij denkt dat pas wanneer hij die identiteit, de constante vergelijking met en herinnering aan Syrië, achter wege kan laten, hij kan inburgeren in Nederland. Hier herkent hij dat een Syrisch georiënteerde identiteit dominant is en die niet past in een leven in Nederland. De dominantie van het Nederlandse eenheidsdiscours en de beperkte ruimte voor diversiteit kan hierin worden teruggezien.

Uit de constante vergelijking van Nederland met Syrië, al deden niet alle respondenten dit even expliciet, blijkt ook dat het beeld dat Syriërs hebben van Nederland is gevormd tegenover de cultuur en maatschappij die ze hebben achter gelaten. De frustratie loopt hoog op wanneer er wordt gesproken over de gemeenten, contactpersonen en de aandrang van deze instanties op het aannemen van willekeurige baantjes zoals fabrieks- en magazijnmedewerkers of oogstwerkzaamheden. Zoals al eerder werd vermeld zijn veel van de Syriërs die naar Nederland zijn gekomen, relatief hoog opgeleide en welvarende Syriërs. Ze zijn vastberaden om hier werk te vinden en zo snel mogelijk de afhankelijkheid van een uitkering van de overheid af te kunnen geven, dat blijkt niet alleen uit de afgenomen interviews, ook andere onderzoeken onderschrijven dit.³⁰⁴ Daarbij staat wel centraal dat ze hun carrière willen oppakken zoals ze die in Syrië hebben achter gelaten. In het geval van respondenten 1 en 5 betekent dit een carrière als journalist, docent Engels en een succesvol kapper met meerdere kapsalons. Deze mensen weten wat ze waard zijn en waarmee ze een waardevol bestaan kunnen opbouwen en zijn niet bereid dit op te geven voor een baantje in een magazijn of in de agrarische sector om zo snel mogelijk van de radar van

---

³⁰² Respondenten 2 en 3.

³⁰³ Oliden, “The Syrian Refugees in Jordan : Negotiating Diasporic Identity through Sacred Symbols.”, 14.

³⁰⁴ Interview Respondent 1, geïnterviewd door Marleen de Jonge op 3 februari en 9 maart 2021.; Respondenten 2 en 3.; Interview respondenten 4 en 5, geïnterviewd door Marleen de Jonge op 2 mei 2021.; Van Heelsum, “Aspirations and frustrations: experiences of recent refugees in the Netherlands”, 2142.; Ada Ruis, “Building a new life and (re)making a family: Young Syrian refugee women in the Netherlands navigating between family and career.” *Zeitschrift für Familienforschung*, 31(3) (2019), 296. <https://doi.org/10.3224/zff.v31i3.03>; Huizinga and Van Hoven, “Everyday geographies of belonging: Syrian refugee experiences in the Northern Netherlands, 314, 315.

de Nederlandse overheid als afhankelijke vreemdeling te verdwijnen. Die hoge mate van bemoeienis en bureaucratie is waar de Syriërs zich vaak over verbazen en wat als grootste verschil met de Syrische maatschappij wordt gezien. Dit bleek een breder gedragen conclusie in het onderzoek van Van Heelsum, maar ook uit het veldwerk van de eerder genoemde dissertatie 'Being a Good Citizen'.³⁰⁵ Het jaagt ze soms zelfs angst aan, zoals respondent 4 aangaf:

“Ik vind het erg moeilijk als bijvoorbeeld... In Syrië leefden we een normaal leven en ontvingen geen enkele brief aan huis. Maar nu, brieven, brieven en dat is moeilijk met de taal ook. Soms krijg ik post en dan vertaal ik het. En als ik post zie ben ik soms bang, misschien is het een boete ofzo. En van belasting. Ja, in Syrië leefden we zonder brieven, nooit brieven, helemaal geen brieven. En hier, brieven, altijd brieven. Nederland is het land van papier. Ja, en in Syrië was het simpel leven.”³⁰⁶

Eenzijds blijkt hier de afstand tot het Nederlandse discours, bijvoorbeeld door gebruik van het woord 'normaal'. Hoewel de respondent nu zeven jaar in Nederland woont, is ingeburgerd en de Nederlandse nationaliteit bezit, beschrijft ze haar leven in Syrië als normaal leven en benoemt daarmee haar leven in Nederland impliciet, abnormaal. Daarmee positioneert ze zichzelf in het Syrische discours en niet het Nederlandse.

Anderzijds is overheidsbemoeienis niet geheel nieuw voor Syriërs. Het is wellicht alleen een andere vorm. Zoals respondent 1 namelijk aangaf, heeft in Syrië de overheid veel controle, ook over particuliere projecten. Volgens hem is alles in handen van de overheid door strenge eisen en controles.³⁰⁷ In Nederland gaat het wellicht meer om geld- en belastingregulatie dan macht en controle. De regulatie vindt ook op een andere manier plaats. Over het algemeen worden in Nederland niet direct aan huis controles uitgevoerd, maar wordt dit via papierwerk gecommuniceerd, zoals de respondent beschreef.³⁰⁸ Niet alleen de grote hoeveelheid regels en dichtgetimmerde systemen die de overheid in Nederland hanteert worden als moeilijk of anders ervaren,

---

³⁰⁵ Van Heelsum, 2143; Van Dam, "Being a 'Good Citizen', The Process of Socio-Cultural integration of Syrian newcomers in Utrecht, the Netherlands", 33.

³⁰⁶ Respondenten 4 en 5.

³⁰⁷ Respondent 1.

³⁰⁸ Respondenten 4 en 5.

ook in de privé sfeer is het in Nederland anders. Zoals respondent 6 aangeeft bestaan sociale interacties in Syrië veel meer op spontane ontmoetingen en bezoeken. Het moeten maken van afspraken met vrienden en familie is iets waar in Syrië grappen over gemaakt zouden worden volgens respondent 6:

“Als je in Syrië zegt dat je in de agenda moet kijken voor je een afspraak maakt, dat is, dat is gewoon. Het is meteen: ‘Wat denk jij over jezelf? Ben jij een minister ofzo?’”³⁰⁹

In vele opzichten worden Syriërs dus gedwongen om deel te nemen aan het dominante narratief dat Nederland momenteel vormt. Dat blijkt ook uit het voorbeeld dat respondent 5 geeft over de gemeente die mensen verplicht cursussen te volgen, in dit geval over uitgaven en sparen. Er wordt verontwaardigd gelachen dat dit in Nederland gebeurt, want dat zou in Syrië nooit bedacht worden.³¹⁰

“Ik heb een vriend en hij moet zo’n cursus volgen, maar hij zegt tegen hen: ‘Ik wil niet gaan, alstublieft.’ Want Syrische mensen denken niet hetzelfde, maar hij moet. Hij moet gaan, hij moet. [lachend]”³¹¹

De respondent geeft hier zelf aan dat het niet hetzelfde werkt bij Syriërs als bij Nederlanders. Hiermee blijkt opnieuw het verschil in discours. De betekenis van geld en uitgaven is wellicht anders voor Syriërs, desondanks is de Nederlandse gemeente vastberaden om dergelijke cursussen te verplichten. Wat dus vooral wordt opgemerkt aan Nederland door de respondenten zijn de verschillen. De verschillen tussen wat de Syriërs gewend zijn in Syrië en hoe anders dat gaat in Nederland. Tegelijkertijd blijkt uit de interviews, wat al eerder werd geconcludeerd in de analyses van het vorige hoofdstuk, dat er door de Nederlandse overheid wordt geprobeerd om de dominante Nederlandse discours op te leggen aan deze nieuwe Nederlandse inwoners.

7.2. Oriëntalisme en orientalism in reverse

Oriëntalisme is nog niet aan bod gekomen in dit onderzoek, maar kan niet ontbreken in dit laatste analytische hoofdstuk. Oriëntalisme is het proces van beeldvorming en

---

³⁰⁹ Interview respondent 6, geïnterviewd door Marleen de Jonge op 5 mei 2021.

³¹⁰ Respondenten 4 en 5.

³¹¹ Respondenten 4 en 5.

representatie van het Oosten, de Oriënt, door het ‘collectieve’ Westen, de Occident.³¹² Saïd’s Oriënt en Oriëntalisme verwijzen naar het Midden Oosten en de Islamitische bevolking.³¹³ Het oriëntalisme construeert een perspectief van een plek elders dan het ‘beschaafde’ Westen en de mensen die daar vandaan komen. Hiermee ondersteunt het oriëntalisme het idee van het superieure Westen en is inherent aan het koloniaal discours.³¹⁴ Saïd geeft aan dat het bij oriëntalisme gaat om een constructie die twee kanten op werkt. De Oriënt bestaat alleen tegenover de Occident en vice versa.³¹⁵ Het betreft geen beeld dat berust op de waarheid, maar op een actieve constructie tegenover een minderwaardige ander en leidt tot stereotypen.³¹⁶ Het is nog altijd een relevant concept dat in de huidige wereldwijde vluchtelingen crisis regelmatig aan het licht komt. Oriëntalisme kan worden opgemerkt in de beeldvorming van vluchtelingen en migranten die naar het Westen zijn gevlucht voor de conflicten en gevaar in het land van herkomst. Bijvoorbeeld in angsten die vooral voortkomen uit de stereotypen en gegeneraliseerde representaties van Arabische en/of Islamitische mensen. Oriëntalisme maakt dus onderdeel uit van vluchtelingendiscours. Als oriëntalisme voortkomt uit het koloniale discours betekent dit dat ook het koloniale discours een onderwerp is in de huidige ‘migratieproblematiek’. Maar oriëntalisme werkt ook een andere kant op volgens critici.

Het concept van Saïd is sterk bekritiseerd onder meer door de Syrische filosoof Sadiq Jalal al-‘Azm.³¹⁷ Het is volgens Al-‘Azm een westers gecentreerd concept wat altijd onderhevig is aan het Eurocentrisme en daarmee het (imaginaire) verschil tussen de Oriënt en de Occident alleen maar versterkt.³¹⁸ Hij introduceert in zijn artikel het concept *orientalism in reverse* als antwoord op de zwakke punten in het oriëntalisme van Saïd. *Orientalism in reverse* is een gevolg van het oriëntalisme, stelt Al-‘Azm, omdat het oriëntalisme een daadwerkelijk effect heeft op het hedendaagse bewustzijn van de Oriënt. *Orientalism in reverse* duidt op het gebruik van oriëntalistische

---

³¹² Edward. W. Said, *Orientalism*, (London and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1978), 10.

³¹³ Said, *Orientalism*, 12, 13.

³¹⁴ Said, 14.

³¹⁵ Said, 12,13.

³¹⁶ Said, 12, 13.

³¹⁷ Sadiq Jalal al-‘Azm, “Orientalism and Orientalism in Reverse.” in *Orientalism: A Reader*, edited by Macfie A. L., (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2000), 217-38. doi:10.3366/j.ctvxcrbwv.28.

³¹⁸ Al-‘Azm, Sadiq Jalal, “Orientalism and Orientalism in Reverse.”, 217-38.

structuren in onderzoek of beschouwingen door de Oriënt naar de Oriënt.³¹⁹ Daarmee geeft Al-‘Azm vooral kritiek op zijn Arabische collega wetenschappers voor het (onbewust) gebruiken van oriëntalisme in onderzoeken naar Oosterse culturen.

De aanwezigheid van zowel oriëntalisme als *orientalism in reverse* bleek uit verschillende interviews. Bijvoorbeeld respondent 1, nadat werd gevraagd of hij kon omschrijven in wat voor land hij was opgegroeid:

“Het is een modern land. Meeste mensen denken aan tenten en dingen, nee. Het is eigenlijk een fantastisch land om in te leven. Er is zelfs meer sociaal leven dan hier. Alles is 24/7 open, je kunt gewoon kopen wat je wil midden in de nacht.”³²⁰

In de eerste twee zinnen van dit citaat weerklinkt het oriëntalisme dat de respondent veronderstelt dat bestaat in het Westen. Het feit dat hij expliciet benoemt dat het een modern land is, en aangeeft dat hij verwacht dat mensen denken dat Syrië bestaat uit tenten. Dit getuigt van een herkenning van oriëntalisme in het Westen, en ondermijnt het door Al-Azm geformuleerde *orientalism in reverse*, waarbij de Oriënt zich zou gaan ‘gedragen’ naar het oriëntalisme. Datzelfde doet respondent 2 in antwoord op de vraag wat hij zich kon herinneren van de dag of situatie toen hij in Nederland aankwam.

“[...] uhm, ten eerste, ik ben Syrisch, maar ik ben geen moslim. Wij wonen in As-Suwayda. In het zuiden van Syrië, en wij zijn bang van de overheid en de islam. Dus, en in Abu Dhabi ook, was ik bang want de overheid is moslim.”³²¹

Het citaat werd al eerder gebruikt om aan te tonen dat er sprake is van een schijnbare tolerantie binnen Syrië, omdat de respondent zich direct distantieert van Syrische moslims. Vooral de eerste zin is interessant in de context van het oriëntalisme. Zijn benadrukking van het feit dat hij uit Syrië komt, maar geen moslim is, kan duiden op zijn kennis dat er in Nederland geen overwegend positieve houding bestaat tegenover de islam. Daarmee probeert hij te ontkomen aan een oriëntalistische blik die hij kennelijk verwacht. Het is overigens belangrijk om te vermelden dat de geloofsovertuiging die hij

---

³¹⁹ Al-‘Azm, Sadiq Jalal, 217-38.

³²⁰ Respondent 1.

³²¹ Respondenten 2 en 3.

wel aanhangt, druzisch, wel zijn oorsprong vindt in de islam.³²² Die ontkenning versterkt het idee van een verwachte oriëntalistische blik. Het tweede deel van dit citaat, waarin de ‘angst’ voor islamitische overheden wordt geuit, laat meer van het *orientalism in reverse* zien. Eerder werd het al beschreven als de schijnbaarheid van de Syrische tolerantie, maar het kan ook worden gezien als een oriëntalistische blik binnen de Syrische samenleving. De negatieve houding en soms zelfs angst voor de islam zou kunnen worden teruggevoerd naar westers oriëntalisme. Deze constatering heeft echter meer onderzoek. Syrië verkeert momenteel in een sektarische burgeroorlog waarbij de vrees voor een andere sektarische groep realistisch is.

Later in het interview, wanneer het gaat over de verschillen tussen de druzische religie en de islam, worden een aantal aspecten uitgelicht die getuigen van oriëntalisme, dan wel *orientalism in reverse*. Verschillen in voorschriften zoals geen alcohol en de ramadan worden genoemd, maar ook meer sociaal-culturele aspecten:

[R2.] “Alcohol is geen probleem, nee. En de vrouw en man zijn in onze religie hetzelfde.

[R3.] Gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Het hoofd van de familie is niet de man.”³²³

De uiting van dit kenmerk en tevens verschil tussen de twee geloofsovertuigingen kan worden gezien als een versterking van het oriëntalisme dan wel *orientalism in reverse*. De positie van de man tegenover de positie van de vrouw binnen het islamitische geloof is namelijk een van de aspecten die in Nederland met regelmaat wordt bekritiseerd.³²⁴ In het bovenstaande citaat is te zien dat zowel de man als vrouw in dit echtpaar dit kenmerk noemenswaardig vinden. Daarmee positioneren ze zich verder van het islamitische geloof. De direct uitsluiting van de islam in de identiteit van deze twee respondenten, kan dus te maken hebben met de schijnbare tolerantie binnen Syrië en daarmee *orientalism in reverse* of de verwachte oriëntalistische blik vanuit het westen.

Ook de uitingen van verschillende respondenten om altijd te willen werken,

---

³²² “Druze. Religious sect.”, Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Druze>, geraadpleegd 14 juni 2021.

³²³ Respondenten 2 en 3.

³²⁴ Magreet van Es en Anya Topolski, “Gaan de Islam en het feminisme samen?”, *Universiteit Utrecht*, 17 januari 2020, <https://www.uu.nl/in-de-media/gaan-de-islam-en-het-feminisme-samen>, geraadpleegd 21 juni 2021.

kunnen worden gewijd aan het oriëntalisme. Een van de klassieke aspecten van het oriëntalisme is die van het luie bestaan in de ‘Orient’.³²⁵ De eerder genoemde bereidwilligheid om te werken en de uitkering niet meer te hoeven gebruiken, kan dus worden beschouwd als een manier waarop de respondenten zich positioneren tegenover die westerse oriëntalistische blik.

De aanwezigheid van oriëntalisme blijkt op een andere manier uit het interview met respondenten 4 en 5. Het oriëntalisme in dit gesprek kwam vooral naar voren in het onbegrip dat de respondenten soms ervaren met de Nederlandse samenleving. Zoals al werd vermeld zijn Syriërs in Nederland overwegend welvarend. Iets waar Nederlanders niet vanuit gaan, en dat leidt soms tot frustratie, geven enkele respondenten aan. Bijvoorbeeld respondent 5, hij beschrijft een gesprek met zijn contactpersoon van de gemeente:

“Zij denkt dat ik hier vrijwillig ben gekomen voor het geld. Dat ik arm ben in Syrië en een werknemer ben met slecht werk. Altijd zeg ik tegen hen: ‘Ik ben rijk in Syrië. Ik ben rijker dan jij, ja, veel rijker.’ En zij zegt dan: ‘Echt waar?’. Ja, echt waar.”³²⁶

De respondent geeft hier aan dat zijn contactpersoon denkt dat hij een gelukszoeker is, terwijl hij aangeeft dat hij in Syrië een leven had dat juist beter was dan zijn leven hier in Nederland. Dit onbegrip komt voort uit oriëntalisme en versterkt de vervreemding van de twee culturen meer dan dat het ze dichterbijeen brengt.

De situatie van de Syriërs in Nederland kan dus in sommige gevallen, met name wanneer er nog geen sprake is van een verkregen Nederlandse nationaliteit, worden gezien als oriëntalistisch. Als vreemdeling zijnde voor de wet, zijn de Syrische statushouders vrij letterlijk ‘ondergeschikt’ aan Nederlanders en geen gelijkwaardige burgers. Tevens komen ze in aanraking met nog steeds bestaande oriëntalistische beelden die in de huidige westerse samenleving bestaan, die hen verder vervreemden. Hierdoor zijn ze bezig om zich te positioneren als Syriërs in

---

³²⁵ Said, 178.

³²⁶ Respondenten 4 en 5.

Nederland en proberen te ontkomen aan het oriëntalisme. Er wordt van hen verwacht dat ze inburgeren in de Nederlandse cultuur, een cultuur die heel ver af staat van de Syrische cultuur. Naast de grote verschillen maken de bestaande misconcepties van die Syrische cultuur het positioneringsproces van de Syriërs in Nederland echter nog ingewikkelder.

7.3. De ervaringen van integratie en beleid

Evenals uit het onderzoek van het SCP, bleek uit de interviews, dat de Syriërs in Nederland vaak nog aan het begin van hun leven in Nederland staan. Velen zijn nog bezig met het leren van de taal en werken op het ‘niveau’ of in dezelfde sector als in Syrië is nog maar weinig aan de orde.³²⁷ In het onderzoeksrapport van het SCP wordt gepleit voor een meer parallelle aanpak om taal ontwikkeling en arbeidsparticipatie te stimuleren.³²⁸ Uit de interviews, vooral met respondenten 1 en 5, blijkt dit al aan de orde en wordt deze parallelle benadering gestimuleerd. De ervaring van de respondenten is echter dat dit de ontwikkeling van de Nederlandse taal niet ten goede komt. Vooral respondent 1 bekritiseert dit beleid.³²⁹ Volgens hem vergroot het de waarde van de Syriërs voor de Nederlandse maatschappij wanneer deze voldoende ruimte en tijd krijgen om de Nederlandse taal goed te leren, in plaats van hen werk op de dringen in de beginfase van hun verblijf hier in Nederland.³³⁰

Nagenoeg alle respondenten benadrukken het belang van het leren van de Nederlandse taal. Ze zien het als sleutel om toe te treden tot de Nederlandse samenleving en maatschappij. Juist omdat ze de Nederlandse maatschappij als meer gesloten ervaren, voelen ze dat de Nederlandse taal noodzakelijk is om aansluiting te vinden, zo beschrijven respondenten 2 en 3.³³¹ Taal kan ook worden beschouwd als noodzakelijk in het proces van positionering van de Syriërs in Nederland. Zojuist werd al beschreven dat Syriërs veel verschillen opmerken en ervaren tussen verblijf en leven in Nederland en Syrië. Daarbij zorgt het discours van oriëntalisme soms voor miscommunicatie en verdere vervreemding. Dit bemoeilijkt het vinden van een plek in de maatschappij. Het leren en beheersen van de Nederlandse taal, wat resulteert in meer

---

³²⁷ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 30.; Respondent 1.; Respondenten 2 en 3; Respondenten 4 en 5; Respondent 6.

³²⁸ E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 30

³²⁹ Respondent 1; Respondenten 4 en 5.

³³⁰ Respondent 1.

³³¹ Respondenten 2 en 3.

intensieve interactie tussen Nederlanders en Syriërs, kan die misconceptie en daarmee de ‘vreemdheid’ verkleinen.

Ondanks de ervaringen van frustratie als gevolg van hoge mate van bureaucratie in Nederland en de moeilijkheid een leven en carrière op hetzelfde niveau op te bouwen, lijkt onder de geïnterviewde respondenten geen sprake van de zogenoemde integratieparadox die zou leiden tot een grotere wens tot terugkeer onder hoger opgeleide Syriërs.³³² Sterker nog, enkele respondenten gaven aan dat ze niet meer terug zouden kunnen. Het land is nu zo beschadigd en de respondent is al langere tijd weg uit het land dat het een onherkenbaar land is geworden. Deze respondent geeft expliciet aan dat ze niet meer terug zou kunnen naar het land, omdat ze nu simpelweg niet meer weet hoe het daar werkt.³³³ Het land is zo veranderd, klinkt herhaaldelijk.³³⁴ Toch zijn er wel gevallen waarbij de kloof tot inburgeren in de Nederlandse maatschappij zo groot is, dat Syriërs ervoor kiezen terug te keren. Het gebeurt nog niet vaak, maar de gehoorde motieven zijn interessant. In een recent krantenartikel werd een teruggekeerde Syriër geïnterviewd, hij beschreef zijn situatie als volgt:

“Hier kan ik weer genieten, dat lukte me in Nederland niet. Daar bleef iedereen me zien als vluchteling. Hier voel ik me weer de leider van mijn gezin. [...] Ik ben gevlucht vanwege de onveiligheid in Syrië, maar dat wil niet zeggen dat ik geen verstand heb. Dat begreep niet iedereen in Nederland.”³³⁵

Uit dit citaat blijkt opnieuw een mate van vervreemding voortkomend uit het vluchtelingendiscours. Deze man beschrijft expliciet dat mensen in Nederland hem als vluchteling beschouwde, waardoor hij werd gepositioneerd als zijnde vreemdeling. Ook de eerdergenoemde misconcepties blijken uit dit citaat. Misconcepties met betrekking tot zijn intellect die voor deze man hebben geleid tot meer vervreemding waardoor hij uiteindelijk is teruggekeerd naar Syrië. Deze negatieve ervaring als gevolg van het gebruik van de term ‘vluchteling’ werd ook aangegeven door respondenten in het onderzoek van Zeno. In dat onderzoek kwam naar voren dat de ervaring van de

---

³³² E. Miltenburg, J. Dagevos en W. Huijnk e.a., 57.

³³³ Respondenten 4 en 5.

³³⁴ Respondenten 2 en 3. Respondenten 4 en 5.

³³⁵ Cyril Rosman, “Liever terug naar Syrië dan ongelukkig in Nederland”, *BN DeStem*, 16 februari 2021, 7.

identiteit van vluchteling is gestoeld op ongelijkheid en door het gebruik ervan wordt iemand in een minderheidspositie geplaatst.³³⁶

De betekenis en het effect van de benaming ‘vluchteling’ kwamen ook aan bod in het interview met respondent 1. Dit is de enige respondent die zichzelf vluchteling noemde en daarmee identificeerde. Opvallend is dat hij die benoeming in eerste instantie niet in verband brengt met zijn komst naar Nederland, maar met zijn etniciteit en familie geschiedenis:

“Ik kom uit Syrië, maar ik heb niet de Syrische nationaliteit. Ik ben, wat ze noemen, een vluchteling in Syrië. Van Palestijnse achtergrond. [...] Mijn opa kwam van Palestina naar Syrië in 1948 toen het door Israël werd ingenomen. Dus het is een familieding, om vluchteling te zijn, voor de tweede keer.”³³⁷

Een vluchtelingenstatus houdt voor hem dus niet alleen verband met zijn komst naar Nederland, hij is al langer onderdeel van een vluchtelingendiscours. Dat leidde er in Syrië toe dat hij nooit de Syrische nationaliteit heeft gekregen. Datzelfde vluchtelingendiscours resulteerde in Nederland tot een versneld proces, waardoor hij na drie jaar de Nederlandse nationaliteit kon aanvragen in tegenstelling tot de reguliere vijf jaar.³³⁸ Het gebruik van de term vluchteling kan in dit geval een andere betekenis hebben, zoals Oleden beschrijft. De term vluchteling kan volgens haar ook een verbintenis vormen met het land van herkomst.³³⁹ Het gebruik van de term vluchteling door deze respondent refereert dan ook aan zijn verleden zowel in Syrië als Palestina. Hier is dus minder sprake van een negatieve connotatie. Hij ervoer echter ook andere effecten van het vluchtelingendiscours zo beschrijft hij, vooral nu hij beschikt over de Nederlandse nationaliteit.

7.4. Het bezitten van de Nederlandse nationaliteit

Zojuist werd gesteld dat respondent 1 de enige is die zichzelf expliciet vluchteling noemt, en zich ook zo identificeert. Na het verkrijgen van de Nederlandse nationaliteit is hij officieel niet langer vreemdeling meer en daarmee in theorie niet langer onderdeel

---

³³⁶ Zeno, 289.

³³⁷ Respondent 1.

³³⁸ Respondent 1.

³³⁹ Oleden, 15, 65, 66.

van het vluchtelingendiscours. Hij benoemt dat de Nederlandse nationaliteit voordelen met zich meebrengt, zoals meer gelijkwaardige behandeling.

“Toen ik een vluchteling was, was het meer een onvriendelijke toon die ze gebruikten. Ze gaven instructies en verwachtten dat je die opvolgde omdat je een vluchteling bent en niets weet.”³⁴⁰

Het vluchtelingendiscours heeft effect op de behandeling en aanspreekvorm van Nederlanders ten aanzien van vluchtelingen. De Nederlandse nationaliteit zorgt dus voor meer gelijkheid en het gevoel van gelijkwaardigheid zoals respondent 1 beschrijft.³⁴¹

Naast respondent 1, beschikken ook twee anderen van de geïnterviewde respondenten inmiddels over de Nederlandse nationaliteit. Na de vraag wat dit voor hun betekent volgt unaniem, veiligheid en vrijheid.³⁴² Het gemis van familie en vrienden is vaak groot. Dat kwam in nagenoeg alle gesprekken naar voren. De respondenten met de Nederlandse nationaliteit gaven aan recentelijk of kort na het verkrijgen van de nationaliteit lang gemiste familie op te zoeken in landen als Egypte en Libanon.³⁴³ Zoals al eerder werd genoemd is familie een zeer belangrijk onderdeel van de Syrische samenleving. Er wordt een meer *extended family* gehanteerd, waarbij een bredere laag aan familie onderdeel uitmaakt van de kring die wij het gezin noemen. Contact en interactie met deze kring is dus van grote betekenis. Daarom kan worden gezegd dat het verkrijgen van de Nederlandse nationaliteit, Syriërs misschien wel meer in contact brengt met hun Syrische identiteit, omdat het hen de vrijheid en veiligheid geeft om die familie te bezoeken, een aspect dat erg belangrijk is in de Syrische cultuur. Anderzijds benadrukt dat contact tegelijkertijd het (voormalige) vluchtelingenbestaan, omdat blijkt dat dat netwerk van familie en vrienden wijd verspreid is. Ze zien deze familie aanzienlijk minder dan voorheen en dat wijst toch op een fundamentele breuk met vroeger als gevolg van de oorlog en het vluchten.

---

³⁴⁰ Respondent 1.

³⁴¹ Respondent 1.

³⁴² Respondent 1. Respondenten 4 en 5. Respondent 6.

³⁴³ Respondenten 4 en 5. Respondent 6.

Conclusie

Evenals in de analyse van de inburgeringsonderdelen zijn de discoursen van *refugeeness* en het Nederlandse integratiebeleid aanwezig in de interviews met de Syriërs. Op basis van de interviews valt vooral op dat de respondenten veel verschillen aanduiden. Ze ervaren grote maatschappelijke en sociale verschillen tussen de Nederlandse maatschappij en de Syrische. Die verschillen, zo blijkt uit de gesprekken, zorgen voor een zekere mate van vervreemding, en de afstand tot het Nederlandse discours blijkt erg groot. Als gevolg blijven de Syriërs gepositioneerd als vreemdelingen. Als onderdeel van de diasporische identiteit wordt er nog vaak gerefereerd aan het leven in Syrië en hoe eenvoudig het leven daar was. Op die manier wordt het verschil in stand gehouden. Anderzijds, zo bleek ook uit het vorige hoofdstuk, wordt er door de Nederlandse overheid geprobeerd een dominant discours op te leggen aan deze nieuwkomers en tegelijkertijd ook de vreemdheid van de nieuwkomers in stand gehouden.

Een derde discours die uit de interviews naar voren kwam, is het oriëntalisme. Een concept voortkomend uit het koloniale discours, en vanwege zijn relevantie in de huidige vluchtelingenproblematiek nog steeds actueel. Ook het concept *orientalism in reverse*, ontstaan uit kritiek op Saïd's oriëntalisme, blijkt aanwezig in de positionering van de Syriërs. *Orientalism in reverse* verwijst naar de (onbewuste) toe-eigening van het oriëntalistische perspectief vanuit het Westen. Vooral het bewustzijn van het oriëntalisme in de westerse samenleving kwam naar voren in de interviews, waarin respondenten Syrië en de bijbehorende cultuur als het ware soms verdedigen tegen oriëntalisme. Het oriëntalisme, wat gebaseerd is op imaginaire verschillen, leidt tot nog meer vervreemding tussen de Nederlandse en Syrische cultuur en maatschappij. Als gevolg ontstaan er misconcepties die de Syriërs ertoe dwingen zich te positioneren als Syriër om te laten zien wat dit wel betekent.

Het leren en beheersen van de Nederlandse taal wordt door de respondenten beschouwd als sleutel tot de Nederlandse maatschappij. Die vaardigheid kan het contact tussen de Nederlanders en Syriërs vergroten en daarmee bijdragen aan een verkleining van misconcepties en vreemdheid.

Het is opvallend dat slechts één van de geïnterviewde respondenten gebruik maakt van de term vluchteling om zichzelf te positioneren en identificeren. De reden voor het niet gebruiken van die term kan te maken hebben met de veelal negatieve connotatie die het woord met zich meebrengt. Dat blijkt ook uit het citaat van de

teruggekeerde Syriër, die aangaf dat precies die associatie met het vluchtelingenbestaan hem in Nederland op afstand hield van integratie en hem in een minderheidspositie plaatste. Daarbij hebben alle respondenten een verblijfsvergunning en hebben daarmee het vluchtelingenbestaan afgesloten, en positioneren zichzelf daarom niet langer als vluchteling.

Hoewel er dus veel sprake is van vervreemding in het proces van inburgeren en integreren, is de Nederlandse nationaliteit van grote waarde voor de Syriërs. Naast het bieden van veiligheid en gelijkwaardigheid, biedt het een mate van vrijheid die wordt gebruikt als instrument voor de Syrische identiteit. De identiteit die hen verbindt aan het land Syrië en belangrijke vrienden en familie.

8. Conclusie

In 2015 nam het aantal asiel aanvragen significant toe als gevolg van de Syrische Vluchtelingen crisis. Er verblijft sindsdien een grote aantal Syriërs in Nederland. De Nederlandse overheid en het integratiebeleid zijn erop ingericht dat nieuwkomers zo snel mogelijk integreren en vooral participeren in de Nederlandse maatschappij. Daarom wordt er regelmatig onderzoek gedaan om onder andere de Syriërs in Nederland te monitoren. Eén van die onderzoeken werd tussen 2017 en 2019 uitgevoerd door het WODC en SCP en daarin werd geconcludeerd dat ongeveer de helft van de ondervraagde respondenten aangaf zich thuis te voelen in Nederland, ondanks hun korte verblijf in Nederland. Daartegenover, zo blijkt uit andere onderzoeken, geven Syriërs veelal aan dat ze grote verschillen opmerken tussen de Nederlandse en Syrische cultuur en maatschappij. Vanuit die ogenschijnlijk tegenstrijdige bevindingen ontstond de onderzoeksvraag die centraal staat in deze Master Thesis:

In hoeverre heeft verblijf in Nederland de identiteit van Syriërs in Nederland beïnvloed?

In tegenstelling tot veel andere onderzoeken over dit onderwerp, is dit onderzoek niet ingesteld op het achterhalen van de mate van succes van inburgering en integratie van Syriërs. In dit onderzoek wordt gekeken naar het perspectief van de Syriërs ten aanzien van de Nederlandse samenleving en wordt gekeken naar de identificatie en positionering van de Syriërs. Het eerste deel van het onderzoek is hoofdzakelijk theoretisch van aard en het tweede deel omvat analytische bevindingen. Zo wordt er op basis van, vooral secundaire literatuur, geconcludeerd dat een Syrische nationale identiteit lastig te duiden is. Ook voordat de oorlog uitbrak waren er verschillende omstandigheden van invloed op een eenduidige nationale identiteit. Bijvoorbeeld naar aanleiding van een onstuimige politieke geschiedenis en een diverse maar sterk gevarieerde samenleving. Het uitbreken van de burgeroorlog, met sterk sektarische inslag, dat heeft geleid tot de massale uittocht van Syriërs, is van grote invloed op een Syrische identiteit. Het land is grotendeels verwoest en er is vooral sprake van een diasporische identiteit gebaseerd op herinneringen.

Met betrekking tot de beleidsmatige context moeten Syriërs in Nederland dezelfde asiel- en inburgeringsprocedure doorstaan als asielzoekers van andere nationaliteiten. Dit zijn ingewikkelde en bureaucratische processen die vaak aanzienlijk langer duren dan de theorie voorschrijft. Uit cijfers blijkt dat Syriërs over het algemeen

vaak wel sneller de asielprocedures doorlopen en sneller een eigen woning in een gemeente krijgen toegewezen dan andere groepen. Ze worden soms dan ook gezien als ideale asielzoekers.

Uit de analytische hoofdstukken (hoofdstukken 5, 6 en 7) bleek dat het Nederlandse integratiebeleid onderhevig is aan een discours met betrekking tot een Nederlandse nationale identiteit. Een discours van eenheid in conformiteit, waardoor het integratiebeleid erop is gericht dat integratie moet leiden tot eenheid. Belangrijk om op te merken is dat het beleid hiermee een instrument vormt voor in- en exclusie. Een ander onderdeel van dit discours is de gepretendeerde gelijkheid, terwijl er sprake is van inherente ongelijkheid tussen statushouders en Nederlandse staatsburgers. Hierin werkt het tweede discours, het vluchtelingendiscours, ook door in het inburgeringstraject. De aanwezigheid van deze discourses in het inburgeringstraject hebben verschillende gevolgen. Zo leidt het opleggen van een dominant narratief tot een beleid waarin wordt gehandeld naar assimilatie meer dan interactieve integratie. Tevens zorgt het vreemdelingendiscours voor vervreemding van de statushouders en de Nederlandse maatschappij en daarmee voor een ondergeschikte positie.

Deze discourses kwamen ook aan het licht in de ervaringen van Syriërs. Op basis van de interviews kan worden geconstateerd dat er veel verschillen bestaan tussen de Nederlandse en Syrische cultuur. Die verschillen zorgen voor een grotere afstand en hebben tot gevolg dat Syriërs veelal gepositioneerd worden of blijven als vreemdelingen. Dit wordt versterkt door het oriëntalisme. Bestaande oriëntalistische opvattingen in het Westen zorgen voor misconcepties en daardoor meer afstand tussen de twee culturen.

Terugkomend op de centrale hoofdvraag van dit onderzoek, kunnen er een aantal dingen worden geconcludeerd. Identiteit is gebaseerd op de verschillende posities waarin mensen verkeren of waarin mensen zichzelf plaatsen.³⁴⁴ Dit onderzoek heeft uitgewezen dat gedurende deze eerste intensieve periode in Nederland de Syriërs in aanraking komen met verschillende situaties en omstandigheden die van invloed zijn op hun identificering en positionering. Die identiteit of positie van Syriërs in Nederland, zo blijkt uit dit onderzoek, wordt beïnvloed door het Nederlandse nationale discours dat zowel in het asiel- en inburgeringsbeleid naar voren komt, als ook uit de ervaringen van

---

³⁴⁴ Hall, 225.

de Syriërs in interactie met de Nederlandse samenleving en maatschappij. De Syrische statushouders in Nederland gepositioneerd als vreemdeling, ondanks deelname of afronding van inburgering. Daarmee worden ze in een ondergeschikte minderheidspositie geplaatst die de statushouders niet in staat stelt om in te burgeren als gelijkwaardige Nederlandse burger maar altijd identificeert als de ‘ander’. Omdat het verschil tussen de twee culturen zo groot is, en er als gevolg van het oriëntalisme ook misconcepties ontstaan, positioneren Syriërs zich ook deels zelf als ‘ander’ om die misconcepties in te perken of te corrigeren. Het discours houdt dus de ‘vreemdheid’ van de Syriërs in stand en creëert daarmee meer onbegrip tussen de twee gemeenschappen.

Advies voor toekomstig onderzoek

In 2022 gaat een de Nieuwe Wet inburgering in.³⁴⁵ Het meest centrale punt in het nieuwe beleid is de rol van gemeenten. Met ingang van deze nieuwe wet gaan gemeenten een grotere rol spelen in het inburgeringsproces van haar nieuwe inwoners.³⁴⁶ Die lokalisering van integratie biedt kansen voor een andere vorm van integratie. Op stedelijk niveau, zo werd al eerder opgemerkt in dit onderzoek, ontstaat een meer inhoudelijk waardevol burgerschap nu met het landelijke inburgeringsproces wordt bereikt. Het is dus van waarde om een vergelijkbaar onderzoek uit te voeren onder respondenten die actief hebben deelgenomen aan de vrijwillige inburgeringsinitiatieven die in verschillende steden worden georganiseerd.

Dit onderzoek heeft licht geschonen op het integratie- en inburgeringbeleid van Nederland en het discours waaraan deze processen onderhevig zijn. Dat discours blijkt een belangrijke vorm die van invloed is op de positionering en daarmee de inburgering van Syriërs in Nederland.

Een discours is een ontstane machtsstructuur die niet gemakkelijk aangepast kan worden, daarvoor is tijd en vaak een paradigmaverschuiving voor nodig. Daarom is het interessant om verder onderzoek uit te voeren naar de oorsprong van het discours. Want er is met dit discours enerzijds sprake van een machtsstructuur die statushouders in een minderheidspositie brengt. Anderzijds kan het discours van eenheid in conformiteit

---

³⁴⁵ “Tijdelijk Veranderopgave Inburgering (VOI)”, Rijksoverheid, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/inburgeren-in-nederland/tijdelijk-veranderopgave-inburgering-voi>, geraadpleegd 9 april 2021.

³⁴⁶ W. Koolmees, “Kamerbrief. Hoofddlijnen veranderopgave inburgering”, (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2 juli 2018), 2, 3.

worden gezien als een angst en taboe op verschillen die juist ongelijkheid zou kunnen creëren. In het huidige politieke landschap waarin dekolonisering van beleid en meer gelijkheid in diversiteit actuele partijpunten zijn, is het een relevante vraag om te onderzoeken waaraan dit discours in de hedendaagse maatschappij aan ten grondslag ligt.

Bibliografie

Interviews

Respondent 1, geïnterviewd door Marleen de Jonge op 3 februari en 9 maart 2021.

Respondent 2 en 3, geïnterviewd door Marleen de Jonge op 15 maart 2021.

Respondent 4 en 5, geïnterviewd door Marleen de Jonge op 2 mei 2021.

Respondent 6, geïnterviewd door Marleen de Jonge op 5 mei 2021.

Overige primaire bronnen

Broekers-Knol, A., “Kamerbrief. Voortgang integrale migratieagenda”, Staatssecretaris Justitie en Veiligheid, 14 oktober 2019.

Centraal Bureau Statistiek, *Van opvang naar integratie. Cohortstudie van recente asielmigranten*, Den Haag: Centraal Bureau Statistiek, 2017.

Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Inburgeringsexamen”, <https://duo.nl/zakelijk/inburgering-ketenpartners/examens/inburgeringsexamen/index.jsp>, geraadpleegd 9 april 2021.

Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Voortgangscijfers Inburgering Totaal Nederland”, Servicecentrum Inburgering, 1 januari 2021.

Europese Unie, *Een Gemeenschappelijk Europees Asielstelsel*, Binnenlandse Zaken. Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2014.

Immigratie en Naturalisatie Dienst, *Werkinstructie Strategie en Uitvoeringsadvies*, Ministerie van Justitie en Veiligheid.

Koolmees, W., “Kamerbrief. Hoofdlijnen veranderopgave inburgering”, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2 juli 2018.

Ministerie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid, *Inburgeringsexamen 2019*, <https://www.oefenexamensduo.nl/Portal/appmodules/examen/login.ctrl?organisatieid=1&productdefinitieid=52&index=0&examenummer=>, geraadpleegd 11 mei 2021.

Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, “Resultaatkaarten ONA”, 8 februari 2016, <https://www.onaportaal.nl/nieuws/resultaatkaarten-ona-25>, geraadpleegd 9 april 2021.

Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, “Toelichting oriëntatie op de Nederlandse arbeidsmarkt”, 3, <https://www.inburgeren.nl/images/ona-toelichting.pdf>, geraadpleegd 9 april 2021.

Overheid.nl. Wettenbank. “Participatieverklaring”, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0020657/2017-10-01/#Bijlage7>, geraadpleegd 8 april 2021.

Paternotte, J., “Initiatiefnota van het lid Paternotte over Bescherm Nederlanders met een ongewenste tweede nationaliteit”, 28 mei 2020, Tweede Kamer der Staten-Generaal. 35475 nr. 2.

Sociaal en Cultureel Planbureau, *Syrische Statushouders op weg in Nederland. De ontwikkeling van hun positie en levenssituatie*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2020.

UNHCR. The UN Refugee Agency, *Global Trends. Forced Displacement in 2019*. Copenhagen: UNHCR, Statistics and Demographics Section, 18 juni 2020.

VluchtelingenWerk Nederland, *Vluchtelingen in Getallen 2020*, VluchtelingenWerk Nederland, 12 augustus 2020.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, “Samenleven in verscheidenheid. Beleid voor de migratiesamenleving”, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Den Haag 2020.

Secundaire bronnen

Ahmed Gamal Abdel Wahab. "Counter-Orientalism: Retranslating the “Invisible Arab” in Leila Aboulela's *The Translator and Lyrics Alley*." *Arab Studies Quarterly* 36, no. 3 (2014): 220-41 doi:10.13169/arabstudquar.36.3.0220.

Al-‘Azm, Sadiq Jalal. “Orientalism and Orientalism in Reverse.” in *Orientalism: A Reader*, edited by Macfie A. L., Edinburgh: Edinburgh University Press, 2000, 217-38. doi:10.3366/j.ctvxcrbwv.28.

Anderson, Benedict. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* London: Verso, 2006.

Appadurai, Arjun, “How Histories Make Geographies: Circulation and Context in a Global Perspective,” *Transcultural Studies*, no 1, 2010: 4-13.

Asaert, Gustaaf, *1585 : De Val Van Antwerpen En De Uittocht Van Vlamingen En Brabanders*, Tielt: Lannoo, 2010.

Berry, John W. “Immigration, Acculturation and Adaptation”. *International Association of Applied Psychology* 46(1, 1997): 5068.

Castles, Stephen, “Migration and Community Formation under Conditions of Globalization” *International Migration Review* 36 no 4, 2002: 1143-68, in *Migration, Citizenship and Identity : Selected Essays*, ed. Stephen Castles, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2017.

Castles, Stephen, “Transnational Communities: A New Form of Social Relations under Conditions of Globalisation” in Jeffrey G. Reitz (ed.), *Host Societies and the Reception of Immigrants*, Chapter 15, San Diego, CA, USA: Center for Comparative Immigrant Studies, University of California, 2003.

Castles, Stephen, “Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective.” *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36, no. 10, 2010: 1565–86. In *Migration, Citizenship and Identity : Selected Essays*, ed. Stephen Castles, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2017.

Cooper, Frederick. “*Citizenship, Inequality and Difference. Historical Perspectives*”, Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2018.

Dam, Emmelie van., “Being a ‘Good Citizen’, The Process of Socio-Cultural integration of Syrian newcomers in Utrecht, the Netherlands”, MA diss., University of Utrecht, 2017.

Dam, Nikolaos van. *Destroying a Nation : The Civil War in Syria*. London: I.B. Tauris & Co, 2017.

Della Porta, Donatella, T. Hidde Donker, B. Hall, E. Poljarevic, and D. P. Ritter. *Social Movements and Civil War: When Protests for Democratization Fail*. Oxon, New York: Routledge, 2018. <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.4324/9781315403106>

Dobson, Stephen, *Cultures of Exile and the Experience of Refugeeeness*. Bern: Lang, 2004.

- Fivush, Robyn, "Speaking Silence: The Social Construction of Silence in Autobiographical and Cultural Narratives", *Memory*, Vol. 18, No. 2, 2010: 88-98. <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.1080/09658210903029404>
- Gordijn, Anne. "What about the influence of Dutch culture on integration?", *European Journal of Social Work*, 13:2 April 2010: 217-229, DOI: 10.1080/13691451003690866.
- Hall, Stuart, "Cultural Identity and Diaspora" in *Colonial Discourse and Post-Colonial theory: A Reader* ed. Patrick and Laura Chrisman, London: Harvester Wheatsheaf, 1994.
- Hall, Stuart. "Introduction: Who Needs 'Identity'?" In *Questions of Cultural Identity*, edited by Hall, Stuart, and Paul du Gay, 1-17. London: SAGE Publications Ltd, 2011. <http://dx.doi.org.eur.idm.oclc.org/10.4135/9781446221907.n1>.
- Harzig, Christiane, Dirk Hoerder, and Donna R Gabaccia. *What Is Migration History?* Cambridge, UK: Polity, 2009.
- Heelsum, Anja van, "Aspirations and Frustrations: Experiences of Recent Refugees in the Netherlands", *Ethnic and Racial Studies*, 40:13, June 2017, 2137-2150, DOI: [10.1080/01419870.2017.1343486](https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1343486)
- Hoekstra, Myrte., "Diverse Cities and Good Citizenship: How Local Governments in the Netherlands Recast National Integration Discourse", *Ethnic and Racial Studies*, 38:10, 2015: 1798-1814, DOI: 10.1080/01419870.2015.1015585
- Holston, James, and Atjun Appadurai. "Introduction: Cities and Citizenship." In *Cities and Citizenship*, edited by Holston James, 1-18. Durham; London: Duke University Press, 1999. doi:10.2307/j.ctv11cw70j.4.
- Huizinga, Rik P., Bettina van Hoven, "Everyday Geographies of Belonging: Syrian Refugee Experiences in the Northern Netherlands", *Geoforum*, Volume 96, 2018, 309-317, <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2018.09.002>.
- Jacoby, Larry L. and Matthew G. Rhodes, "False Remembering in the Aged", *Current Directions in Psychological Science*, Vol. 15, No. 2 (April 2006): 49-53. doi:10.1111/j.0963-7214.2006.00405.x
- Kuppens, Toon., Frank Gootjes e.a., *Ongenoegen, Migratie, Gastvrijheid en Maatschappelijke Onrust*, Groningen: RUG, Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, 2020.
- Kymlicka, Will, "The Rise and Fall of Multiculturalism? New Debates on Inclusion and Accommodation in Diverse Societies", *International Social Science Journal*, 61, 199, 2010: 97-112.
- Mills, Sara, *Discourse*, London: Taylor and Francis, 2004.
- Miltenburg, E., J. Dagevos en W. Huijnk e.a., *Opnieuw beginnen. Achtergronden van Positief verschillen tussen Syrische Statushouders*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2019.
- Muller, Julia, "Negotiating Place, Culture and New Dutch Identities: Inclusion, Exclusion and Belonging in a Grassroots Refugee Integration Organisation in Utrecht, the Netherlands", *Refugees Studies Centre, University of Oxford, Working Papers Series no 126*, October 2018: 1-36.

- Oliden, Brenda. "The Syrian Refugees in Jordan : Negotiating Diasporic Identity through Sacred Symbols." Dissertation, California State University, Long Beach, 2015.
- Oostindie, Gert. *Postcolonial Netherlands. Sixty-five years of Forgetting, Commemorating, Silencing*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2010.
- Postmes, Tom., Ernestine Gordijn, e.a., *Draagvlak Migratiebeleid*, Groningen: RUG, Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, 2017.
- Reekum, Rogier van. "As Nation, People and Public Collide: Enacting Dutchness in Public Discourse." *Nations and Nationalism* 18, 4 October 2012: 583-602. DOI: 10.1111/j.1469-8129.2012.00554.x
- Rosman, Cyril, "Liever terug naar Syrië dan ongelukkig in Nederland", *BN DeStem*, 16 februari 2021.
- Ruis, A. "Building a New Life and (Re)Making a Family: Young Syrian Refugee Women in the Netherlands Navigating between Family and Career", *Zeitschrift für Familienforschung*, 31(3) 2019, 287-302. <https://doi.org/10.3224/zff.v31i3.03>
- Şafak-Ayvazoğlu, Ayşe, Filiz Künüroğlu, Fons Van de Vijver, Kutlay Yağmur, "Acculturation of Syrian Refugees in the Netherlands: Religion as Social Identity and Boundary Marker", *Journal of Refugee Studies*, January 2020: 1-24.
- Said, Edward. W. *Orientalism*, London and Henley: Routledge & Kegan Paul, 1978.
- Shoup, John A. *Culture and Customs of Syria*. Culture and Customs of the Middle East. Westport, Conn.: Greenwood Press, 2008.
- Spijkerboer, T.P. en B.P Vermeulen. *Vluchtelingenrecht*. Nijmegen: Ars Aequi Libri, 2005.
- Taylor, Charles, "Interculturalism or Multiculturalism?" *Philosophy & Social Criticism* 38, no. 4-5, 2012: 413-423.
- Taylor, Stephanie. "Theories and common concerns." in *What is Discourse Analysis?*, (London: Bloomsbury Academic, 2013.) 7-28, doi.org/10.5040/9781472545213.ch-002
- Temple, Bogusia. "Narrative Analysis of Written Texts: Reflexivity in Cross Language Research." *Qualitative Research* 8, no. 3 (2008): 355-65. DOI: 10.1177/1468794106093632
- Thompson, Alistair. "Four Paradigm Transformations in Oral History", *The Oral History Review*, Vol 34. No. 1. (Winter-Spring 2007): 49-70.
- Vink, Maarten P. "Dutch 'Multiculturalism' Beyond the Pillarisation Myth." *Political Studies Review* 5, no. 3 September 2007: 337-50. <https://doi.org/10.1111/j.1478-9299.2007.00134.x>.
- Willemsse, Karin. "One Foot in Heaven. Narratives on Gender and Islam in Darfur, West-Sudan". (Leiden: BRILL, 2007), 20-33.
- Zeno, Basileus. "Dignity and Humiliation: Identity Formation among Syrian Refugees." *Middle East Law and Governance* 9, no. 3 (2017): 282-97. <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.1163/18763375-00903006>

Website content

- Amnesty International, "Refoulement", <https://www.amnesty.nl/encyclopedie/refoulement>, geraadpleegd 31 maart 2021.

- Bakker, K., “Steenbergen: het protest dat 'de toon zette voor azc-debat’”, NOS, 30 juli 2016, <https://nos.nl/nieuwsuur/collectie/8549/artikel/2122272-steenbergen-het-protest-dat-de-toon-zette-voor-azc-debat>
- Boon, Floor. “Het migratiebeleid is verouderd, zegt het WRR: ‘Nederland is een immigratieland’”, NRC, 13 december 2020, <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/12/13/het-migratiebeleid-is-verouderd-a4023695>, geraadpleegd 16 april 2021.
- Britannica, “Druze. Religious sect.”, <https://www.britannica.com/topic/Druze>, geraadpleegd 14 juni 2021.
- Britannica, “Palestine and the Palestinians (1948–67)”, <https://www.britannica.com/place/Palestine/Palestine-and-the-Palestinians-1948-67>, geraadpleegd 1 juni 2021
- Britannica, “Timeline of events. Key events in Syria 1946–2010”, <https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War/Timelines-of-events#ref300774>, geraadpleegd 1 juni 2021.
- Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, “Asiel”, <https://www.coa.nl/nl/asiel>, geraadpleegd 1 april 2021.
- Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, “Capaciteit en bezetting”, 1 mei 2021 <https://www.coa.nl/nl/lijst/capaciteit-en-bezetting>, geraadpleegd 13 mei 2021.
- Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, “Huisvesting van statushouders”, <https://www.coa.nl/nl/huisvesting-van-statushouders>, geraadpleegd 7 april 2021.
- Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, “Opvanglocaties tijdens de asielprocedure”, <https://www.coa.nl/nl/opvanglocaties-tijdens-de-asielprocedure>, geraadpleegd 7 april 2021.
- Centraal Orgaan opvang Asielzoekers, “Programma Voorbereiding op inburgering”, <https://www.coa.nl/nl/programma-voorbereiding-op-inburgering>, geraadpleegd 8 april 2021.
- Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Examen doen”, <https://www.inburgeren.nl/examen-doen/index.jsp>, geraadpleegd 8 april 2021.
- Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Participatieverklaring in het kort”, <https://duo.nl/zakelijk/inburgering-ketenpartners/participatieverklaring/over-de-participatieverklaring.jsp>, geraadpleegd 8 april 2021.
- Dienst Uitvoering Onderwijs. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “U gaat inburgeren”, <https://www.inburgeren.nl/u-gaat-inburgeren/>, geraadpleegd 8 april 2021.
- Es, Magreet van, en Anya Topolski, “Gaan de Islam en het feminisme samen?”, *Universiteit Utrecht*, 17 januari 2020, <https://www.uu.nl/in-de-media/gaan-de-islam-en-het-feminisme-samen>, geraadpleegd 21 juni 2021.
- European Commission, Migration and Home Affairs, “Common European Asylum System”, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum_en, geraadpleegd 31 maart 2021.
- European Council. Council of the European Union. “Eastern Mediterranean route”, Versie 6 januari 2021, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/migratory-pressures/eastern-mediterranean-route/>, geraadpleegd 31 maart 2021.

European Council. Council of the European Union. “EU migration policy”, Versie 6 januari 2021, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/migratory-pressures/> geraadpleegd 31 maart 2021.

European Council. “EU-Turkey statement, 18 March 2016”, Versie 18 maart 2016, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>, geraadpleegd 31 maart 2021.

Government of the Netherlands, “What does the Dublin Regulation mean for asylum seekers in the Netherlands?”, <https://www.government.nl/topics/asylum-policy/question-and-answer/what-does-the-dublin-regulation-mean-for-asylum-seekers-in-the-netherlands>, geraadpleegd 1 april 2021.

Klomp, C., “Protesten tegen vluchtelingen steeds sterker”, *Algemeen Dagblad*, 7 oktober 2015, <https://www.ad.nl/buitenland/protesten-tegen-vluchtelingen-steeds-sterker~a08e0346/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Merriam-Webster, “Diaspora”, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/diaspora>, geraadpleegd 20 mei 2021.

Ongekend Bijzonder, “Het levensverhaal van Mohammad”, <https://ongekendbijzonder.nl/levensverhaal/het-levensverhaal-van-mohammad/>, geraadpleegd 18 juni 2021.

Ongekend Bijzonder, “Met de Arabische taal kan ik Nederlandse cultuur niet begrijpen”, <https://ongekendbijzonder.nl/levensverhaal/met-arabische-taal-kan-ik-nederlandse-cultuur-niet-begrijpen/>, geraadpleegd 18 juni 2021.

Overheid.nl. Verdragenbank. “Verdrag betreffende de status van vluchtelingen”, <https://verdragenbank.overheid.nl/nl/Verdrag/Details/007233>, geraadpleegd 31 maart 2021.

Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, “Afstand doen van nationaliteit”, <https://ind.nl/Nederlanderschap/Paginas/Afstand-nationaliteit.aspx>, geraadpleegd 15 april 2021.

Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, “Asiel onbepaalde tijd”, <https://ind.nl/onbepaalde-tijd/Paginas/Asiel-onbepaalde-tijd.aspx>, geraadpleegd 7 april 2021.

Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, “Asielzoeker”, <https://ind.nl/asiel/Paginas/Asielzoeker.aspx>, geraadpleegd 7 april 2021.

Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, “Inburgering in Nederland”, <https://ind.nl/Paginas/Inburgering-in-Nederland.aspx>, geraadpleegd 9 april 2021.

Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, “Naturalisatie of optie: positieve beslissing”, <https://ind.nl/Nederlanderschap/naturalisatie/naturalisatie-beslissing-ontvangen/Paginas/positieve-beslissing.aspx>, geraadpleegd 15 april 2021.

Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, “Nederlander worden: wat zijn de voordelen en nadelen?”, <https://ind.nl/Nederlanderschap/naturalisatie/voordelen-nadelen/Paginas/Nederlander-worden-voordelen-nadelen.aspx>, geraadpleegd 14 april 2021.

Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, “Nederlanders worden door naturalisatie”, 17 maart 2021,

- <https://ind.nl/Nederlanderschap/naturalisatie/Paginas/Naturalisatie.aspx>, geraadpleegd 15 april 2021.
- Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, “Plichten van de vreemdeling”, <https://ind.nl/Paginas/Plichten-vreemdeling.aspx>, geraadpleegd op 14 april 2021.
- Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, “U wordt Nederlander. Wat mag en moet u doen?”, februari 2021, <https://ind.nl/Formulieren/6075.pdf>, geraadpleegd 15 april 2021.
- Immigratie en Naturalisatiedienst. Ministerie van Justitie en Veiligheid, “Verlengde asielprocedure (VA)”, <https://ind.nl/Paginas/Verlengde-asielprocedure.aspx>, geraadpleegd op 1 april 2021.
- Rijksoverheid, “Asielbeleid”, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/procedure-behandeling-asielzoekers>, geraadpleegd 1 april 2021.
- Rijksoverheid, “Asielbeleid. Vraag en Antwoord”, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/vraag-en-antwoord/procedure-asielzoeker#:~:text=Rust%2D%20en%20voorbereidingstijd&text=Ook%20plant%20de%20IND%20de,start%20pas%20de%20echte%20asielprocedure>, geraadpleegd 1 april 2021.
- Rijksoverheid, “Basisregistratie Personen (BRP)”, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/privacy-en-persoonsgegevens/basisregistratie-personen-brp>, geraadpleegd 7 april 2021.
- Rijksoverheid, “Nederlanders worden”, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nederlandse-nationaliteit/nederlander-worden>, geraadpleegd 14 april 2021.
- Rijksoverheid, “Tijdelijk Veranderopgave Inburgering (VOI)”, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/inburgeren-in-nederland/tijdelijk-veranderopgave-inburgering-voi>, geraadpleegd 9 april 2021.
- Rijksoverheid, “Verklaring van verbondenheid”, februari 2017, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2009/03/03/verklaring-van-verbondenheid>, geraadpleegd 15 april 2021.
- Rijksoverheid, “Wet inburgering 2013”, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/inburgeren-in-nederland/wet-inburgering-2013>, geraadpleegd 8 april 2021.
- Sociaal Cultureel Planbureau, “Hoeveel Asielzoekers komen er naar Nederland?”, 2021 <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-asielzoekers-komen-naar-nederland->, geraadpleegd 19 mei 2021.
- VluchtelingenWerk Nederland, “Traject participatieverklaring”, <https://www.vluchtelingenwerk.nl/westenmiddennederland/voorbereiding-op-de-participatieverklaring>, geraadpleegd 8 april 2021.
- Zwaan, Irene de, “Bijna de helft van de Syrische vluchtelingen voelt zich nu, vijf jaar later, Nederlander. Analyse Syrische Vluchtelingen, vijf jaar later.” *De Volkskrant*, 28 augustus 2020, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/bijna-de-helft-van-de-syrische-vluchtelingen-voelt-zich-nu-vijf-jaar-later->.

Bijlagen

Bijlage 1. De participatieverklaring

Participatieverklaring

Welkom in Nederland!

Nederland is een democratie en een rechtsstaat. Dat betekent dat iedereen dezelfde rechten heeft, en dat iedereen zich aan dezelfde regels moet houden. In Nederland spelen de waarden vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit een centrale rol. Met deze waarden hangen rechten samen waarop u een beroep kunt doen. Deze waarden kunnen alleen stand houden als iedereen actief bijdraagt aan de samenleving. Participatie is in Nederland heel belangrijk.

Vrijheid:

In Nederland mag iedereen denken, doen en zeggen wat hij wil. Dit betekent dat:

- iedereen zijn eigen mening mag uiten;
- iedereen een eigen geloof mag hebben en vrij is wel of niet te geloven;
- iedereen mag uitkomen voor zijn of haar eigen seksuele geaardheid;
- iedereen recht heeft op eigen keuzen en zelfstandigheid (zelfbeschikkingsrecht).

Hier zijn ook grenzen aan verbonden. Wat iemand doet of zegt mag nooit in strijd zijn met de wet. Je mag bijvoorbeeld niet discrimineren, aanzetten tot haat of oproepen tot vijandigheid.

Gelijkwaardigheid:

In Nederland worden alle burgers gelijkwaardig behandeld. Discriminatie naar geslacht, geloof, afkomst of seksuele geaardheid wordt niet geaccepteerd.

Solidariteit:

In Nederland zijn burgers samen verantwoordelijk voor de samenleving. Burgers hebben recht op een veilige leefomgeving, fatsoenlijke huisvesting, eerlijke arbeidsvoorwaarden, minimumloon bij werk, goed onderwijs en goede medische zorg. De overheid heeft de plicht mensen te beschermen tegen uitbuiting en ongelijke behandeling. Burgers moeten in principe in hun eigen levensonderhoud voorzien. Als dat niet op eigen kracht lukt, en er is niemand die kan helpen, dan biedt de overheid hulp.

Participatie:

In Nederland vragen we alle burgers bij te dragen aan een prettige en veilige samenleving, bijvoorbeeld door te werken, naar school te gaan of door vrijwilligerswerk te doen. Dat kan in de wijk, op school of in een vereniging. Het spreken van de Nederlandse taal is hierbij essentieel.

Ik verklaar dat ik kennis heb genomen van de waarden en spelregels van de Nederlandse samenleving en dat ik deze respecteer. Ik verklaar dat ik actief een bijdrage wil leveren aan de Nederlandse samenleving en reken erop dat ik daarvoor ook de ruimte krijg van mijn medeburgers.

Naam:

Geboortedatum:

Handtekening:

_____

Datum ____ - ____ - ____ , te _____

RESULTAATKAART 1 BEROEPENORIËNTATIE

VOORNAAM EN ACHTERNAAM

1 Ik wil werken in één van deze 3 beroepen:

1.
2.
3.

Ik kies uit deze 3 beroepen 1 beroep:

Dit is mijn **gewenste beroep**

2 Het volgende antwoord past bij mijn gewenste beroep:

Mijn gewenste beroep past in veel branches/sectoren, bijvoorbeeld:

Mijn gewenste beroep past alleen in de volgende branche/sector:

3 De volgende situaties passen bij mij:

- Ik heb een diploma voor mijn gewenste beroep. Ik kan het bewijs laten zien.
- Ik heb geen diploma voor mijn gewenste beroep, maar wel een ander diploma. Ik kan het bewijs laten zien.
- Ik heb wel een diploma, maar ik kan het diploma niet laten zien.
- Ik heb mijn diploma laten waarderen/een Indicatie Onderwijs Niveau (ION). Mijn diploma is gelijk aan een opleiding in Nederland. Ik kan het bewijs laten zien.
- Met mijn diploma/diplomawaardering/ION kan ik werken in mijn gewenste beroep.
- Ik heb geen diplomawaardering/ION nodig, want:
- Ik heb ervaring in dit gewenste beroep.
- Ik heb een EVC-procedure aangevraagd of gevolgd. Ik kan het bewijs laten zien.
- Ik heb geen ervaringscertificaat nodig, want:
- Ik heb geen diploma's en geen werkervaring in mijn gewenste beroep.

Einde Resultaatkaart ■